

SIRP

RAHVUSRAAMATUKOGU

EESTI KULTUURILEHT

hind 6 krooni

reede, 27. november 1998

number 45 (2750)

TEET MALSROOS

Runnel Tallinnas

Hando Runneli juubelipidustustest, mis algasid laupäeval konverentsiga Tartus ning veeresid kuueks päevaks Paidesse, sai kirjandusliku kolmapäeva kaudu osa ka Tallinna publik.

Saalitäies oli kolleege, konkurente ja kõige rohkem lihtaustajaid. Rein Veidemannil luulealase sissevaate peale märkis Runnel vaheda heatahtlikkusega, et tema tekstid on andnud Veidemannile hea võimaluse omi seisukohti avaldada. Põimiku juubilari luulest esitasid Taavi Teplenkov, Jan Uuspõld ja Priit Pedajas.

Täna lehes

Unt viirastustest, Mutt vanusest, Goble Starovoitovast. Lk. 2/ Ülo Tuulik Handost. Lk. 3/ Eesti keraamika täna. Lk. 6 – 7/ Norra näitekirjanikud Eestis. Lk. 8/ Elleri koolkond

Sirp eri. Kuressaarest Paideni; Valgast Tõrvani. Lk. 11 – 14 soomlaste plaadil. Lk. 10/ Kändler "Jah, härra ministrist". Lk. 16/ ERKFi 2,5 miljonit. Lk. 18 – 19.

TALLINNA ÜLIKOOL
Akadeemiline
Raamatukogu

Otsisin tõde, väljas akna taga tuiskas

Draamateatri puhvetis puhkes proovi vaheajal vaidlus selle üle, mis on fakt ja mis on tõde. Rein Oja arvas, et fakti me teame, tõde aga mitte. Keegi ei vaielnud vastu. (Meenutame, et Oja on näitleja, koguni Näitlejate Liidu esimees, ja praegu valmistub ta näitlema kellamees Liblet, kellenimelist hauaplaati võime Palamusel vaadata.)

Pärast seda võtsin ette ühe täiesti juhusliku ajalehe ja mulle hakkas tunduma, et kõik tõde, mis ma loen, on sekundaarne, simulatoorne, virtuaalne ja metafoorne.

Sõnumileht teatab kohe algul, et "telekanalid süüdistavad TV 1 piraatluses". Televisioon on illusoorne asi ja nüüd kujutame kirjutatu järgi ette, kuidas ühed illusionistid teisi süüdistavad. Juttu on muu hulgas satelliidiprogrammidest. Satelliite silm taevast ei seleta, nii et illusionistid saavad lisaillusioone niikuinii ei tea kust.

"Hüvitusfond läbib puhastustule". Ei tea täpselt, kes see Hüvitusfond on, ja kui tema bilanssi puhastatakse, siis ei toimu see majavammide hävitamise meetodil, vaid arvutiekraanidel; arvutiekraanid ise aga ei sütti, ja tegemist on kahtlemata petliku metafooriga.

"Politsei alustas miljonijahti." Kus need miljonid on, seda politsei ei tea, ja seega ei jahi ta mitte taevast nähtavalt lendavaid linde, vaid asja, mille asukohta ta ei näe, ega tea, kas leiabki.

"Omanik vahetas Hansapanga juhi." Ma ei tunne isiklikult kumbagi, tean vaid, et üks "vahetas" miskipärast teise.

Tartus lõhkusi poisikesed seitse parkimisautomaati: poisikesed kակevad robotitega, kes manipuleerivad rahaga, millel paberitükkidena on ainult vahetusväärtus.

Kasiinõärimeest tabas kuulirahe: tundmatu (!) ründas fiktiivsete väärtuste ja narkootilise mängulustiga manipuleerijat.

"Keskerakond sai kodu" – kas ta hakkab seal elama ja magama? Kuid loeme ka, et kodu aknast avaneb "maaliline vaade all-linna suunas". Kindlasti on toas ka teisi maale.

Salmonellale on tee kinni: pisikuid niikuinii ei näe, peame uskuma mikroskoopes.

"Põllumees on elektri eest võlg." Võlg peitub ainult arvutis ja elektril enda olemusest ei tea me mitte kui midagi – ehk peale selle, et ta on energia.

Peeter Liiv räägib rahvuslikust kriisist. Kriisi puhul väidavad ju väga paljud asjatundjad, et seda ei ole olemas. Seega diskuteeritakse fantoomi teemadel.

Kaks rootsi kunstnikku on saatnud ühe näituse tarvis USAsse FBI-le kirja, milles nad pöörduvad Adolf Hitleri poole ja küsivad temalt ta "Kunstiajaloo" koopi. Hitler pole elus, kunstiajalugu pole ta kunagi kirjutanud, seega pole tegemist reaalsuse, vaid kunstnike vaimukusega. Samal näitusel saame näha rõvedat pseudohermafrodiiti. Paneme tähele, et rõve tegelane pole ehtne, on näituse artefakt, peale selle miskipärast veel pseudo! Tõde järgi asi igal juhul ei lõhna.

Järgmisel leheküljel on hiigelreklaam, et Eiri-Foto avas uue teenindussalongi. Kes arvab, et foto ei ole reaalsuse koopia, vaid reaalsus, liialdab kõvasti.

Edasi: suurim hall avas Rocca al Mare uksed. Mõtleme Juhan Smuuli Suure Halli peale: nüüd on siis ka Suurim! Mis see teeb? Kaupleb spetsiaalselt ostmise jaoks loodud põhiliselt kasutu toodanguga, mida tormatakse ostma ainult tänu tarbimisühiskonna mentaliteedi tõttu.

Eesti valitsus otsustas laipu mitte üles tõsta. Kahtlemata õiglane otsus, mis põhimõtteliselt kaitseb illusiooni – jätab uppunud omaste praeguse seisundi meie eest saladusse ja unustusse hääbuva kujutluse valda, veesügavikku.

Illusiooniasutus, Endla teater sõitis Ahja. Teel jäi auto seisma (talvise kütuse asemel kasutati – reaalsust ilmselt märkamata – suvist!), sama kordus ka teise autoga, ja kui lõpuks Ahja jõuti, ei mahtunud dekoratsioonid kultuurimaja uksest sisse, need toodi läbi saali, tassisid ka vaatajad, aidates oma kätega korraldada juba kahtluse alla sattunud illusiooni teostumiseks kaasa.

Erootikamessil esineb Kuldفالlose preemia laureaat Veronika, kellega suguakt on ometi miskipärast "kindlalt välistatud". Tegemist on ilmse ninapidivedamisega.

Politseinikud päästsid infarktist mehe, kes lamas põrandal, poolik odekolonnipudel taskus. Tundub, et mees oli reaalsusetaju kaotanud.

Soome suusakeskuses Lapimaal piilunud aknast päkapikk, kelle puhul skeptikul võib tekkida kahtlus, et see pole päris. Samas lõdmanud lõke terve päeva, ehkki "lõkkemeistrit polnud kunagi näha".

Vahest aitab, ehkki samast lehest võib tuua veel umbes sama palju näiteid. Mingisugust vaimset selgust püüab asjasse tuua ainult Evelin Kivimaa, kes otsesõnu ja brutaalselt teatab, et "mängupüstoliga võib täristada kuhu juhtub, kuid päris püstoliga võib inimese maha kõmmutada".

Leidub veel selge mõistusega inimesi. Kuid ka Kivimaa on lõppude lõpuks meediafiguur. Ja lõppude lõppude lõpuks sain ma seda kõike teada lehest.

MATI UNT

Elu ja iga

See ei ole üldse seotud Jüri Möisaga, lihtsalt tema ametistlahkumine tuletas meelde ajakirjanduses loetu. Kellegi ärimähe kreedo kõlas umbes nii: kolmekümneks eluaastaks tuleb oma bisnis püsti panna ja miljonid teenida, et siis elama hakata. See on võimsalt ja koomiliselt öeldud: elama hakata. Nii on unistanud miljonid naised ja mehed kõikidel sajanditel. Mida selle all mõeldakse? Vaesematele elanikekihtidele, kes pidid päevas kaksteist tundi ja enam rügama, tähendas "elu" töö vastandit, st. jõudeolekut. Eesti folklooris on täpselt fikseeritud, mismoodi selline ideaalne elu peaks välja nägema. Kujutlege noort pankurit ja tema beibet, kes magavad kahe kasuka vahel ning tõusevad üksnes selleks, et sularasva süüa!

Nõudmised sõltuvad ühiskonna majanduslikult-kultuurilisest ja konkreetse inimese vaimsest tasemest. Kellele tango laevalael, mullivann, malaislasest lakei, must autojuht kollase Cadillaci roolis ja haarem. Kellele võimalus tegelda oma lemmikharastusega, enesetäiendamine, reisimine. Ja ometi – kui vähestel siiski on see "elu" õnnestunud! Kui paljud on sellega varsti alla käinud ja uppi lennanud. See on üks suur virvatuluke. Nagu hr. Möis on ise lehes öelnud, midagi nii uhket ja tulemuslikku kui töö Hansapangast vaevalt elu enam pakub. Ses suhtes on meie noored pankurid nagu baleriinid, kel neljakümneks sünnipäevaks ilusamad teod tehtud.

Sama kehtib ka teiste meeste ja naiste kohta Eesti Vabariigi algusaastail, kes alustasid julgelt sealt, kus tühi maa ees. Vaevalt saab Eestil kunagi olema kolmekümnest peaministrit ja veel noorem välisministrit. Aga alguslainetust tunneme veel mõnda aega. Annab oodata, kui keegi eesti diplomaat võiks Ernst Jaaksoni jälgedes mõnes riigis diplomaatilise korpuse vanemaks saada, kelleks teadupärast valitakse vanim sinna riiki akrediteeritud saadik.

Ent kui vana on Hando Runnel? Kas keegi kujutab ette noort rahvalaulikut? Vaevalt, laulik on ajatu. Runnel oleks ka nagu alati olemas olnud. Ei noor ega vana. Kuigi Hasso Krull kinnitab, et Runnel ei ole klassik, on enamik mõisteid saanud tänapäeval uue sisu. Klassik ei pruugi

tähendada samasugust kanoniseeritust ja vihjete allikat nagu näiteks saksa või prantsuse luules. Ütleme, et klassik on too, kes on kõikjal. Nii üldmõistetavat luuletajat korraga "all" ja "ülal" pole peale Liivi olnud. Tore, et ta elab iseseisvas Eestis. Ta saab mõelda selle üle, kas enda pilt "kroonides elu" esikaanel soodustab "Eesti mõtteloo" müüki või ei. Kas meedium värvib oma objekti või väärstab objekt siiski ka meediami?

Äsja sai neljakümneks Jaan Undusk, homme saab Doris Kareva – mõlemad oma ala väljapaistvad spetsialistid.

Käisin kuu aja eest Torontos. Suhtlesin ainult sealse eestlaskonnaga. Liites aastatagused muljed Kesk-Lääne eesti päevadelt Chicagos, on kõige helgem kogemus, et elu ei lõpe kuuekümnendal. Seailmail arvatakse, et vanaks hakkab inimene saama alles kaheksakümneviieselt. Seda on tolle põlvkonna eestlastega lävides ilmselt kõik tundnud. Miks? Ameerika kohta on kombeks öelda, et arad ei hakanud sinna minema, aga nõrgad lihtalt ei jõudnud sinna. Saksamaalt DP-laagritest suunatud vanemate laste kohta kehtib ilmselt ka teise põlvkonna emigrantide fenomen, mida iseloomustab edasipüüdlikkus, saavutusvajadus, positiivne ellusuhtumine.

Kõige jahmatavam uudis vanuse alalt tuli mulle aga seoses raadioga.

Lapsepõlvast on mulle BBC maailmaprogrammist meelde jäänud nimed ja saatepead, mille tähendust ma toona loomulikult ei taibanud. Üks säärane oli "A Letter from America", autoriks Alister Cook. Aastatega hakkasin aru saama, et see igal nädalvahetusel kõlav veerandtunnine saade kujutab endast subjektiivset kommentaari Ameerikast. Kui saabusid 80ndad, olin enam-vähem kindel, et see on müstifikatsioon, nii kaua ei tee keegi ühte saadet. See pidi olema koondnimi, mida kasutas mitu autorit, nagu Ene Hõlderlin. Aga ennenäe imet, läinud teisipäeval tuli samast BBC saade, mis oli pühendatud Alister Cooki 90. juubelile! Teda intervjueriti. Ta oli olemas! Ameerikast hakkas ta oma raadiokirju saatma 1946. aastal. Homme kuuleb teda jälle. Ta ei kavatse veel elama hakata.

MIHKEL MUTT

Demokraatia surm

Galina Starovoitova brutaalne tapmine ähvardab Venemaa habrast demokraatiat samavõrd kui rubla devalveerimine augustis majandust.

Oma elu viimasel kümnendil tõusis Starovoitova, seljataga etnograafi akadeemiline karjäär, Moskva demokraatliku liikumise juhiks. Varem kui keegi teine võttis ta sõna armeenlaste õiguste kaitseks Karabahhia sõjas, mille tagajärjel ta valiti Jerevanist NSVL Ülemnõukogu saadikuks ning selle inimõiguste komitee liikmeks.

Ta näitas oma julgust ja sekkumisvajadust enne N. Liidu kokkuvarisemist; 1990. a. võitis ta protsessi ajalehe Pravda vastu, kes süüdistas teda valitsuse muutmisele õhutamise konstitutsioonivälise meetmete abil.

Tema mure õiguste ja seaduste pärast polnud, nagu mõned tookord arvasid, üksnes etnograafia-alase tegevuse jätk ning peegeldus. See võrsus sügavast usust, et igal indiviidil ja grupil on kindlad õigused, mida tuleb kaitsta.

1991-92 oli ta üheaegselt Jeltsini vanemnõunik rahvusküsimustes ja Venemaa Demokraatliku Partei kaasesimees. Sellal ta töötas tihedalt koos reformistide Gaidari, Tšubaisi ja Sobtšakiga.

Aga ta suhted nende ja teiste poliitikutega olid enamasti tormilised, sest oma põhimõtetes ei läinud ta kunagi kompromissidele.

Ta oli Jeltsini ägedamaid kriitikuid Tšetšeenia sõja pärast. Ta mõistis hukka linnapea Lužkovi otsuse ajada Moskvast

minema "kaukaasia päritolu kodanikud". Ja viimati ta hurjutas oma kolleege duumas ja teisi Vene valitsuse liikmeid nende suutmatuse pärast võtta sirgemat seisukohta Albert Makašovi ja teiste vene natsionalistide ägedate antisemitistlike väljaastumiste suhtes.

Ehk sellepärast, et ta oli pigem valmis katkestama sidemed oma liitlastega kui taganema põhimõtetest, oli tal suurem moraalne kui poliitiline edu.

Tema taotlus kandideerida 1996. aastal presidendiks ebaõnnestus väidetavalt "tehnilistel põhjustel", ilmselt kuna Jeltsini meeskond kartis, et ta tõmbab ära reformistide hääled, mida oli tarvis Zjuganovi löömiseks.

Mõrvamise ajal oli Starovoitova Peterburis, et osaleda Põhja Pealinna poliitilises liikumises, mida ta lootis hakata juhtima, väljakutseks kommunistist kubernerile Vladimir Jakovlevile järgmistel valimistel.

Tema endine liitlane Jegor Gaidar ütles mõrvajärgsel päeval, et Starovoitova uskus, et "demokraatia on Venemaal võimalik". Gaidar lisas, et see võib kõlada triviaalselt, ent oma surmaga pidi ta seda tõestama.

Ta oli kuues duuma liige, kes on tapetud pärast 1993. aastat.

Vahetult enne surma Eho Moskvõle antud intervjuus ütles Starovoitova põhvetlikult, et "revolutsioon sõõb vältimatult oma lapsed. Meie, demokraadid, peame tunnustama, et see kehtib isegi meie rahumeelse revolutsiooni kohta".

PAUL GOBLE, RFE

Hando

Kui suursaadik Jaak Jõeriüt ei olnud veel diplomaat, vaid Eesti NSV Kirjanike Liidu aseesimees, ja mina sama liidu välissuhteid hoidev sekretär, sõitsime novembrikuu lõpul 1988 Soome ja Rootsi, et selgeks saada, kas tuleb loomeliitude ühispleenumi osalistel midagi välja järjekordsest "suhete normaliseerimise" ideest – kutsuda kokku esimene kodu-Eestis elavate-loovate ja emigratsioonis eesti keelt ja meelt hoidvate kirjanike ühiskohtumine. Kui me 24. novembri hommikul Stockholmis Askersundsgatanil Kalju Lepiku külalislahkes kodus kohvilauda istusime, avasin oma diplomaatkohvrikest ning panin peremehe paremale käele pudeli Viru Valget ja Hando Runneli luulekogu "Eestiaegsete meeste laulud".

"Runnel saab täna viiekümneaastaseks," ütlesin Kalju Lepikule.

Viinapudeli sildil puhus rahvarõivas mees karjuspansinat, toru taeva poole.

Lühedast kasvu mees, kes üle laua meie vastas istus, oli jätkuvasti kirjutanud luulet, mis reetis ja kinnitas truudust samadele eestlaste rahvarõivastele ning üle vee ja läbi tollide imbusid need laulud Tallinna kirjanike kodusse, Tartu tudengite ühiselamutesse ja pagulaskodudesse Kalifornias, Torontos või Sidneys. Lepik oli eestlaegne mees, kes ütles meile:

"Ma ei tule kodumaale seni, kuni viisat peab küsima Vene saatkonnast."

Me tõime talle veel võõra valla all elavalt Eestimaalt raamatu, mille pealkiri julgesti ja võimukalt kinnitas, et mehed ei säilinud eestiaegsetena mitte ainult vabas maailmas, vaid ka oma pärimullal, kus eestluse kinnitamine nõudis riski, jonnit, mehemeelt ja julgust. Selle kompromissitu mehisuse ilmutamine ja kuulutamine ongi meile andnud tänase Hando Runneli – eestluse lauliku läbi aegade.

Kui ta tuli 60ndate keskpaiku põllumajandusliku kõrgkoolituse poolele jätnud maapoisona Tallinna ning kaks tõsist ja elukogenud vanema põlve kommunisti Anton Vaarandi ja Paul Kuusberg ilmestis tema tõsi-asjalikkust meist ja nooremaist erinevalt sedamaid nii usalduslikuks pidasid, et ta Loomingusse tööle tuleks. Kui ta kirjutasinud mina küll enam kui lihtsust ja lihtsust ja loomulikkust, mis hehkus sellest vaiksest maapoisist minule – kalurikülas sündinud-kasvanud noorele nimesele.

Runnel on olnud poosivaba läbi elu. Runneli missioon on jumalik jonn, mille sisuks temanaagemusliku tõe ja õiguse kuulutamine. Ta on teinekord tüütu selles järjepidevuses paljudele meist, kes me nõukogude aja mugavas olmelogelemises ka vaimsed kompromissid ära õppisime. "Runnelil on nina alati vingus," ütles mulle aastate eest toonane Tartu Kirjanike Maja hoidja, luuletajat sügavalt austav inimene. Runnel töötas Loomingus 60ndate teisel poolel, just samal ajal, mil meie – Valentin Rajasaar, Ursula Põks, Ita Saks, Jaan Klõšeiko, Arvi Siig ja mina – tegime "Noorust". See komsomoli keskkomitee ametlik häälekandja läks meil käest just tänu "kuldsete kuuekümnendate" põlvkonna kõrgkvaliteetsele loomingle sedavõrd ohtlikult – üldise vaimse tasulitamisega foonil seda enam – vabaks, diskuteerivaks ja intelligentsekski väljaandeks, et meid nii-öelda kogu täiega laiali löödi ning siis õige lühikese ajaga uus ilmetu trügis loodi.

Maapoiss Runnel sattus Noorusse käima selle ajakirja parimail aastail. Ehk on siis ka meie toonasele toimetusele mingi kõige väiksemgi osa Runneli talupoegliku mehemeelt säilimisel suure ja võimsa parteiaparaadi silma all elavas-töötavas linnas, pahelises koosluses, nagu linnavurlesus maahingele ikka ja jätkuvasti on. Runnel on ennast järelejätmatu visadusega harinud "linna-kõlblikuks" intelligendiks, kuid tema fenomeni on sünnitanud see, et ükski vägi pole suutnud temast välja aurutada maa ja küla jonnakat sirgjoonelisust, mängulist üleolekut tõsistes asjades, – rahvusaate sõnastamisel kaitsmisel ennekoike.

Me oleme enamust maalt, aga erinevalt Runnelist oleme suures enamuses osanud lahendada oma lapsepõlve elufilosoofilise alge, unustanud eestiaegsete meeste laulud, pidades neid kohmakateks, sentimentaalseteks, aegunutekski.

Runneli tugevus on tema konservatiivsuses, mille aluseks eesti alalhoidlikku mõttelukku süüvimine, selle publitseerimine ja selle misjonärlik propageerimine kui meie ainsama usu kuulutamine. Runneli tugevus on tema "kitsas" rahvuslikkus, mistõttu ta respektierib, aga ei armasta Kaplinski.

Runnel misjonärina on meile paljusid asju kuulutanud ja selgeks teinud, aga tema enda haritud jäärapäisusest on praktiliselt võimatu läbi murda. Hando on mind paaril korral keerutanud pintsakunõobist ja ilma igasuguse

sissejuhatava diplomaatiata asja juurde tulnud: võtame Mati Sirkeli maha Kirjanike Liidu esimehe kohalt.

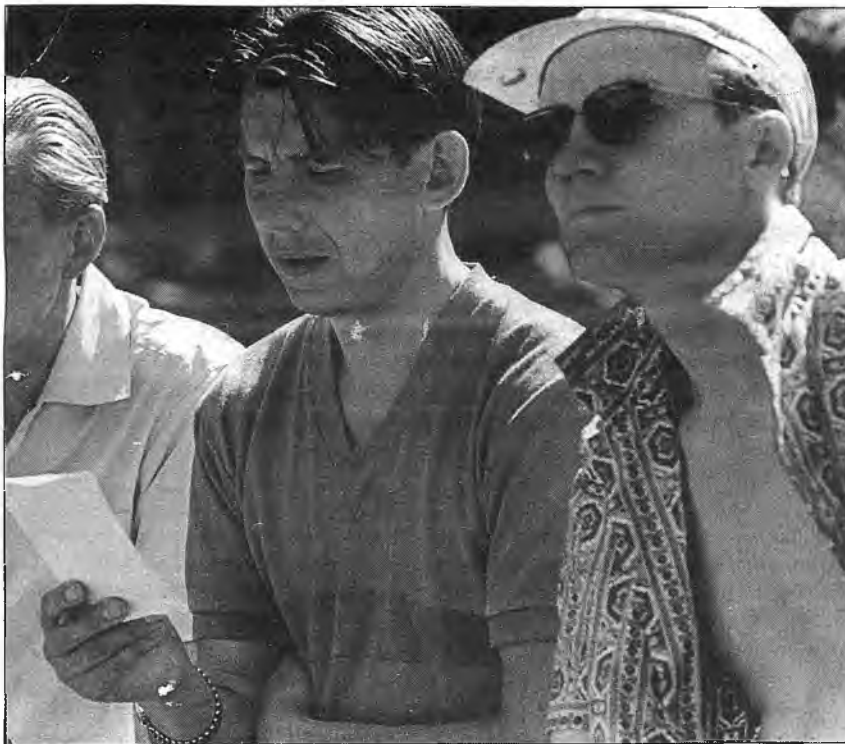
"Miks?" küsin loomulikult mina.

"Mees, kes leheintervjuus väidab, et mitte sõna ja loomingu kaitsmine pole liidu esimene missioon, vaid ametiühingulises korras igale liikmele äraelamise ja sisetuleku garanteerimine, – see mees ei väljenda meie arusaamu. Algul oli sõna! Ajad on rasked, aga me ei tohi omast taganeda."

Mina, nii Runneli kui Sirkeli pikaaegne kolleeg – ja oma meelest sõbergi – olen endastmõistetavalt päri Runneliga, et sõna esmalisust vandumata ei saaks me kirjanikud olla, aga Sirkeli mahavõtmist ei asu ma kaitsma ägedasti, sest ägedus pole minu meelelaad. Teades, et Runnel oma joru edasi ajab, sõnan tasakesi:

"Vist ei maksa. Kust me saame harituma, kohusetundlikuma ja töökama ning rahvusvaheliselt toimetulevama esimehe."

See lause oma tões võib veenda keda tahes, aga Runnel poleks Runnel, kui see kohe temalegi mõjuks. Ma ütlen tunniajalise jahumise järel mehele, keda tunnen 35 aastat: "Vaata, kui Jugoslaavias sõditi, kutsus Rooma paavst korduvalt sõjariistu maha panema ja tapmist lõpetama. Kes teda kuulda võttis? Mitte keegi. Sõnal polnud vähimatki mõju. Alles siis, kui ÜRO oma sinikiivrid kohale tõi ja neilegi meeste sanktsioneeris

Hando Runnel ja Ülo Tuulik Kablis 1969. aastal.

rahvusvahelise õiguse sõrm päästikult hoida, jäid need kohalikud rahvushullud mõtlema, et vist on targem tapatöö lõpetada."

See on üks neid väga väheseid kordi, kus Runnel minu argumentatsiooni peale oma kord pähe võetud resoluutses toimeplaanis hetkeks kõhklusse jäi.

Kuu aega hiljem keerutas ta mind uuesti nõobist ja alustas uuesti. Tal oli sama mõte, aga uued argumentid.

Runnel ja Sirkel on tänaseni mõlemad oma, lugupidamist väärivatel kohtadel, sest inimõiguste järgi on meil kõigil õigus oma usulistele ja süümelistele töökspidamistele, ja vastastikune töökspidamiste mittespekteerimine ei tähenda demokraatlikus ühiskonnas kunagi puhtinimlikku põlgust ja karistamistahet – nii sõge tuttavat meile punase ideoloogia sõgeaegadest.

Kirjanike Liidu välissekretäriks ei saanud ma praktiliselt midagi teha Runneli heaks, kuigi seda teinigi kord üritasin. Runnel oli prohvet ja oraakel oma maal: ta ei ole tahtnud ega tahagi siit välja. Kaplinski tahtis, aga ei saanud. Ja kui lõpuks sai, rändas läbi terve ilma. Need kaks suurt luuletajat mõlemad on silmatorkavad manitsejad. Runnel manitseb nii-öelda Eesti-siseselt ja eestlusele rõhuvalt, Kaplinski paigutab meid kõiki kogu suure ilma filosoofilistesse mõtte- ja käitumissüsteemidesse, ja muidugi on see ebamugav, kui niimoodi sinu õdusat kodukootust häiritakse. Meie sõnalise ja mõttelise kultuuri suurimaid õnni on, et Hando Runnel ja Jaan Kaplinski elavad, töötavad ja manitsevad üheaegselt. Nad eitavad teineteist ja eitavad koos eelmise süsteemi ühemõõtmelisust.

Oleme Runneliga läbi nelja aastakümne rääkinud pikki jutte väga paljudel teemadel, kuid mitte iialgi naistest kogu selle skaala ja gamma ulatuses kõrgest armastusest porduelu triviaalsuseni. Runnel pole mulle kunagi rääkinud, kes keda salaja magatab, kes kombekas naine on ja kes lohmakas või vulgaarne.

Kas ta ei hooli naisest kui bioloogilisest vormist? Kas ei ole temas maskuliinset alistaja alget? Kas ehk on ta tundeilm rängas ajas sedasi mehestunud, et sinna ei mahu hellus, arm, seksuaalsus? Niisuguseid asju otsesõnu ei küsita. Aga ma ei ole lugenud eesti luules hingeminevat visuaalset pilti, kui Hando Runneli kirja pandud "Üks naine lehmaga läks üle mäe". Ma tahaksin selle siia kirjutada tervenisti:

*Üks naine lehmaga läks üle mäe,
tal lambad ohelikkupidi teises käes,
ning sääred paljad, kriimulised tal,
ja lapsepõnnid õueväraval.*

*Üks naine lehmaga läks üle mäe.
Siis laante tagant kostis rongi huik,
siis üle kõrge taeva lendas valge luik,
siis lehm nii laisalt, raskelt järel käis,
et süda pilgeni sai nukrust täis...
Ja laante tagant kostis rongi huik.*

*Üks naine lehmaga läks üle mäe.
Nii aastaid läks, nii läheb iga päev.
Ja tõusku luik või tähelaev,
ei unune see lihtne maine vaev
üks naine lehmaga läks üle mäe.*

See on imeline laul kohustusest armastada ja austada seda nii pretensioonitult, otsekui väljapääsmatut paratamatust – viia oma küla karjamaale lehma, et lapsepõnnid sõnuks saaksid. Neist sirguvad hiljem poliitikud ja luuletajad, teadlased ja töösturid, õilishinged ja sulid; – ja ikka ning jälle viivad uued põlvned niimoodi lehma, et sünniks uued kerged mängurid ja uued tõsised traagilised luuletajad. Sedasi ongi kinnise suuga Runnel mulle enim naisest ja emast kõnelnud mees.

(Ma olen isiklik-loomeliselt hinnanud ja usaldanud Runnelit aina. Kui väikse loomemahuga ja laisa inimesena kevadel 1973 sain valmis oma ainsama pikemas vormis proosakatse – sõrulate dokumentaalloo "Sõja jalus" – olid esimesteks lugejateks Hando Runnel, kaksikvend Jüri ja Loomingu peatoimetaja Paul Kuusberg. Vend ütles:

"Seda ei avaldata niipea."

Kuusberg ütles:

"Käsitõlge eest peab võitlema, aga asi on seda väärt."

Runnel palus mind teksti lühendada circa 10 masinakirja ning sõnastas fatalistliku seisukoha:

"See on sinu kõige parem raamat. Ja võib juhtuda, et sa paremat ei kirjutagi enam."

Nagu vette vaatas. Ta nägi juba siis minusse kodeeritud nappi töövõimet, mugavust, ja kõlblikkust pigem literaadiks kui päevast-päeva mats-traadilikuks või jaan-krossilikuks enesesunniks.)

Runnel ei ole läinud poliitikasse ega laenanud oma kuulsat nime ühegi valimisnimekirja kaunistamiseks.

Päevapoliitika põgusus on talle täielikult vastuvõetamatu rahva ja maa armastuse poliitika kõrval, milleks nimekirju ei koostata, sest sellele ja selleks ei saa kedagi kutsuda, selleks sünnitakse ja kasvatakse.

Te küsite: kuidas ikkagi selline mees tuli? Miks just tema?

Lubage mul meenutada väidetavat telefonikõnet foriidisõja ajal, kui Hando Runnel Tartu ülikooli pilgeni täis aulas veel kehtiva vene nõukogude võimu ajal nimetas Eesti NSV Ministrite Nõukogu koloniaalvalitsuseks, kes on valmis maha ära kõik rahvuslikud riikused.

Väidetavasti olevat Eesti NSV Riikliku Julgeolekukomitee raevunud esimees kindral Karl Kortelainen sarjanud ülikooli rektorit Arnold Koopi, kõige lõpuks keelama-käskima harjunud inimesena küsides:

"Kuidas Runnel üleüldse aulasse pääses?"

Suur ja tugev Koop, kes oli küll süvahariduseta, aga julge mees siiski, pomisenud arglikult vastuseks:

"Ta ise tuli..."

Runnel tuli ka eesti luulesse ise. Nüüd on ta tulnud kogu meie kultuuri ja kogu igapäeva-ellu.

Me kõik koos, ilmestis, olime ära teeninud sellise manitseja, koolitaja, kasvataja ning meeldetuletaja ilmumise, sest mida muud on Runnel väljendanud, kui seda kõige pühamat, mis geenides meil kõigil, kes me aga katkendlikuma mälu, nõrgema mehemeelt ning heitlikuma armastusega oleme.

Meis ei ole Runneli väge.

MUUSIKAMAAILM

Kultuurifestival "Läti Vabariik 80"

Läti Vabariigi väljakuulutamise 80. aastapäeva puhul korraldati rohkelt kontserte, esinesid noored rahvusvaheliste konkursside laureaadid, koorid ja puhkpiliorkestrid, kes olnud parimad laulu- ja tantsupeo konkurssidel. Igal aastal on esinenud aastapäeval Riias ka teine Läti kutseline sümfooniaorkester Liepājast (just seal kuulutati välja Läti Vabariik). Seekord oli Liepāja SO-l pealinnas koguni seitse kontserti: alustuseks Verdi Reekviem Riia toomkirikus, kaks õhtut läti heliloojate uusteostega, kontsert koostöös rootsi muusikutega ning ka kontserdid, kus solistideks kõigi kolme Balti riigi lauljad (Eestist Aare Saal ja Leedust Virgilijus Noreika). Juubeliüritused jätkuvad. Vabariigi aastapäeva tähistas Moskvas Tšaikovski-nim. kontserdisaalis Riia toomkiriku poiste-koori kontsert. Koori kolm järgmist kontserti anti samuti aastapäeva märgi all Londonis, nagu ka hiljutised Läti Rahvusliku SO külalisesinemised Norras, Taanis, Saksamaal ja Belgias.

"Eternal Jerusalem" Vilniuses

Kahele sügiskuu on langenud rahvusvahelise muusikafestivali "Eternal Jerusalem" kontserdid, mis pühendatud Jeruusalemma 3000. aastapäevale. Esinejate hulgas on olnud ka iisraeli helilooja Noam Sheriff, kes juhatas Leedu Riikliku SO ees oma oratooriumi "Jeruusalemma psalm" (1995); samas toimus kammerkontsert, kus Sheriffi vokaalloomingut esitas tema abikaasa Ella Sheriff, klaveripartneriks leedu pianist Gražyna Rucyte-Landsbergiene. Toimus ka tuntuma juudi soost leedu helilooja Anatolijus Šenderovase autorikontsert, kavas piibliainelised vokaalsümfoonilised teosed; kaasa tegid mainekad solistid: kantor Joseph Malovany New Yorgist, sopran Eva Ben-Zvi Iisraelist, tšellist Mark Drobinsky Prantsusmaalt ja bass Anatoli Safiulin Venemaalt, samuti džässmuusikutena tuntud Vladimir Tarassov lõõkriistadel ja saksofonist Petras Višniauskas, seekord juudi shofari sarvel. Festival lõppes kontserdiga Felix Mendelssohn Bartholdy loomingust, külalisdirektors William Boughton ja solistiks noor viuldaja Daniel Hope (mõlemad Suurbritanniast).

Pavarotti galaõhtu Metropolitanis

22. novembri galaga New Yorgi Metropolitan Operas tähistas tipptenor Luciano Pavarotti 30 aasta möödumist debüüdist kuulsas teatrimajas. Õhtu dirigent oli James Levine, teatriorkestri saatel astus Pavarotti üles üksi ja ansamblis (lastes ka teistel laulda). Kaasa tegema oli kutsutud hulk nimekaid soliste: Daniela Dessi, Aprile Mollo, Ruth Ann Swenson, Dolora Zajack, Leo Nucci, Paul Plishka. Reaetendustus on Pavarotti sel kuul Metis kaasa teinud Cavaradossi osas ooperis "Tosca".

Ennio Morricone 70

Meie kaasaja tuntumaid filmimuusika-heliloojaid jäi filmi juurde lõplikult alles 1960ndail – ta alustas kammer- ja orkestrimuusika kirjutamisega. Roomas sündinud, oli ta Santa Cecilia Akadeemias Goffredo Petrassi õpilane, oli mõjutatud John Cage'i ja Luigi Nono loomingust, samas õppinud ka trompetit ja dirigeerimist. Filmi töid ta õnnestumised Sergio Leone italo-vesternites, peatselt ka Pasolini, Lattuada, Cavani ja Petri filmides. Trompetisti ja heliloojana on ta koostööd teinud ka Franco Evangelisti ja tema ansambliga Nuova Consonanza.

PRIIT KUUSK

Vaetakse muusikaharidust

Täna toimub Tallinna Matkamajas muusikaharidusalane konverents, milles osalevad riiklike õppekavade alusel töötavad muusikakoolid (68 kooli) ja kunstide koolid (12 kooli). Konverentsi kavas on järgmised ettekanded: Ene Raid, "Muusikakoolid tänases Eestis", Theo Aasa, "Omavalitsuse ja muusikakooli suhetest", Peeter Aas, "Muusikakooli osatähtsus kultuurielus", Anne Kaus, "Üldkultuuriline osakond muusikakoolis", Anne Pöder, "Koolide finantseerimise ja naabervaldade osast selles", Andres Pung, "Eesti Muusikaakadeemia õpetajatekaadri ettevalmistajana", Urvi Haasma, "Eesti Muusikakoolide Liidu viis tegevusaastat". Pärastlõunal kohtutakse Euroopa Muusikakoolide Liidu (EMU) juhatusena, kl. 17.30 algab õpilaskontsert.

Aarne Üksküla ja Eino Baskin.

2X TEET MALSROOS

"Päikesepoisid" taas laval

28. ja 29. novembril esietendub Vanalinastuudios Neil Simoni 1974. aastal kirjutatud kahevaatuseline komöödia "Päikesepoisid".

Ameerika komöödiakirjanik Neil Simon saavutas populaarsuse 60ndate lõpul TV-showdega. 70ndatel ei möödunud Broadwayl ühtki hooaega, mil ta komöödiaid või tragikomöödiaid poleks tunnustatud hooaja parimaiks. Eestisse jõudis Simoni looming "Päikesepoisitena". Mihkel Muti tõlgituna tõi selle 1981. aastal Eesti Draamateatris lavale Jüri Järvet, kes ise

mängis üht peaosalist, vana näitlejat Willie Clarki. Teist peaosalist Al Lewist mängisid Aarne Üksküla ja Eino Baskin.

Nüüd toob "Päikesepoisid" lavale Eino Baskin ja pühendab selle lavastuse Jüri Järveti 80. sünniaastapäevale. Vanalinastuudios mängib Willie Clarki Aarne Üksküla ja Al Lewist Eino Baskin. Eelmisest lavastusest mängib kaasa Anne Paluver. Teistes osades näeme Andres Roosilehte, Robert Gutmanit, Peeter Kaljumäed ja Pille Pürgi. Kostüümid ja dekoratsioonid on teinud Jaak Vaus.

AGE RAA

ERKF toetab riiki 700 000 krooniga

Eesti Rahvuskultuuri Fond teavitas 23. XI ajakirjanikke järgmiseks aastaks eraldatud stipendiumide ja toetustest kogusummas 2 555 399 krooni (vt. lk. 18-19).

ERKFi kümneliikmelisest nõukogust olid ajakirjanike ees selle esimees Eri Klas ning Ingrid Rüütel, Vive Tolli, Ingo Normet ja Rein Maran. Fond, mis elab eraisikute ja firmade annetustest, on kaheksa tegevusaastaga eraldanud kultuuri toetamiseks üle 18 miljoni krooni. ERKFi põhikapital läheneb nüüdseks 28,5 miljonile (sh. nimelised allfondid u. 12,3 miljonit krooni). Nimelisi allfonde (avatakse 100 000 krooniga) on juba 38, kusjuures algul domineerinud välisannetajaid (eeskätt Soomest) edestavad juba kohalikud 22 allfondiga. ERKFi eriti hea oli läinud aasta, mil avati seitse nimelist allfondi ja fondi tootlikkus oli 24 protsenti. Kuigi ERKFi on head finantskonsultandid ja raha pööratakse võimalikult väikese riskiga, langes fondi tootlikkus tänavusel raskel majandusaastal siiski 12,5 protsendile, mis mõjutab ka makstavate stipendiumide ja toetuste mahtu. Suuremad annetajad ERKFi kaheksandal tegevusaastal on olnud Grammfon AB BIS (Tallinna MS Estonia fondi) ning Eri Klas, kes avas 21. oktoobril omanimelise allfondi eesti muusika heaks ja loodab, et tema eeskujul leiab järgijaid. Silmas pidades ERKFi täiesti omakasupüüdmatut tegevust – fondi nõukogu on kõik need aastad tasuta töötanud ja stipendiumile ei saa pretendeerida isegi nende sugulased –, tundub eriti ülekohutune, et riik võtab fondi rahaeraldustel tulumaksu. Nii näiteks lisandub praegu eraldatud stipendiumidele ja toetustele veel 700 000 kroonine maksukoormus! ERKF annab oma toetused pidulikult üle 13. detsembril Mustpeade majas, kus selgub ka, kes on pälvinud tänavused elutööpreemiad.

T. M.

NYSD Ensemble Klassikaraadios

NYSD Ensemble'i hooaja avakontserte Nilgüste kirikus soovis kuulata suurem publik kui kontserdipaik mahutas. Sellega seoses valis NYSD Ensemble järgmise kontserdi toimumiskohaks Eesti Raadio esimese stuudio, kust Klassikaraadio otseülekande vahendusel saavad seda jälgida tuhanded kuulajad.

Eesti kammermuusika kontsert toimub laupäeval 28. novembril kell 19, ettekandele tuleb Mart Siimeri "Ämblik", Toivo Tulevi "Quella Sera", Erkki-Sven Tüüri Arhitektuurina nr. 2 ja nr. 6 ning Helena Tulve "Saar", "a travers" ja "Sinine". Dirigeerib Olari Elts. Raadiote algusaegadel, 1920. – 1930. aastail, mil plaadifirmad ei andnud veel arvestatavat toodangut ning salvestustehnika areng oli algstaadiumis, esitatigi suur osa eestis kõlavast muusikast otse stuudios. Eesti Raadio stuudiokontsertide traditsioon pole katkenud, tippaeg oli 1970 – 1980ndatel, mil populaarsed ERSO stuudiotunnid esitlesid uusi helitöid ja interpreete ning millega katsetati kvadrofoonilist heli. Et inspireerida uue

eesti kammermuusika sündi, kutsus NYSD Ensemble stuudiosse kontserti vahetult jälgima Eesti Heliloojate Liidu liikmed. Stuudiosse on teretunud kõik kultuuriajakirjanikud! NYSD Ensemble annab sama kavaga kontserdi 29. novembril Soomes Lahti muusikafestivalil.

Tõnu Kaljuste

Filharmonia Kammerkoor Londonis

Oma seekordse Inglismaa reisi, mille peasihiiks oli 21. Huddersfieldi kaasaegse muusika festival, lõpetas Eesti Filharmonia Kammerkoor koos Tallinna Kammerorkestriga Tõnu Kaljuste juhatusel eile õhtul Londoni Queen Elizabeth Hallis, kuulsas South Banki kontserdikeskuses.

Kavas olid Arvo Pärt ("Trisagion" ja "Litany") ning Erkki-Sven Tüüri ("Passion" ja Requiem), kaastegev Hilliard Ensemble. Sama kava esitasid eesti muusikud ka Durhami katedraalis (24. XI) ning Huddersfieldis (25. XI, nimetuse all "Estonia Estonia"), viimasele elnes Erkki-Sven Tüüri avalik vestlus festivalijuhhi Richard Steinitziga.

RIIT KUUSK

Uus CD Peeter Vähil

CD Center esitles 24. XI Peeter Vahi uut autoriplaati, mis jäädvustab tema teose "Supreme Silence" ("Ülim vaikus"), mille on salvestanud käsikellade ansambel Arsis, Eesti Rahvusmeeskoor ja ungari solist Irén Lovász Kristjan Järvi juhatusel.

Kõnesolev CD on ka uue plaadifirma, täpsemiini labeli CCnC (st. CrossCulture and Contemporary) kõige esimene väljalase. Nagu selgus selle juhtiva produtsendi Ulrich Rützeli jutust, kavatakse koostööd eesti muusikutega jätkata. Nii on juttu olnud Veljo Tormise seniplaadistamata teoste jäädvus-

tamisest Eesti – Soome sümfooniaorkestriga Anu Tali juhatusel. Peeter Vahi teost iseloomustas Igor Garšnek, ajakirjanike küsimustele vastas kohal viibinud autor.

Külalistrio Taanist

Taani trio Passage esines 23. XI Tartus ja 25. XI Tallinnas, kontserdi põhiautoriks Anders Nordentoft (s. 1957), ent kavas ka Erkki-Sven Tüüri "Conversio" viiulile ja klaverile.

Need (tasuta) kontserdid toimusid Taani kultuuriministeeriumi algatatud ja Taani kultuuri-instituudi elluviidava kultuurivahetuse projekti raames. Tänavu algatatud projekt hõlmab kaheksat Läänemere-äärset riiki ja 22 linna. Tänaased partnerid esitlevad oma maade kultuuri Taanis aastal 2000.

Avati Georg Otsa mälestustuba

Georg Otsa nimelises Tallinna Muusikakoolis avati 23. novembril Georg Otsa mälestustuba, mis on kolmandik kogu planeeritavast muuseumist.

Mälestustuba on näha hulgaliselt fotosid laulja silmapaistvatest lavarollidest läbi aegade. Ekspositsioon, mille on koostanud Erich Loit teatri- ja muusikamuuseumi materjalidest, on varustatud audiovisuaaltehnika ja Georg Otsa esinemiste salvestustega. Tallinna linna kultuuriameti juhataja Ene Vohu ütles, et meie muusikute mälestuse jäädvustamine on tänuväärne ettevõtmine. Olgu lisatud, et kogu projekti rahastab Tallinna linn ja muuseumi rajamisega loodetakse lõpuni jõuda paari lähema aasta jooksul. Mälestustuba avamisel kõneles kooli direktor Leho Muldre, endist kolleegi meenutasid Estonia Seltsi juhatuse esimees Arne Mikk ja laulja Tiit Tralla. Esinesid kooli vilistlane Rainer Vilu, praegused õpilased Annika Ilus ja Igor Tsenkmann ning pianistid Anne Otto ja Ülle Rebane. Mälestustuba avamisel viibis ka Georg Otsa lesk Ilona Ots. Et mälestustuba kasutatakse õppeklassina, on kavas esdapiidi avada see külastajatele nädalavahetustel.

RAILI SULE

■ 26. – 28. novembrini viibib Tallinnas Euroopa Muusikakoolide Liidu (EMU) juhatus eesotsas liidu presidendi Josef Frommeltiga Liechtensteinist.

EMU juhatus osaleb Tallinnas Eesti Muusikakoolide Liidu külalisena 27. novembril Matkamajas Eesti muusikakoolide konverentsil ja peab sin ka oma töökoos lektori EMU juhatusse kuuluvad veel Saksamaa, Taani, Soome, Ungari ja Hispaania liikmesliitude esimehed.

■ 29. novembril algusega kell 13 jätkub Adamson-Ericu muuseumis Eesti Muusikaakadeemia kontsertloengute sari klavessiinimuusika ajaloost teemal "Inglise muusika".

Lektoriks on seekord Marju Riisikamp. Kontserdil esinevad EMA üliõpilased ja magistrandid Marju Riisikamp, Ele Sonn, Ene Nael, Oksana Butsenko, Eve-Riina Rannik ja Nele Altof. Kõlavad W. Byrdi, H. Purcelli jt. inglise virginalistide klavessiinipalad ja süüdid ning Inglismaal elanud saksa helilooja G. F. Händeli virtuoossed teosed. Lisaks saab nautida H. Purcelli laule ja aariaid ooperitest "Kuningas Arthur" ja "Haldjakuningas" Kristina Rani esituses.

Rahvusvaheline muusikakonverents

Jyväskylä ülikool, Tallinna Pedagoogikaülikool ja Soome Instituut korraldavad 30. novembrist – 3. detsembrini (algusega kell 9) Tallinnas Soome Instituudi ruumes (Harju 1) rahvusvahelise teaduskonverentsi teemal "Muusika ja rahvuslikkus". Esinevad teadlased Soomest, Ungarist, USAst ja Eestist. Konverentsi töökeelteks on soome ja inglise keel.

Konverentsi avaettekannet on Jyväskylä ülikooli professorilt Matti Vainolt – "Onko suomalais-ugrilaisilla kansoilla yhteistä musiikkikulttuuria?" Soome Instituudi juhataja Juhani Salokannel räägib seejärel soome kultuuri edendamisest Eestis. Konverentsi põhietekanded on veel viielt soomlaselt, kuult ungarlaselt; USA teadlased esitavad kolm ettekannet. Eestlastest esinevad Ingrid Rüütel ("Folk song as the musical mother tongue"), Maris Kirme ("Finlandia by Sibelius – symbol of national spirit in Estonia"), Inna Järva ("Human being Runic song and Time"), Vaike Sarv ("Song shaping the setus' ethnic identity"), Jaan Ross ("Timing in Estonian folk songs as interaction between speech prosody, meter, and myscial rhythm") ja Tiina Selke ("Some national aspects of Estonian School song"). Erilist tähelepanu konverentsi ettekannetes on pälvinud Zoltan Kodály looming ja filosoofia, mida käsitleb neli uurijat. Õige mitme esineja teemaks on ka soome-ugri rahvaste rahvalaul. Konverentsi keskne telg on muusika osa soome-ugri rahvaste identiteedi kujunemiseks.

Ly Lestberg näituse avamisel
Haapsalu Linnagaleriis.

MIKK RAUDE

Ly Lestbergi autobiograafilised fotod Haapsalus

24. novembril avati Haapsalu Linnagaleriis Ly Lestbergi fotoinstallatsioon "Ei midagi".

Suuremõõtmeliste skulpturaalsete aktifotodega tuntuks saanud Ly Lestberg on viimasel ajal armastanud kogu ekspositsiooniruumi haaravaid lavastusi, tehes ekskursse kunstiajalukku, näiteks Linnagalerii näitus "Pietà" mullu novembris, või mängides koha- ja ajaspetsiifikale nagu suvisel näitusel "Öös on asju". Haapsalu Linnagalerii fotoinstallatsiooni võib tõlgendada nii psühhoanalüütiliste sugemetega tagasisaatenuna oma lapsepõlve kui lihtsalt ühte ilusat ja traagilist fotode visuaalse mõju põhjal kokkusobitatud lugu, mis võib juhtuda iga väikese tüdrukuga. Ly Lestberg on kasutanud oma vanemate ja oma fotoarhiivi negative ning täiendanud neid kunstilistel kaalutlustel tehtud kaadritega. Oluline koht on ka kirikukellade ning mängutoosi saatehelidel. Fotode suurus ning tehnika on valitud lähtuvalt Haapsalu galeriiruumist ning saabuvaid jõulusid arvestades. Seetõttu on tähenduslikult keskele kohale paigutatud eritõttu- ses maast laeni ulatuvad mustvalged fotod autori lapsepõlve jõuludest koos isa ja nääriivanaga. Nostalgilise magususe lõikab läbi ergavpunane foto surnud tüdrukust. Autori sõnul köitis teda selle kurbkauni surmamotiivi juures asjaolu, et kronoloogilises plaanis on tegemist kõige varasema sündmusega – pildil on kunstniku sõjaajal surnud tädid. Näitus on lahti 31. detsembrini.

Ludmilla Siimu maalid Vaalas

24. novembril avas Vaala galeriis oma maalinäituse Ludmilla Siim.

Ludmilla Siim on eesti kunsti lähiajaloo *grand lady*, võimukas ja salapärase isiksuse, kelle 1960. – 70. aastate looming hoiab oma lõa otsas ajajärgu kunstiajalugu. Tema alustas teekonda popist hüperrealismi ja selle niši

täitsid hiljem tema arvukad mõttekaaslased, sh. Tolts ja Keskküla.

Kunstnikul õnnestus lühikese aja jooksul moderniseerida eesti maali teemad ja tuua sinna nõukogude stampidest vaba nägemus. Siimu keskkonnatunnetus oli fantastiline – tema pildiruumid olid lavastused, kus elas moodne 1970ndate inimene. 1977. aastal lahkus Siim Eestist, asudes elama Soome. Tema arhiiv EKMis suleti, tema nimi kadus avalikkusest. Kunstnikukarjääri jätkamine Soomes osutus raskeks. Siim on viimastel aastatel leidnud Soomes head vastuvõttu, ta on Helsingi Taitelija Seura juhtkonna liige ja tegutseb maaliõpetajana samas süsteemis.

Ludmilla Siim eksponeerib Vaalas viimaste aastate maale ja installatsioone. Mineviku-oleviku side on kunstniku loomingus üks tähelepanuväärne. Samas on ta sisse elanud soome maalikonventsioonidesse. Näituse teemad keerlevad ida religioonide juurte ümber. Kunstnik on säilitanud huvi kaasaegse figuraalmaali vastu, ta mõtted arhetüüpselt alguste algusest kulgevad märkidest inimkunjundini. Näitus on lahti 12. detsembrini.

EHA KOMISSAROV

Wiiralti graafika Tartus

Täna, 27. novembril avatakse Tartu Kunstimuseumi teise korruse näitusesaalis Eduard Wiiralti graafika näitus.

Kuna märtsis möödus 100 aastat Wiiralti sünnist, on avatav väljapanek mõeldud ka austusavaldusena ühele meie kuulsamale kunstnikule. Wiiralti kunst inspireeris ja avaldas mõju tema kaasaegsetele juba 20ndail – 30ndail aastail, huvi selle vastu pole vaibunud tänaseni. Tema kunsti kaudu on õppinud ka vaataja hindama ja mõistma graafika kui ühe kunstižanri ilu ja tähendust. Kunstimuseumi esimesel korrusel on samast päevast vaadata hiljuti lahkunud pallaslase (nagu seda oli ka Eduard Wiiralt) Johannes Uiga mälestusnäitus, väike valik tema viimastest töödest, mis pärandati Tartu Kunstimuseumile.

Conrad Martin Metzi ofordid

20. novembril avati Tartu Kunstimuseumis Conrad Martin Metzi ofortide näitus.

Näitus jätkab Tartu Kunstimuseumi pedagoogilise suunitlusega näituste sarja, mis vana reproduktsioonigraafika vahendusel tutvustavad maailma kunstiajaloo suurteoseid. Eelmine väljapanek tutvustas Raffaeli freskode järgi teostatud itaalia XVIII – XIX sajandi vaselõikeid, käesolev näitus pakub vaatamiseks möödunud sajandi alguse saksa reproduktsioonigraafikat – ofortide seeriat, mis on teostatud Michelangelo Sixtuse kabeli grandioosne fresko "Viimane kohtupäev" järgi (1536 – 1541).

Lääne-Euroopa maades oli graafika juba XVIII saj. kaotanud tähtsuse originaalteose loomisel ja leidis kasutamist põhiliselt maalide reproduktseerimiseks. Reproduktsioonigraafika ülesandeks oligi tutvustada kunstiväärtusi, populariseerida kunstiklassikat. Kõrgrenessansi suurmeisterid, sealhulgas ka Michelangelo teoseid, on palju kopeeritud.

Conrad Martin Metz (1749 – 1827) sündis Bonnisi maalikunstnik Johann Martin Metzi pojana. Saanud kodust algteadmised, siirdus ta õppima Londonisse itaalia päritolu graafiku Francesco Bartolozzi juurde, kellel oli Londonis paljude õpilastega graafikaatlejee. Alates 1801. aastast elas Metz Roomas, kus tema peatööks sai Michelangelo maalitud Sixtuse kabeli idaseina fresko "Viimane kohtupäev" graafikatehnikatesse viimine. Valmis kaks varianti: ofortide mapp ning crayon-maneeris põhjalikum peenelt läbitöötatud sari. Praegune väljapanek tutvustab neist esimest – kiire ja paindlikus ofortitehnikas teostatud heatasemelisi kontuurjoonistusi: seinamaali üldvaadet ning detaile. Metz on teinud graafilisi lehti veel Raffaeli, Tiziani, Leonardo da Vinci, Düreri jt. kunstnike teoste alusel. C. M. Metz suri Roomas 1827. a. Näitus on avatud 31. jaanuarini 1999.

Esther Roode juubelinäitus

26. novembril avati Esther Roode juubelinäitus La Galerie Passage'is.

Esther Roode kunstiharidustee algas 1940ndail Eesti Tarbekunsti Instituudis Tallinnas ja Tartu Riiklikus Kunstiinstituudis. Ta kuulus Ülo Soosteri sõprade ringi ning 1949. aastal arreteeriti ta koos teiste tollaste radikaalsete noorte kunstnikega, süüdistatuna dekadentsis ja natsionalismis. 1956. aastal jätkas Esther Roode pooleli jäänud kunstiharidust Eesti Riiklikus Kunstiinstituudis. Juubelinäitus annab läbilõike kunstniku loomingust: kõige varasemad tööd on 1948. aastast, viimased on valminud tänapäev. Vaatajate ette on toodud nii õlimaali kui akvarellitehnikas maastikke, portreid ja lin-

navaateid. Olenemata töö tehnikast või loomisajast on kunstnikku ikka huvitanud maalikunsti traditsioonilised probleemid – koloriit, kompositsioon, töö terviklikkus.

Evald Okka karneval Raatuses

4. detsembrini on Raatuse galeriis avatud Evald Okka näitus "Karneval".

Vanameister Evald Okka näituseidee sai alguse maalist "Karneval", mille tellis kunstnikult noor perekond. Suuremõõtmeline teos on klassikaliselt komponeeritud maal: rokokoolikud aktid segunevad mütoloogiliste olendite ning elegantsete arabeskidega. Pildil ei puudu ka tellijate perekonnaportree. Kogu galeriis karnevalmiljö loomiseks on Okas leidnud tellimustööle sobivat täiendust tänapäevaste aastanäitusele eksponeeritud suurest ning mitmetest virtuooselt maalitud väikestest aktimaalidest. Evald Okka Raatuse galerii näitus on üks harvu pretsedente, mis toob eratellimuse kunstipubliku ette.

Mare Vichmanni kuukummardajad

5. detsembrini on võimalik vaadata Mare Vichmanni näitust Sambas.

Mare Vichmann on paar viimast aastat olnud vabakutseline keraamik. Tema isiknäitus haakub ühelt poolt keraamikaürituste lõpulainetusega ja teisalt Põhjala polaartalve ning pikenevate öödega. Katte kergitamine öö teemalt on üsnagi ohustav ja erutav ühteaegu. Vichmann näib seda tegevast nauditava huumori ja paroodiavarjundiga, milles ei puudu süüdimatu loomulikkuseihalus. Savi sundimatu materjalina ja selle avaldusvormide mitmekesisus avavad iseloomulikult inimeste igavese sideme ürgseimaga, millest varjamatult pajatab meile ürgaegse asuka, eriti aga maia indiaanlaste erootilisi kogemusi pihtiv keraamika. See kauge viide paljastub sel näitusel kahel pool sammast. Teiseks formaalseks küljeks on disainisuund – valgustid, mida mänguliselt täiendab vaba modelleering. Kuukujulised vormid erisugustes faasides on sisselõigatud dekoori tõttu portselanist tähistaeval, väikesed, ent meeleolukad. Dekoori ootemaatika leiab väljendamist tantsivate naiste, ulguvate huntide, hulkuvate kasside, sabatähtede ja teiste ka tähendusest sisselõigete kaudu. Siiras ebamäärane nihe võib vaataja kaasa viia tuttavliku meeleoluga. Siin valitseb keraamika iidseima loomevõimaluse ürgne sosin.

KREG A-KRISTRING

Einar Vene maalid

26. novembril avati A. H. Tammsaare muuseumi rohelises tiivas Einar Vene maalide näitus.

Einar Vene maalid on fabuleerivad, meenutades oma naiivsümbolistlike kinniskujunditega, aga ka kujutluslaadilt ja maalimistehnikalt renessansiajastu meistreid. Koos uudisloominguga on eksponeerinud kunstnik ka tagasisaateilise osa. Näitus on lahti 17. detsembrini.

Reaalne ja kujutletud pildiruum

Rotermanni soolaloo keldrisaalis on saksa fotokunstnike Thomas Demandi, Susanne Brüggeri ja Heidi Speckeri tööde näitus "Realer Raum bild Raum".

Väljapaneku on kokku pannud kuraator Ute Eskildsen ja see tutvustab saksa 90ndate fotokunsti näituste sarjas "Saksa kaasaegse fotograafia aspektid". Seni on oma töid tutvustanud Thomas Ruff, Dörte Eissfeldt, Astrid Klein, Rudolf Bonvie jt. Käesoleval näitusel on kolm autorit esitanud kolm lähenemist fotole. Kõik nad käsitlevad avalikku ruumi. Heidi Speckeri "maalitud" abstraktsetel töödel näeme arhitektuurikeskkonda, Susanne Brüggeri fotodel fragmentaarset linnavaadet ja Thomas Demandi omadel konstrueeritud ruumi. Viimase ruum on kõige intiimsem: autor loob paberist büroonurga, vannitoa jms. ülireaalse imitatsiooni ning seejärel pildistab neid. Näituse on organiseerinud Saksa Välissuhete Instituut ja Goethe Instituut. Näitus on lahti 13. detsembrini.

Mati Vaitmaa maalid

13. detsembrini on Konrad Adenaueri fondis võimalik vaadata Mati Vaitmaa näitust "Kaksteist maali – kihid".

1970ndail ja 80ndate algul Tartu kunstielus aktiivselt osalenud ning graafikaatlejeid juhitanud Mati Vaitmaast on viimastel aastatel vähe kuulda olnud. Adenaueri fondi ruumes näitab kunstnik peamiselt viimase aja maale, kuid vaatab nostalgiliselt ka tagasi oma Tartu ajale. Otsest seost varasema ajaga võib näha Tartus maalitud töö ülemaalimises, nii et maalitervikus mängivad kaasa nii algsed kui uued kihistused. Nii võib Mati Vaitmaa näitust

"Kaksteist maali – kihid" vaadata kui tehtule väikest vahekokkuvõtet.

"Keskkond tänases Eestis"

3. ja 4. detsembril toimub Eesti Kunstiakadeemias konverents "Keskkond tänases Eestis".

N, 3. detsember kell 12 EKA aulas prof. Jaak Kangilaski (EKA, Tartu ülikool), "Kultuurikeskkond", prof. Ando Keskküla (EKA), "Virtuaalne keskkond", arhitektuurimagister Indrek Peil, "Linn kui kultuurikeskkonna tekitaja", prof. Juhan Maiste (EKA), "Revolutsioon vanalinnas", magistrand Tiina Tammet (Arhitektuurimuseum), "Kolhoosijärgne maastik", dots. Mart Kalm (EKA), "Keskkond era- ja ühishuvidel", arhitekt Ülo Peil (Arhitektuurbüroo Urbel ja Peil), "Tellija unelmad keskkonnast", kunstiteadlane Eha Komissarov (Eesti Kunstimuseum), "Kelle seinal ripub pilt?", prof. Krista Kodres (EKA), "Asjad meie ümber", kunstiteadlane Heie Treier (Eesti Ekspress), "Eesti image postmarkidel ja kaartidel".

R, 4. detsembril toimub konverentsi raames seminar "Koht ja paik" prof. Yrjö Sepänmaa (Joensuu ülikool), "The Face of the Landscape", dots. Kaja Lehari (EKA), "Tee viib ja viitab", arhitekt Inga Raukas (EKA), "Keset metsikut urbanistikat", prof. Pauli Tapani Karjalainen (Oulu ülikool), "Earth Writing as Humane Art", kirjandusteadlane Kadri Tiit (Tartu ülikool), "Kirjandusöekoloogia kohasusest", kirjandusteadlane Rein Undusk (Underi ja Tuglase Kirjanduskeskus), "Kohaga mõtte ja kunsti lähte otsingul", keeleteadlane Marja Kallasmaa (Eesti Keele Instituut), "Koht, nimi ja kohanimi", keeleteaduse magister Vilja Oja (Eesti Keele Instituut), "Mõiste, sõna ja koht", magistrand Mari Laanemets (EKA), "Koha võimalus", dots. Virve Sarapik (EKA), "Verbaalne ruum – lõikumisi nähtavaga".

Väljaspool konverentsi ja seminari toimub kaks loengut külalisprofessoritelt: K, 2. XII prof. Yrjö Sepänmaa, "Environmental aesthetics", L, 5. XII prof. Pauli Tapani Karjalainen, "Real Place Images".

"Ohtlikud suhted" Rakveres

Täna esietendub Rakvere teatris Christopher Hamptoni "Ohtlikud suhted".

Pierre Choderlos de Laclos' samanimelise romaani alusel loodud näidendi on lavastanud Peeter Raudsepp, kunstnik on Jule Käen, peaosades Marika Vaarik, Erik Ruus, Tiina Mälberg, Ardo Ran Varres. XVIII sajandi lõpukünnisel rabas Prantsusmaa kirjandusmaastikku suurtükiväelase Choderlos de Laclos' tõsieluainesel põhinev romaan, kus paljastatakse värvikalt tolleage suuraadli kombelõtvust ning välise varjus peituvat amoraalsust. Teos pani kihama kõrgema seltskonna, polnud kahtlust, et erootilise varjundiga romaani prototüübid liiguvad nende endi seas. Lavastaja Peeter Raudsepp leiab, et kõik sajandilõpud mõjuvad inimestele sarnaselt, sestap on ajakohane näidata "Ohtlikke suhteid" ka teatrilaval.

KINO SÕPRUS

27. november – 3. detsember

Kl. 14., 17.30, 19.15, L ja P kl. 12 lisaseansid "Mulan" ("Mulan") Walt Disney Pictures 1998. a. joonisfilm kogu perele. Tööpäeviti õpilastele kl. 14 piletid soodushinnaga 30 krooni. Kl. 15.45, 21. "Valedel jälgedel" ("Wrongfully Accused") 1998, USA naljafilmi, kus Leslie Nielsen (peaosas) mängib iseenast, parodeerides tuntud filme. NB! Pimedate ööde II filmifestival! K, 2. XII kl. 23.59 "Chungking Express" ("Chungking Senlin") 1994, Hong Kongi mängufilm, lavastaja Wong Kar-Wai. Osades Tony Leung, Faye Wang, Brigitte Lin jt.

N, 3. XII kl. 23.59 "Tallinn pimeduses" ("Darkness in Tallinn") 1993, Soome-Roosi-USA-Eesti mängufilm. Lavastaja Ilkka Järvelä. Osades Ivo Ukkivi, Milena Gulbe, Jüri Järvet. Neljapäeviti esimesel seansil maksavad piletid 20 krooni, pensionäridele 6 krooni. Kinol on õigus teha repertuaaris muudatusi. Dolby stereo heli. Info telefonil 644 1919

Keraamikatradsioon on üksnes keraamikakunsti

Keraamikud tähistavad oma erialaõpetuse 75. aastapäeva suurejooneliselt näitustega Tallinna Kunstihoones, tarbekunstimuuseumis, Adamson-Ericu muuseumis ja kunstiakadeemias, lisaks nendele peeti rahvusvaheline keraamikaõpetuse-alane konverents ning eesti keraamika tänase seisu luubi alla võtnud ümarlaua arutelu. Sümpaatsel kombel pole tegemist paraadüritusega.

Keraamika on erakordselt laia skaalaga ala nii kasutusotstarbe kui valmistusviiside poolest. Näitustel on keraamikud asetanud rõhu tehnoloogilisele aspektile. Kunstihoone näitusel kajastus see püüdlus peaausjalikult pealkirjas "920° C – 1380° C", rõhutades põletusprotsessi keskset osa keraamika valmimisel. Adamson-Ericu muuseumi kondiportselani- ja terrakotanäitus tarbekunstimuuseumis on kumbki kitsa keraamikaliigi päralt.

Kaasaegse keraamika tehnoloogiakeskus

Tehnoloogiakeskus on praeguses ajas mõistetav. Viimased neli-viis aastat on eesti keraamikud olnud sõltumatud kui kunagi varem. Keraamiku unistus – oma ahi – on muutunud reaalselt kättesaadavaks, ka toormaterjalide, savide ja glasuuride osas ei ole keraamikud enam sunnimaises sõltuvuses ARSi keraamikaateljeest. Rahvusvaheliste workshopide ja erialase informatsiooni katkematu voog võimaldab kursisolekut keraamikamaailma uudistega igapähele, kes asjast vähegi huvitatud.

Võttes nüüd taustaks eelnenud aastakümnete kitsastes, ühekülgses oludes loodu, on praegu põhjust oodata jõulist kvalitatiivset muutust individuaalse mitmekesisuse suunas. Näitustel, eriti just juubeliürituste keskel Kunstihoone näitusel avanenud pilt jättis selle ootuse õnku rippuma. Suure saali hrapa elegantsiga kujundatud väljapanek kõneles pigem ebalusest. Individuaalne mõte koos professionaalse materjalivaldamisega tõusis esile ikkagi vaid nende tegijate puhul, kes on silma paistnud varasematelgi aastatel, aegadest ja oludest hoolimata. Nimetagem Anu Soansi (tööd Kunstihoones ja tarbekunstimuuseumis), Leo Rohlini, Helle Videviku, Ingrid Allikut, Karin Kalmanit (Kunstihoones, Adamson-Ericu muuseumis, tarbekunstimuuseumis), Anne Türni (Kunstihoones, Adamson-Ericu muuseumis) ja Kaido Kaske (Kunstihoones, tarbekunstimuuseumis). Eredaid debüüte ja värsket mõtet ei leidunud – aga see ei ole mitte üksnes keraamikute probleem.

Portselan avardab võimalusi

Märkimisväärne hulk Kunstihoones eksponeeritud töödest kuulus kondiportselani valdkonda: kindlasti oluaks Adamson-Ericu muuseumi kondiportselani esitlus mõjusam, kui kogu materjal oleks järjekindlalt kokku koondatud.

Tehnoloogiliste võimaluste avardumise ilmsem ja resultatiivsem avaldus ongi portselani tulek eesti keraamikasse. Meil on see uus ja traditsioonideta ala, kus olemas vaid üksikud harvad näited 1980. aastatest (Anu Ivask). Varasemate aastakümnete glasuuripealsel portselanmaalil imporditud vabrikutoodangu valmisvormidele on keraamika kui kunstialaga õige nõrk seos ja teadmine, et XVIII sajandi lõpul tegutses Põltsamaal portselanimanufaktuur, jääb praeguses kontekstis siiski vaid ajalooliselt märkimisväärseks faktiks. Igapäevases elus vabrikuportselaniga kokkupuutunud vaatatajale võiksid avastuseks olla selle aristokraatliku materjali need küljed, mis tulevad nähtavale näiteks Karin Kalmani või Anne Türni töodes.

Arhailine terrakota

"Terrakota – põletatud maa" näitus tarbekunstimuuseumis annab sissevaate keraamika kõige arhailisemasse ja liht-

Anu Soans. Pilgu püüdis. 1998.

TEET MALSROOS

samasse alaliiki. See on ka minimaalseim keraamika valmistamise viis, traditsioonilises mõistes ühekordselt põletatud, glasuurimata punane savi. Teema kontsentreeritus ja selle dikteeritud vahenditus on vastupidiselt ootuspärasele kartusele, et üldmuljeks võib kujuneda saalist ühtlast punast massi, toonud kaasa süvenenud ning eriilmelise lähene-

Kodres, et eesti tarbekunsti, sh. ka keraamika üheks tunnusjooneks alates 1960. aastatest on olnud kopeerimine – ideoloogiliselt ja sotsiaalselt motiveeritud läänemaailma eeskujude jäljendamine sooviga samastuda ja rõhutada enese kuuluvust sellesse kultuuri. See oli rahvusliku identiteedi probleem ja praeguses ajas puudub põhjendus jätkamiseks.

Urmas Puhkan. Kohtumispunkt. 1998. Eksponeeriti Lätis Zuartavas.

URMAS PUHKAN

mise materjalile. Kaugemat ajalugu eksponeeritakse koos kaasajaga – Eesti ala arheoloogilisi leide dateeringuga V at. lõppu – IV at. algusesse e.Kr., keskaegseid Tartu Jaani kiriku ehisdetailide, selle sajandi algusest Aleksander Uuritsa terrakotavaase, edasi Adamson-Ericu, Aino Alamaa töid ning viimaks päris uut, spetsiaalselt selle näituse ajel loodud keraamikat. Sel moel on ajaline mõõde tehtud teravalt ning elamuslikult tajutavaks.

Siin tuleb esile ka asjalolu, et vahetevahel, näiteks vanade, algeliste tehnoloogiate (taas)avastamisel või mõne uuega eksperimenteerides võib tarbekunstnikku lõpptulemusest enam köita eseme valmimise protsess, materjali muutumine selles, unustades aga, et vaatataja saab sellele kaasa elada vaid sel määral, kui võrd ta on asjasse pühendatud. Terrakotanäitus on ses mõttes vaatajasõbralik, pakkudes piisavalt nii visuaalseid paralleele kui taustainformatsiooni.

Keraamika enesekopeerimine

Keraamika ümarlaua-arutelul oli jutuks eesti keraamika praegune seis, millest rääkides mõistagi ei pääsenud mööda minevikust. Avasõnavõttus leidis Krista

Situatsioon on muutunud, tarbekunsti mõtteviis on aga eelmises ajas kinni.

Keraamikud olid murelikud pigem viimastel aastatel hoogu võtnud enesekopeerimise trendi suhtes, mille tulemuseks on ühetaolisus, ja seda mitte enam tehnoloogilises, vaid vormilises väljenduses. Keraamikakesksete probleemide seast kerkis esile küsimus keraamika baasharidusest ja professionaalsest käsitööstuslikust keraamikast, õigemini nende puudumisest. Leo Rohlin märkis tabavalt, et vaevalt läheb keegi tänapäeval muusikaakadeemiasse klaverit õppima, ilma et ta seda pilli varem puudutanud oleks, kunstiakadeemias keraamikuks õppimise puhul see paraku nii on.

Käsitööstusliku kodumaise tarbekeraamika puudumine ei ole loodetavasti kuigi pikaajaline mure: see sõltub ilmselt asjaolust, kui kiiresti tegijad tabavad ära tarbija tühimuse kassipiltidega taldrikutest või siledaseinalistest kruusidest made in China.

Seniks aga jääb eesti 7000 aasta pikkune keraamikatradsioon (vt. arheoloogilisi leide terrakota näitusel) üksnes keraamikakunsti kanda.

LEA PRUULI

Kuna kevad- ja sügisülevaatenäitused on nüüd juba aastaid ära jäänud, hakkavad neid üha rohkem asendama Kunstnike Liidu sektsioonide erialased ülevaatenäitused.

Hakkab tavaks kujunema, et iga sektsioon paneb kinni korraga neli-viis-kuuseitse prominentset paika ja siis on terve Tallinn täis ühelaadset kunsti. Kõigepealt oli Tallinn täis maalijaid, siis graafikuid rahvusvahelise triennaali kujul, siis panid neljas näitusesaalis oma tööd üles keraamikud, kuna kätte oli jõudnud eesti keraamika 75. tähtpäev. Ehkki kõigil erialaliitudel on olnud oma legend, miks näitust korraldada, pole kriitikud osanud seni ühtki ülevaatenäitust väärtustada, neis on nähtud pigem kunstnike endi sisehuvisid ja ametiliitude bürokraatlikku õigustust oma olemasolule.

Siinkirjutaja sattus keraamikute probleemidepuntra keskele seoses sellega, et mulle oli väga sümpaatne Annika Tederi ettepanek tulla nende näituse kritiseerima (tõesti väga ootamatu ettepanek, kuna enamasti eeldatakse salakesi ju seda, et kunstikriitikud tulevad ja põhjendavad väljapandu kõrget taset). Nimelt polnud keraamikanäitustega Kunstihoones, Adamson-Ericu muuseumis, tarbekunstimuuseumis ja kunstiakadeemia fuajees rahul õieti keegi. Keraamikud on ise tunnetanud, et midagi on eesti keraamikas väga valesti. Et arutelu liiga olmeliseks ei laskuks, kutsuti ümarlauda isikuid ka väljastpoolt. 13. novembril vestlusringis, osalesid peale kunstnike ja tarbekunstimuuseumi töötajate Krista Kodres, Hanno Soans, siinkirjutaja ning Ebe Nõmberg. Ent õelgem juba ette ära: positiivseim tulemus oli see, et suurimad keraamikute kritiseerijad olid keraamikud ise.

Kriitiline vestlusring

Esmalt mainigem Krista Kodrese ja Helene Kuma sõnavõtte, mis vaatasid pikalt keraamika ajalukku. Siinkohal peab ilmselt peatuma Kodrese kriitilistel märkustel: eesti keraamikas on palju kopiste; lüües lahti suvalise 1960. aastatest pärit keraamika raamatu, võib praegusel näitusel näha peaaegu samasuguseid töid; meil valitseb laias laastus kaks suunda või trendi – Leo Rohlini üldistatud vormi eelistus ja Sergei Isupovi jutustav trend (viimane üldistus pani mitmeid keraamikuid end ja tsunfti au küll kaitsma ning ilmselt kulgebki areng reaalsuses keerulisemat teed kui eeskujude mehaanilise kopeerimise najal). Kodres meenutas ka suvist Edward Lucie-Smithi külaskäiku ja tema väga elegantset On-grupi näituse kriitikat: need kunstnikud peaksid endalt küsima, miks nad sellist kunsti üldse teevad. Sedasama peaksid ka eesti keraamikud endalt küsima. Esitagem siinkohal nuppeid ümarlauavestlustest.

■ Tarbekunstimuuseumis eksponeeritud kuraatorinäitus "Terrakota" oli üllatav oma inspireerivuses. Airi Ligi seostas keraamikat sajanditevanuse ajaloo, tuues välja arheoloogilist materjali (teliskivi, millel hundikäpa jälgi; barokse kujundusega ahjukivi; vanakreeka vaas) ning eksponeeris seda kõrvuti tänapäevase Tsooru potitehase toodanguga ja eesti kunstilise keraamikaga.

■ Adamson-Ericu muuseumis tegi keraamika ekspositsiooni huvitavaks eelkõige Urmas Puhkani ruumikujundus. Kas kujundus peab päästma muidu igava näituse?

■ Mitmed rääkijad rõhutasid ikka ja jälle, et näituste üldmulje kohaselt pole keraamika järsku ei liha ega kala, kuna näitusele tuuakse justkui kunstile pretendeerivaid töid, mis pürgivad installatsioonide ja skulptuuride poole, aga oma taseme poolest kriitikutele huvi ei paku, samas alahinnatakse keraamika funktsiooni olla funktsionaalne.

kanda

■ Keraamika kuulub nende erialade juurde, mis vajab tugevat materiaalselt baasi, põletusahi, glasuure jne. Pärast ARSi lagunemist on keraamikud sunnitud individuaalselt muretsema põletusvõimalusi, seetõttu on tekkinud mitmeid väikesi töökodasid. Aga see protsess on olnud sama raske kui kolhoosikorra lagunemine. Ehkki leidub edukalt tegutsevad töökodasid, näiteks Asuurkeraamika Tallinnas Laias tänavas, vajab oma töökoja loomine investeeringut, mis teeb noorel keraamikul oma eriala viljelemise väga raskeks.

■ Huvitav oleks olnud vaadata keraamikanäitust, mis oleks üles ehitatud pigem töökodade kaupa. Kui palju on praegu Eestis üldse väikesi töökodasid ja milliseid töid seal tehakse?

■ Milline hoob viib keraamikakunsti edasi? Tehnoloogia areng viib edasi. Isiksused viivad edasi.

■ Kunstihariduse probleem. Leo Rohlin, kes on kuus aastat olnud keraamikakateedrist eemal, arvab, et oleks vaja strateegia ümber mõtestada. Keraamikas võiks eristuda kaks suurt haru: vabakunst ja tarbeeseme loomine. Ka viimane on mujal maailmas kõrgelt hinnas.

■ Praegu lastakse keraamikaeriala lõpetajaid välja justkui poolfabrikaatidena. Kolm ja pool aastat kõrharidust on liiga vähe olukorras, kus puudub erialane keskastme haridus.

■ Ülevaatenäitusel polnud näha järelkasvu. Miks? See tekitab tunde keraamikast kui kinnikasvavast tiigist. Miks puudub noortel motivatsioon esineda? Kas järelkasvu üldse ongi?

■ Üldiselt puuduvad ju ka rakenduskunsti kriitikud, side meediaga on nõrk. Kas noortest kunstiteadlastest keegi spetsialiseerub rakenduskunsti probleemidele?

■ Puudub hea keraamikute õhkkond.

■ Tuleb väärtustada lülitumist rahvusvahelisse keraamikaellu. Praegu saadavad üksikud kunstnikud oma töid rahvusvahelistele näitustele ja saavad sealt preemiadki, nagu Anne Törn, aga Eestis informatsioon tema kohta ei levi ja keraamikute seas on vähe neid, kes osaleksid rahvusvahelises suhtluses. Aktiivsed on küll Asuurkeraamika kunstnikud, kes on esinenud sel aastal Riias ja kellel on sidemeid nii Saksamaal kui ka Ameerikas.

■ Turustamise probleem. Kaubamajades on vitriini üürimine väga kallis. Ehkki näiteks Tallinna kaubamaja esimesel korrusel suveniiride rubriigis on stend eesti kunstnike toodetega (kus eksponeeritav tarbeportselan näib funktsioneerivat pigem mõttetult ja võõrandunud suveniirina – või kes tahab osta taldrikut, millele püüdnud maalitud jooksvad sipelgad.) Turustamine koosneb pikast galeriide, diilerite jne. ketist, ent Eestis süsteem ei toimi ja mitmed ketilülid puuduvad. Galeriid jälle orienteeruvad turistidele ning nende maitse ja töödevalik on sellega ette ära määratud.

■ Ega keegi ei tule keraamikuid aitama, kui nad ise end ei aita.

Niisiis oli keraamikanäituste korraldamine oluline eelkõige sellepärast, et ausalt ja ilma ilustamata saada ülevaadet keraamika praegusest seisust, teadvustada olukorda ja hakata sellest lähtuvalt mõtestatult tegutsema. Et seisud on praeguseks surnud punktist nihkuma hakanud, seda on tõendanud mitmed keraamikud eravestluses. Kunstiakadeemias toimunud rahvusvaheline konverents, mille teemaks oli keraamika õpetamise metoodika, tõi Eestisse mitmeid helgeid päid mujalt ning võimaldas luua uusi suhteid. Plaanis on näiteks ka keraamikatudengite tihedam koostöö edukalt tegutseva Asuurkeraamika töökojaga, mis peab saama alguseks veel kaugematele plaanidele.

HEIE TREIER

Sirje Runge kui Sirje Runge: erinevuste sarnasus

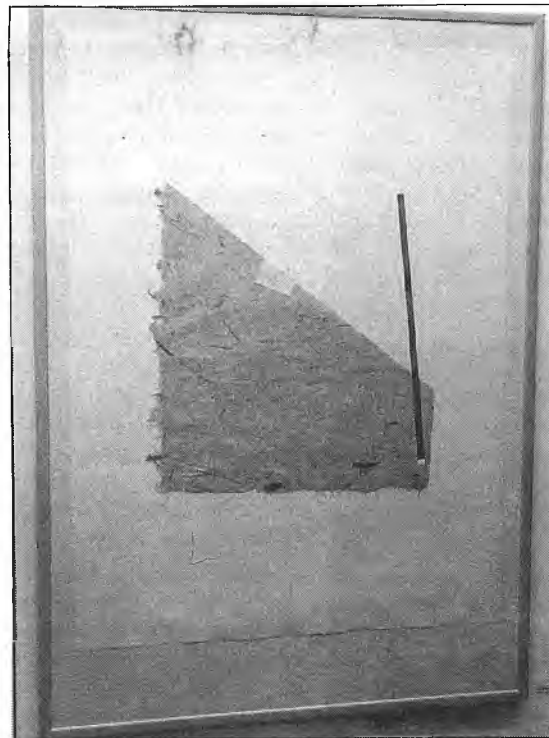
Sirje Runge piltide kohta võib kõigepealt öelda, et nad ei kohusta end tõlgendamata: näitusesaali seinad on täis pealetükkivusega tahvleid, mis ei paku silmale midagi ärritavat ega väljakutsuvat.

Suured heledad, vahel ka tumedad pinnad, mis peegeldavad – või neelavad – palju valgust; rohkesti hajuvaid üleminekuid, kuid samas täpsed teravad lõikejooned, mis hävitavad segaduse võimaluse juba enne, kui see üldse tekib: rahustavad, läbikumavad toonid. Raske on ette kujutada kedagi, kellele niisugune näitus üldse ei meeldiks. Kes lahkuks Runge piltide seltskonnast vihaselt ja nõrdinuna, püüdes leida oma pahameelele mõistlikku seletust. Polaarsused jaotuvad siin mitte viha ja poolehoiu, vaid ükskõiksuse ja anduva mõtiskluse vahel: kes Runge piltidesse ei neeldu, unustab nad kiiresti ja lõplikult, teine võib neid aga kaasas kanda isendaletegi märkamata, lõuendile või signatuurile mõtlemata.

Just viimasest algab nüüd ka tõlgendamise võimalus. Runge pildid on kavalad, nad küll ei kohusta millekski, kuid ei lase ka niisama lihtsalt lahti. Niisiis, kui me ei saagi küsida, mispärast on Runge pildid nii ilusad/koledad (tegu on ju vaid toonidega, värvidega), võime selle teise polaarsuse juures ometi peatuda ja küsida, miks? Miks me Runge piltidest mööda ei läinud (kui ei läinud), miks me neid kohe ei unustanud? Vastuse saamiseks peab hakkama piltide üle järele mõtlema, neid analüüsima ja tõlgendamata.

Sirje Runge pildi esmane mõju ei johtu sellest, mida me seal näeme (mida pildil on kujutatud, milline on kompositsioon, koloriit, tehnika jne.), vaid sellest, et ta on olemas. Kõigepealt tuleb aktualiseerida pildi olemasolu: vahekorrad pildil ei olegi esmatahtsad, geomeetria, värvide vastasmõju, toonide üleminekud ja läbikumavus paistavad olevat ainult selle olemasolu vahendid. Tõsi, iga pilt on ka väike uurimus: tavaliselt uuritakse maali maalilisi omadusi, kuid need võivad olla ka lõuendi omadused või (kollaažide puhul) erisuguste paberite omadused. Ometi on näha, et uurimuslik katsetamine pole siin kuidagi keskne. Muutused pildist pilti on liiga õrnad, liiga mikroskoopilised, siin ei liiguta õieti kuhugi, ei progresseeruta ega regresseeruta. Iga uue pildiga kasvab ja muutub kogu pildikogumi tähendus, aga see ei toimu arengu kaudu, vaid tautoloogiliselt: uus pilt seletab ja täiendab vanu pilte selle kaudu, et ta neile sarnaneb, ja see sarnasus suureneb iga uue

pildiga. Iga uus pilt sarnaneb eelmistele natuke rohkem, ja eelmised omakorda sarnanevad omavahel nüüd rohkem, kui nad sarnanesid enne uue pildi tulekut. See sarnasuse piiramatul kasv on võimalik tänu sellele, et ükski uus pilt pole sama mis eelmised. Alati on mingeid nüansse,

Sirje Runge. Kompositsioon 5. 1998. Kollaaž.

TEET MALSRÖÖS

nihkeid, mis teevad ta nendest erinevaks. Seega põhjustab sarnasuse erinevus. Eks ole kõik Sirje Runge pildid teatavast perioodist alates üksteisega sarnased, kuigi üksikute piltide erinevusi võime analüüsida lõputult? Ning seejuures pole üldse esmatahtis pildi valmimise aeg, kuuluvus ühte või teise seeriasse, suurus, tehnika jne. – need on vaid täiendavad parameetrid, miski, mis lihtsustab orienteerumist. Runge loomingu võti on mujal: sarnasus erinevuses.

Siit edasi võime nüüd tuletada väite, mis hakkab juba lähenema tõlgendusele: Runge pildid on arengu eitus. Ajatud abstraktset geomeetriat või maalilist meisterlikkust pole siin kuskil rõhutatud sedavõrd kui just arengu puudumist. Sirje Runge kui Sirje Runge: mitte kuskil dramaatilist etteastet "ma pole täna see, kes olin eile", mitte mingisugust märki teisenemisest. Alati enesega sarnane.

Tõsi, uuel näitusel on väljas mitu saalitait kollaaži; rida maale seeriast "Vaikus", kus lõuend geomeetrilise

põhikujundi ümber on jäetud läbi maali-mata; mitu pilti (maali ja kollaaži), milles heledate toonide asemel valitseb must. Võiks mõelda, et viimaks ometi toimub Sirje Runge kunstis mingi muutus, mingi areng, ta pole enam endine ja ruttab uutele radadele, avastama senitundmatut ja uut. Kes aga ise näitust näinud, taipab, et nõnda asi ei ole. Runge ei ole muutunud. Ta on ikka Runge kui Runge: kasutab nüüd veidi varieeruvamaid tehnikaid, veidi varieeruvamaid pildisuurusi, aga sisuliselt ei muuda see midagi, põhiline olemisviis jääb samaks. Tegemist on ikka piltidega, mis kõigepealt on lihtsalt olemas; ei mingit programmi, arengut, liikumist; uute erinevuste sarnanemine vanade sarnasuste erinevustega.

Seesama kehtib ühtviisi ka pildisistest suhete kohta. Igas uues maalil paneb Runge oma õrnad värvid uutesse vahekorradesse, nii et nad paistavad erinevad, kuid see erinevuse loomise viis pildi sees sarnaneb erinevuse loomisele kõigi teiste piltide sees. Üleminekud tingivad selle, et värvitoon hakkab erinema ka iseendast, ja kui ta siis rinnastub teiste toonidega, millega on juhtunud seesama, muutub selle erinevuse tervikuna haaramine raskeks ning erinevus ise tegelikult tabamatuks. Võiks öelda, et see ongi Sirje Runge maalide lakkamatu teema: erinevuse püüdmatus, tabamatus. Erinevusi on loendamatu, ja olemasolevatest erinevustest veelgi rohkem on erinevuste võimalusi; aga me ei saa neid kõiki kätte, me tabame neid õieti vaid üsna vähe, ja nii muutuvad erinevused sarnaseks. Nad muutuvad seda sarnasemaks, mida rohkem nüansse ja peensusi me nende juures tajume – see tähendab, taju peenenemine mitte ei muuda erinevusi erinevamaks, vaid sarnastab neid, alates teatavast lävest, mida on omakorda küllaltki raske tabada. Erinevused erinevad eristamatusest erinevalt. Selle poolest on nad väga sarnased. Tundub, et siin hakkab läbi kumama miski, mida võiks nimetada Runge maalide eetiliseks substantsiks.

Täpselt samuti toimub see kõik kollaažides. Neid pole lihtsalt veel piisavalt palju, me pole neid näinud piisavalt palju. Kuid mida rohkem neid saab, seda rohkem tulevad välja nendes peituvad erinevuste võimalused, ja seda rohkem hakkab nende vaatamine sarnanema maalide vaatamisega.

Kui arutleda nii, et teatavas mõttes muudab iga õnnestunud maal suuremal või vähemal määral kogu olemasolevat maalikunsti, siis on Sirje Runge maalidega nõnda, et nad kahtlemata teevad seda, kuid äärmiselt raskesti tabataval viisil. See tähendab, et Runge maalid käituvad ka kõigi teiste kunstnike maalidega samamoodi, nagu nad käituvad üksteisega. Vanasti oli seda suurtel ülevaatenäitustel hästi näha. Paradoksi vormis võib selle kohta veel öelda: kui Sirje Runge teeb juurde uusi pilte, siis ei tule tal sellega uusi pilte juurde, juurde tuleb vanu. Need vanad muutuvad järjest uuemaks, üksteisest järjest erinevamaks, ja uued omakorda vanadele järjest sarnasemaks. Kuid kaugemale tõesti ei tasu selle protsessi kirjeldamisel minna.

HASSO KRULL

Norra dramaturgid Eestis

Eelmine nädal oli Norrat täis. 14. – 18. novembrini viibis Tallinnas Norra Näitekirjanike Liidu neljateistkümneliikmeline delegatsioon, kolmapäeval esitleti rahvusraamatukogus 1996. a. Põhjamaade Nõukogu kirjanduspreemia võitnud norralase Øystein Lønne novellikogu "Mida me täna teeme", mis äsja ilmus Elvi Lumeti tõlkes Loomingu Raamatukogus. Rahvusraamatukogu nurgasaalis avati ka näitus "Norra püstpalkkirikud". Nende ajaloost pidas ettekande professor Rein Soobel, Edvard Griegi muusikat esitas muusikaakadeemia keelpillikvartett.

Kuivõrd allakirjutanu oli nelja päeva jooksul norra dramaturgide saatjaks ja avanes võimalus nendega lähemalt suhelda, siis tahaksin kuulnud ja kogetut ka teistega jagada. Sest millegipärast kipuvad meie inimesed kangesti ise välismaale suhteid looma ja otsivad selleks materiaalselt tuge kõikvõimalikest fondidest, küll Inglismaale, küll Norrasse, kui aga avaneb võimalus oma kolleegidega kodus kohtuda ja kasvõi tulevasele tutvumisreisile tugevat alust luua, siis on huvi äkki kadunud või ei leita lihtsalt aega. Norralastel oli kohtumine eesti teatriinimestega Muusikaakadeemia lavakunstikateedri ruumides Toompeal, Eesti Näitemängu Agentuur oli kutsed laiali saatnud, aga ükski (!) näitekirjanik end näole ei andnud, mõned režissöörid (needki Viljandist, Tartust ja Rakverest) ning mõned teatrite dramaturgid olid õnneks siiski kohal. Kahjuks ei ole see esimene kurb kogemus. Norra näitekirjanikud jäid reisiga siiski rahule, sest nelja päeva sisse mahtus mitu teatrietendust ja mitmeid kohtumisi, kus nemad said oma siirast uudishimu rahuldada. Eriti palju kiidusõnu jagus eesti näitlejate kõrgele tasemele, ega muidu poleks peetud vastu kaht vaatust staatilist "Eddat" Linnateatris, mis sundivat koju jõudes islandi eepose uuesti kätte võtma. Hea mulje jättis norralastele ka Draamateatri "Richard III".

Norske Dramatikeres Forbund, mis käesoleva aasta detsembris pühitseb oma 60. aastapäeva, koondab üle 200 näitekirjaniku ja stsenaristi. Norra Kirjanike Liitu kuuluvad vaid ilukirjanikud – prosaistid ja luuletajad (neid on 450). Omaette liidud on olemas ka lastekirjanikel (250) ja ilukirjanduse tõlkijail (250). Näitekirjanike liidu liikmeks saamisel on eelduseks, et näidend/film on professionaalses esituses publikuni jõudnud, ei tehta vahet, kas on tegemist täiskasvanuile või lastele mõeldud näidendiga või kuuldemängu, TV-näidendi või filmiga. Tallinnaski käinud seltskonnas oli nii näitekirjanikke (Rolf Losregård, Stian Sörli, Norvald Tveit jt.), lastele kirjutajaid (Else

Faerden), stsenariste (Eldar Einarson, Morten Barth jt.). Delegatsiooni juhtis oli endine näitekirjanike liidu esimees Odd Selmer, kellega juttu ajades ma ka maki käima panin.

Kuidas teie valik Eestile langes?

Odd Selmer: Näitekirjanike liit teeb juba 1980-ndate algusest regulaarselt iga aasta kaks reisi teiste riikide teatrielu ja üldse eluoluga tutvumiseks. Poole reisi maksumusest maksab kinni liit, kes saab riigilt toetust, poole osavõtja. Grupp pannakse kokku demokraatlikel alustel, avalduste järgi, nii et reisijaiks pole pidevalt ühed ja samad inimesed. Oleme käinud väga kaugel, Hiinas, USA-s, Euroopa teatrikeskustes, ja lähedal – Skandinaavias. Baltimaadesse polnud me aga siiani jõudnud, ehkki huvi siin toimuva vastu on suur. Tallinnast lendame edasi Leedusse, kolm riiki oleks 8-9 päeva jooksul vahest liiast olnud. Kuid eks kõik alga ikka isiklikest kontaktidest, antud juhul kohtumisest ENA direktriksi Külli Holstinguga Ljubljana teatrikonverentsil, kus räägiti just näidendite levitamise- ja rändamisvõimalustest.

Milline on praegu dramaturgia seis Norras, kas näidendeid kirjutatakse palju?

Eriti hõisata ei saa. Teatrid (kutselisi teatreid on Norras 17) räägivad pidevalt originaaldramaturgia põuast. Aastas tuleb lavale kesktlābi 15 algupärant. Ma pean siinkohal silmas näidendi mõõtu välja andvaid teoseid, mitte kompilatsioone ja poolprofessionaalsete väiketruppide (neid on Norras väga palju ja kelle tegevuse adressaadiks on enamasti lapsed) projekte. Muidugi on seda vähe, aga kirjutatakse ka suhteliselt vähe. Nooremad eelistavad kirjutada filmile ja TV-le, mitte teatril, üks seebiooper toob ju märksa rohkem sisse. Ka raadioteater on oma positsiooni kaotamas või juba kaotanud, kunagi oli kuuldemäng suur asi. Aga dramaturgidele on kuuldemängu kirjutamine iseenesest väga heaks kooliks.

Kes on hetkel suurimad nimed norra näitekirjanduses ja kuivõrd on norra nüüdisdramaturgia jõudnud teiste maade lavadele?

Rahvusvaheliselt tuntuim nimi on praegu kahtlemata noor **Jon Fosse**, kes pole veel neljakümnenegi. Ta on kirjutanud kümnekond näidendit, neist tuntuim – "Laps" – on jõudnud lavale ka Rootsis, Ungaris, Inglismaal, Soomes, Poolas, Leedus ja Prantsusmaal.

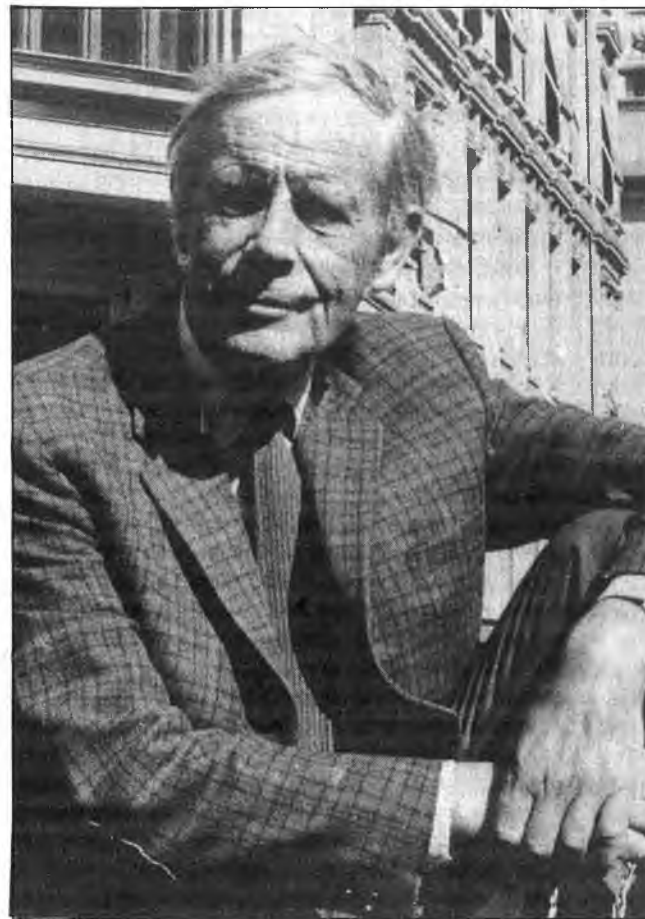
Tema näidend "Nimi" sai 1996. aastal Ibseni preemia kui norra aasta parim näidend. Kuivõrd tegemist on üsna keerulise ja elitaarse autoriga, siis on mulle tema selline läbilööb suur üllatus. Kui näiteks oleks olnud minu otsustada, mida pakkuda uuemast dramaturgiast laiale maailmale, siis oleksin nimetanud **Arthur Johanseni** väga tugevat näidendit "Kirsipuu õitseb mais", mille tegevus hargneb Teise maailmasõja lõpul ühes Jaapani vangilaagris, kus liitlasvägede ohvitseride seas istub kinni ka üks norra mereväelane. Rahvusteatri lavastus Oslos 1995 oli igati õnnestunud, üheksale mehele on uhked rollid, aga... Igati globaalne teema ja puha... See rahvusvaheline minek on äraarvatu. Üks kogu maailmas mängitumaid norra kaasaegseid näidendeid on **Arne Skoueni "Baleriin"**. 1984. a. lavastas selle Londonis Peter Coe. Eksbaleriinist ema ja tema autismi all kannatava tütre suhteid käsitlevat näidendit "Baleriin" on lavastatud rohkem kui kümnes riigis, isegi Iisraelis, Uus-Meremaal, USA-s ja Kanadas. 1986. a. sai tollal 73aastane Skouen Ibseni auhinna elutöö eest. Kauaaegne diplomaat Skouen on tuntud ka esseisti ja novellisti ning filmirežissöörina. 1957. a. sai tema film, meiegi filmilevis jooksnud "Üheksa elu" parima võorkeelse filmi Oscari.

Eestis tuntakse Ibseni järel kõige paremini ilmselt Torbjörn Egneri nime, kelle "Kardemoni linna rahvas ja röövlid" on tõeline hitt ja seda paljudes maades. Millega põhjendada tema edu?

Seda tahaksin minagi küsida, teatrimehena võiksid sa seda paremini teada?

Ilmselt põhineb see tema naiivsel röömsameelsusel ja suurel headuseusul. Võrdleksin teda naivistidega maalikunstis. Ja muidugi tema sirral lapsemeelsusel. Ta läheb lastele korda. Muide, Arvo Alala on just valminud ka Egneri teise populaarse lastemuusikali "Ronihii ja Nukatuka metsarahvas" tõlge, nii et ka see peaks varsti meie lasteni jõudma. Aga samas pole Egner kirjanduslikult tasemelt kaugeltki võrreldav näiteks Astrid Lindgreniga. Ja kui juba võrdlemiseks läks: kas Ibseni positsioon norra draamakirjanduses on võrreldav Strindbergi omaga Rootsis?

Ibseni mõju on ilmselt suurem, ta on tänapäeva dramaturgidel risti-põiki ees. Rootsis on saanud vähemasti esile kerkida sellised nimed nagu Lars Noren ja Per Olov Enquist. Meil on Ibsen mõjutanud kõigi norralaste arusaama teatrist ja sellepärast on siiani meil valdavaimaks žanriks psühholoogiline realistlik draama. Ibsen püsib pidevalt Norra teatrite mängukavas, iga teine aasta korraldatakse rahvusvahelist Ibseni festivali. Meie näitekirjanikud jäävad totaalselt Ibseni varju. Õel-

Arne Skouen on sündinud 1913. aastal Oslos. On töötanud kaubalaevastikus madrusena, Oslo päevalehes spordireporterina, II maailmasõjas Saksa okupatsiooni ajal põrandaaluse reporterina. Ta on olnud sunnitud end varjama ja põgenema Gestaapo poolt tagaotsitavana. Olnud diplomaatilises teenistuses Rootsis, Inglismaal ja Ühendriikides. Töötas veel hiljuti Oslo ajalehe Dagbladet kolumnistina. Tema kirjanduslik looming, mida on palju tõlgitud, hõlmab näidendeid, romaane, esseesid. Skouen on 17 mängufilmi autor, stsenarist ja režissöör. 1957. aastal pälvis tema film "Üheksa elu" parima võorkeelse filmi Oscari. 1986 sai Skouen oma elutöö eest Ibseni auhinna.

duga ei taha ma muidugi tema suurust vähendada. **Mida teeb Norra Näitekirjanike Liit selleks, et oma nüüdisdramaturgiat propageerida?**

Üks olulisemaid on tõlkimine. Riik eraldab meile uute näidendite tõlkimiseks 100 – 130 000 Norra krooni aastas. Sellega saab tõlkida 6-7 näidendit. Valiku teeb meie liidu vastav nõukogu. Ja mõnda näidendit tõlgitakse mitmesse keelde. Enim on muidugi tõlgitud inglise keelde, näiteks Jon Fosse näidendite enamik peaks inglise keeles kättesaadav olema. Ja siis muidugi saksa ja prantsuse keelde. Aga me oleme toetanud tõlkeid ka väiksematesse keeltesse: ungari, poola, leedu. Ka eesti keelde tõlkimist toetatakse, kui siin huvi oleks. Algul tegime tõlgete tellimisel selle vea, et kasutasime kohalike keeleoskajaid – ülikooli õppejõude jne. Enam mitte. Tõlkija peab perfektselt valdama keelt, millesse ta tõlgib, soovitatavalt elama sellel maal, ja tal peaks olema ka teatrikogemus, sest teatritõlge on midagi muud kui ilukirjanduse tõlge.

Kas näitekirjanikul on Norras võimalik näidendite kirjutamisest ära elada?

O.S.: Reeglina mitte. Jon Fosse muidugi elab. Ja kui mõnel dramaturgil õnnestuks iga aasta üks näidend mõnele kutselisele teatril maha müüa, siis elaks tema ka. Kassamüügi protsentidest laekuva tulu peale Norras loota ei saa. Seetõttu oleme näitekirjaniku liidus võtnud sellise tsunftipoliitika, et üks näidend peaks tagama aastapalga (100 – 150 000 Norra krooni). Osa sellest maksab riik, osa teater (kes riigilt niikuinii selleks otstarbeks dotatsiooni saab). Teatril on reeglina palju kasulikum kirjutada kui kirjastusele mõnd romaani...

...Ja seebiooperit palju kasulikum kui näidendit. Ring saigi täis...Aitäh vestluse eest, aitäh tulemast, ehk tulevad nüüd ka mõned kaasaegsed norra näidendid eesti lavale.

O.S.: Meie oleme omalt poolt nõus kaasa aitama. Asume Oslo kesklinnas, Rådhusgt. 7, meie postiaadress on P.O. BOX 579 SENTRUM, N-0105 OSLO.

ÜLEV AALOE

John Fosse on sündinud 1959. aastal Haugesundis, Lääne-Norras. Debüteeris aastal 1983. On avaldanud 30 raamatut, romaane, luulet, esseesid, lühi- ja lastelugusid. Esiknäidendist alates (1992) on kirjutanud 9 näidendit, mis on teinud ta kuulsaks nii Norras kui ka mujal maailmas. Fosse on leiba teeninud ajakirjanikuna ja loova kirjutamise õpetajana. Viimased 20 aastat on kirjanik elanud Bergenis. Tuntuim näidend "Laps" on jõudnud teatrilavale nii Rootsis, Ungaris, Inglismaal, Soomes, Poolas, Leedus kui ka Prantsusmaal. 1996 sai tema teatritekst "Nimi" aasta parima norra näidendina Ibseni preemia.

Väärtused kaalukausil

Edward Albee. "Habras tasakaal". Tõlkija Anu Lamp. Lavastaja Kaarin Raid, kunstnik Kustav-Agu Püüman, muusikaline kujundaja Riina Roose. Osades Lauri Nebel, Helene Vannari, Piret Kalda, Ene Järvis, Marje Metsur, Andres Ots. Esietendus 20. novembril Tallinna Linnateatris.

Kaarin Raid nuusutab õhku. Nuusutab konjunktuurist lähtuvat. Sestap oli Albee' Pulitzeriga pärjatud tüki lavaletoomine ajastatud hästi ning õigeaegselt. See ei tähenda, et keskklassi kirgedest-hädadest jutustavaid lugusid peaks ainult siis lavastama, kui väikekodanlus võidukäiku teeb. Ei, seda mitte. Siiski tundsin end saalis koduselt, sest just "Habras tasakaalus" esile toodud probleemid ja olusuhed on sügavamas mõttes praegu täiesti ajakohased. Kenasti ajakohane on Noorsooteatri kunagise kaardiväe kasutamine. Eri lavastustes on neilgi oma osad, aga koos... See teeb rõõmu ning jagab vaheldust.

"Habras tasakaal" ("A Delicate Balance") jätkab näidendiga "Kes kardab Virginia Woolfi?" sarnlevalt ameerika keskklassi elu-olu kirjeldamist. Albee' tugevuseks on väheste karakterite (seekord kuus) maksimaalne kasutamine ja see tähendab igalt näitlejalt eriti tugevat vastutust. Seda enam, et Albee ei kirjuta lustmänge, vaid kaldub *die-hard*-stiili, mille aluseks on lihtsate eluprobleemide või otsingute imepeenike psühholoogilises raamistikus esitamine. Kaarin Raidile näikse see lavastamise mõttes sobivat ning mul polnud raskusi ühe või teise mõtteliini tabamisega. Enamgi veel. Ju see andis mulle kindlust kavalehele juurde kirjutada, et Albee on ka impressionist. Lavastaja jättis (tänu Albee'le) piisavalt palju mahtu selleks, et saalisistuja kujutus- ja mõttevõimet arendada, (näiteks võimaliku mõrva

Ene Järvis sangviinikust Claire.

teema: I vaatuse Claire'i (Ene Järvis) küsimus, miks Tobias (Lauri Nebel) ei tapa oma naist Agnest (Helene Vannari); II vaatuses Julia (Piret Kalda) "püstolimängud" ja neist lähtuv III vaatuseks üleskrjutud emotsionaalne pinge.

Luts ja Albee

Kuigi "Habras tasakaal" kõneleb vaatajale esmapilgul raskelt, mitmeid väärtushinnanguid korruga ristuma pannes, võib taibata väga lihtsaid asju. Tabasin II vaatuse alguses midagi, mille tõttu sai mõistetavaks vähemasti osa selle näidendi nauditavusest, mis tegi tunduvalt lihtsamaks järgneva vaatuse mõistmise – Albee' näidend sarnaneb Oskar Lutsu "Kevadega". I vaatuse kolm karakterit on klassikalised nn. puhtad temperamentitüübid: Claire sangviinik, Agnes koleerik ja Tobias flegmaatik. II vaatuse alguses liitub seltskonnaga melanhoolik Julia. Vikerkaar koos. Kaunid ja puhtad temperamendid senikaua, kuni rutiinsed igapäevaolud muutuvad. Siis läheb kõik sassi, seguneb, tekib uusi väärtusi, osa seniseid minetatakse ja tasakaal hakkab kõikumaa, hapramaks muutuma. Luts teeb sedasama "Suvest" alates ja see on üks põhjustest, mis teeb "Kevade" tuntavalt populaarsemaks.

Sõprus contra rutiinne "rahu"

"Hapra tasakaalu" süžee on lihtne. Ameerika keskklassi kuuluv perekond ei tee tüki jooksul päevad otsa muud midagi, kui istub ja joob ning kirub kui jube on nende igapäev elu. Raha on piisavalt. On perekond, mis küll eri vaatenurkade tõttu eluväärtustele pisut kiratseb, aga Albee annab Raidi kaudu kenasti mõista, et tegelikult kõik hoolivad üksteisest. Probleem tekib sellest, et elu on neist märkamatu mõõda voolanud ja nad on läinud minnalaskmise teed. Nüüd aga vaadatakse tagasi ning kohkutakse sellest, kui palju on jäänud tegemata. Mees ja naine on maganud eraldi voodites, kuni ühel ööl nad pidid koos magama ja see meeldis neile! Asjaolu, mis tingis koosmagamise, oli sõpradest külaliste Harry (Andres Ots) ja Edna (Marje Metsur) ning tütre külalise Julia saabumine. Siit alates algab kassi-hiire mäng. Harry ja Edna toovad sisse võõrustajaperes minetatud sõpruse mõiste, millest Tobiasel ja Agnesel on kohati väga raske aru saada, sest esimene neist on otsustusvõimetu, pika mõtlemisega mees (Albee näikse mehi kaitsvat, vähemasti mängis Lauri Nebel poolehoidu tekitava karakteri kenasti välja), teine koleerikust domineeriv naine.

Tekib küsimus, mis haridus kummaldi on? Tobias ning Agnes on kogu teadliku elu elanud deviisi all "meie teeme, mida suudame!" ja nad mõistavad seda, et sõprus on saanud parasiitluse toitelahuseks. Harry ja Edna hakkavad seda mõistma alles pärast koos magatud ööd, kuna seni oskasid nad sõprust käsitleda vaid lapsemeelse siirusega. Põrkuvad võõrustajate õigused oma pereelu puutumatusele ja külaliste õigused kauakestnud sõprusele, kusjuures ka Julia õigused ei ole enam need, mis olid kunagi lapsena. Viimane asjaolu sunnibki neljandat korda abielus peretütart kõige aktiivsemalt võitlema: ta ei ole sõpruse fenomeniga seotud, küll aga on aru saanud harmoonilise pereelu tähtsusest. Sõda ega tapmist ei toimu. Traditsiooniline, pisut puritaanlik ameerika peremoraal on tegelasi sedavõrd mõjutanud, et ka kõige vabameelsema käitumise puhul toimitakse alatead-

Piret Kalda melanhoolne eluga pahuksis peretütar Julia.

likult ikka selle järgi. Mis saab aga perest edasi? Seda nuusutada ei saa.

JAAN J. LEPPIK

Juubilar Lauri Nebeli flegmaatiline otsustusvõimetu Tobias.

3X PRIIT GREPP

Uusi perspektiive Mozarti heliloomingus

Punaarmeeelaste poolt sooritat Teise maailmasõja aegne kultuurirööv. Nõukogude Liidu lagunemisele järgnenud käsikirjalise partituuri tagastamine sakslastele Ameerika muusikoloogi ilmselt paikapanevad avastused. Sellise tõestisündinud süžee tulemusena esitati oktoobri lõpul ja novembri algul Bostonis asuva New England Conservatory suures saalis Boston Baroque'i orkestri, koori ja külalissolistide kaastegevusel esmakordselt pärast kahesaja aasta eest toimunud etendusi ooper, mille üheks heliloojaks oli Mozart.

Aasta enne Mozarti "Võlflöödi" esilavastust etendus 1790 Viini Theater auf der Wiedenil ooper "Der Stein der Weisen, oder Die Zauberinsel". Silmas pidades helindi pealkirjas esinevat alkeemiaga seot mõistet, võiks selle *Singspiel*'i eestikeelne tõlge olla "Filosoofiline kivi ehk Völusaar". "Völusaar" XVIII sajandi avaõhtut reklaamival plakatil seisab ooperi "koostajana" üksainus nimi: Emanuel Schikaneder, kes on pälvitud igavese kuulsuse "Võlflöödi" libretistina. Tegelikult valmis "Völusaar" viie helilooja koostöös. Peale Schikanederi kirjutasid muusikat veel Franz Xaver Gerl, Johann Baptist Henneberg, Benedikt Schack ja Mozart.

Varem arvati, et Mozarti kaastöö piirdus vaid ühe

dueti, "Nun, liebes Weibchen'i" (K 625) orkestreeringuga. USA muusikateadlane David J. Buch avastas ent hiljuti Venemaalt tagasi toodud, nüüd Hamburgis paiknevat seni tundmatut käsikirjalist partituuri uirides, et paljudele "Völusaare" muusikalistele numbritule oli lisatud helilooja nimi, ja Mozart esineb seal kolm korda. Peale K 625 on ta seega oletatavasti kirjutanud veel teisegi dueti ning ühe osa ooperi finaalist.

Olles kuulanud kakssada aastat varjusurmas olnud "Völusaare" Bostoni kontsertetendust, peab mõnma, et Mozarti panus ei olnud eriti meeldejääv. Duetid, mille jooksul kassiks muudetud sopran ainult nõuab, kõlasid ühemõõtmeliselt õõnsana. Vaid finaalis, kus jumalik käskjalg (koloratuursopran) tegeleb ühe surelikuga (tenor), võis märgata polüfooniat, mille peenekoelisus ületas ülejäänud muusika helilise käsitluse. Ajendat ilmselt rahapuudusest, pühendas Mozart sellise tükitöö tegemiseks kahtlematult vaid mõne minuti, säästes oma loovat energiat 1790. aastal keelpillikvartettide, kvinteti ja "Cosi fan tutte" kirjutamiseks ning "Võlflöödi" algidee haudumiseks.

Ei ole mingit kahtlust, et üheks *Singspiel*ina tuntud

"Võlflöödi" allikaks võib nüüd pidada "Völusaart". Mõlemas maagiaga tegelevas ooperis esineb imeline, üllatuslikke moondusi, suude lukustamist, häid ja halbu jumalusi/valitsejaid ning kaks armupaari, kusjuures Papaqeno ja Papaqena juurduvad ilmselt Lubanos ja Lubanaras. Mõlemad ooperid lavastati samade jõududega samas teatris. Schikaneder, kes kirjutas ka "Völusaare" libreto, mängis niihästi Lubanot kui ka Papaqenot. "Völusaare" teistest heliloojast laulsid Gerl ja Schack peaosi "Võlflöödis", kuna Henneberg juhatas Mozarti ooperi proove ning astus dirigendipulti ka mitmel "Võlflöödi" etendusel.

Samuti ei ole kahtlust, et nagu Suur Prantsuse revolutsioon ühiskondlikus elus, juhatas "Võlflöödi" muusika kõrgkultuuri raames sisse XIX sajandi kümme aastat enne kalendris esinevat tähtaega. Mõlemad *Singspiel*id, nagu selleks oli juba teed rajanud Mozarti "Figaro pulm", nihutasid ooperi aristokraatlikust miljööst liht-rahva maailma ning avasid lavaluugid vahavale romantismile.

MARDI VALGEMÄE

Helijalg Elleri ja tema koolkonna muusikast

The Heino Eller School. Eller, Pärt, Tüür, Sumera, Tubin, Rääts.
Ostrobothnian Chamber Orchestra.
Dir. Juha Kangas,
Finlandia Records,
1998.

Heino Elleri (1887 – 1970) tähendus eesti muusikaloos on kahesugune: ühelt poolt on ta heliloojana eesti muusika klassik ja meie helikunsti sümbol ("Kodumaine viis" on seda kindlasti), teisalt oli ta pedagoogina mitme heliloojate põlvkonna õpetaja ja kujundaja.

Neist on saanud uued klassikud, kes omakorda juba oma nime eesti (mõni ka maailma) muusikalukku jäädvustanud. Seega on Eller ka pedagoogina klassik.

Plaadil on peale maestro nime näha veel viie tuntud helilooja nimi, kuid mitte kõik neist pole siiski tema juures lõpetanud. Kui Tubin oli Elleri esimene õpilane, siis Sumera jäi viimaseks (lõpetas juba Heino Jürisalu käe all). Ja kuigi Erkki-Sven Tüür pole Heino Elleri kunagi näinudki, kuulub ta siiski Elleri koolkonna lähiringi, olles Elleri õpilaste Jaan Räätsa ja Lepo Sumera õpilane. Salvestatud on "The Heino Eller School" mullu mais Kaustise kirikus Soomes (produtsent Jari Tiessä'n).

Nüüd lähemalt teostest plaadil. **Heino Elleri Sinfonietta keelpilliorkestrile** (1965) on üks Elleri viiest orkestrisuurvormist ning pärit helilooja kõige hilisemast loomeperioodist. Kolmeosaline teos on klassikaliselt selge vormiskeemi ning ka klassikaliselt täpse orkestratsiooni. Esimeses osas kõidab kohe tähelepanu esituse väga reljeefne dünaamiline plaan ja keelpillide viimistletud artikulatsioon, eriti ühtsed strihhid ning fraasilõpud. Järgnev *Lento espressivo* keskendub aeglaselt arenevale kantileenile ning justkui jutustava laadiga eepikale, millest kumavad siiski läbi ka teatud pingeintonatsioonid ning ärevust tekitavad harmooniad. Finaali *Allegro* tempo on küll elav, kuid mitte kiirustav. Dirigent on modelleerinud üleminekud üldjoontes vabalt ja plastiliselt, seetõttu on finaali küllaltki fantaasiarikka ning kohati spontaanseltki mõjuva arengujoonega.

Lepo Sumera "Come cercando" (1995, pühendatud Peeter Lilje mälestusele) algusimpulss lähtub nõ. ühe-helikõlamaagiast. Kõlavärv, teksturi tihened-mised-hõrenemised ning lihtsate kujundite sugestiivne korduvus on teose dramaturgilist jõuvälja pidevalt aktiveerivateks katalüsaatoriteks. Mitte minimalismi kiretu repetitsioon, vaid katkematult muutuv orkestrifaktuur on siin traagiliste muusikaliste kollisioonide tekitajaks. Seda ka teose tsentraalses episoodis, kus käivitub kahenoodilisele motiivile toetuv imitatsioonide ahel. "Come cercando" väljendab väga teravalt, kaose ja korrastatuse, kontrastsete värvide ning valguse ja varju küllalt järsku vastandamist ning üleminekuid. Teose püsitud vaimu kokkuvõttev polüfoonia ilmub oma kontsentreeritud kujul alles vahetult enne teose lõppu.

Arvo Pärdi "Silouans Song" (1991) on avatud heakõlaliste minoorsete harmooniate ning pingestatud vaikuse muusika. Plaadil kõlab see väga tundlikult ning kristallpuhta peenekoelisusega mängi-

tult. Haprad helivärelused ja neid lahutavad pausid loovad Pärdi muusikale iseloomuliku kordumatu vaimse atmosfääri. Ometi on Juha Kangas ka seda teost osanud väga täpselt ja väljapeetult dramatiseerida.

Jaan Räätsa Kammerkonsert I (1961) on eesti muusikaajaloos etapilise tähendusega, sest kuulub oma neoklassikalise selguse ja käekirjaga nende heliteoste hulka, millest kuuekümnendatel aastatel võis alustada uue muusika ajaarvamist eesti muusikas. Viieosalise kammerkonserti esituses on nii hoogu ja lennukust kui ajastule iseloomulikku optimismi ning elujaatust, aeglastes osades (*Andante*, *Grave*) aga ka keskendunud süvenemist raskemeelsetesse intonatsioonidesse. Igatahes tore, et sellest meie muusikaklassikasse kuuluvast teosest on nüüd olemas uus CDsalvestus.

Erkki-Sven Tüüri "Passion" (1993) on keskmine osa tsüklist, mille äärmisteks osadeks on "Action" ja "Illusion". Algab see vaikselt sisendusjõulise liikumisega keelpillide madalast registrist kõrgemasse, muusika aeglane vool, mis jõuab teatud punktides kirkastunud kujunditeni. Dünaamikaskaala pidev laiendumine näib nihutavat teose peakulminatsiooni järjest edasi, lõpueelsete kromatismideni, millele järgneb muusika vaikselt kiirgav rahunemine.

Plaadi viimane teos, **Eduard Tubina kolmeosaline "Muusika keelpillidele"** (1963) iseloomustab hästi helilooja loomingulist käekirja. Siin on nii neoklassistlikku perioodilisust-korduvust vormis kui polüfoonilist orkestritekstuuri, nii aimatavaid folkloorseid vihjeid temaatilises materjalis kui romantismilähedast tundelist emotsionaalsust. Nagu öeldud, oli Tubin Elleri esimene õpilane Tartu Kõrgemas Muusikakoolis (lõpetas 1930).

Albumil "Heino Eller School" kõlab tegelikult väike osa maestro õpilaste muusikast, kuid oluline jälg on see igal juhul. Elleri kasvandikke võib eesti helikunstis nimetada muidugi tunduvalt rohkem, nii muusika tõsisema kui kergema poole pealt (viimastest Uno Naissoo, Valter Ojakäär, Boris Kõrver, Leo Normet). Kuid kõnealuse plaadi heliloojate ja teoste valik on selles mõttes tähendusrikas, et kõik autorid on tänase päeva seisuga kõnekad nimed, ja mitte ainult Eestis, vaid ka muusikamaailmas laiemalt. Nüüd võime juba öelda, et Elleri koolkonnast pole võrsunud mitte ainult väljapaistvaid õpilasi, vaid ka mitte vähem säravaid õpilaste õpilasi. Selles näibki seisnevat Heino Elleri koolkonna järjepidevus.

IGOR GARŠNEK

KONTSERDIPEEGEL

Kontserdinädal algas kammermuusikaga, Mustpeade Majas esinesid noored briti muusikud – tšellist **Jamie Walton** ning pianist **Daniel Grimwood** (17. XI).

Kava esimeses pooles kõlasid Beethoven ja Rahmaninov, teises meie sajandi klassikud – Prokofjev ja Britten. Peab ütleva, et kontserdi teine osa mõjus huvitavamalt. Üks subjektiivselt põhjusi võis olla ka Grimwoodi suhteliselt kuivavõitu pianism (inglise klaverimängu koolkond?), mis Beethoveni "Bei Männern" puhul ei andnud võimalustki neid Mozarti-teemalisi variatsioone salongliku kergusega mängima panna (arvata võib, et selles teoses on Beethoven oma ajastu muusikalisele maitsele siiski natuke lõivu maksnud). Rahmaninovi Sonaadis g-moll oli selline redutseeritus aga põhjendatud – kuigi tegemist on tšellosonaadiga, on siin klaverifaktuur nii tihe ja keeruline, et ettekandel võib raskusi olla kõlatasakaaluga. Esimeses osas, tšello kirgliku kantileeni ajal oli seda korraks märgata, kuid hiljem, näiteks teise osa eepilises melodismis "taandas" pianist oma dünaamilist amplituudi juba piisavalt, et jätta duopartnerile kõlaruumi. Tegelikult on pianistile niisuguse faktuuritiheduse puhul julgustükk mängida lahtise klaverikaanega, nagu Grimwood seda tegi. Waltoni tšello intoneeris teise osa kõrges registris tundeliselt ja pingetatult, *Andantes* süvenes tšellist aga igasse vibraatosse ja dünaamikanüansi kui läbitunnetatud detaili. Ning mis peamine – teose interpretatsioonilisest tervikust öhkus just niisugust avara joonega romantilist ekspressiivsust, milleta Rahmaninovi veenvalt esitada ei saagi. Prokofjevi "Viis melodiat" kõlas viie ereda karakterpalana, sealjuures oli ansambliiline kõlatasakaal parim just viimases: tšello väljenduslik intensiivsus kõrvuti klaveri diskreetsusega. Huvitaval kombel võis prokofjevlike karaktereid tajuda ka Britteni Sonaadis C-duur (näiteks sarkastilises "Marsis"). Britten oli kokkuvõttes esituslikult parim. Mõlema interpreedi retoorilised žestid ning kujundite täpne modelleerimine, tšellisti perfektsed *pizzicatod* ja artistlikud *martellatod* ning kulminatsioonid kui interpreetide muusikalise *ratio* ekspansiivsed plahvatused – niimoodi kujuneski sonaadist hoogne ja kaasakiskuv tervik.

10 aastat duot Jüri Leiten (trompet) ja Andres Uibo (orel) – interpreetid tähistasid oma tegevusjuubelit huvitava ja mitmekülgse kavaga Nigulistes (18. XI), kus kõlasid nii barokkmeisterite kui eesti heliloojate teosed. Kaasa tegid ka lisajõud – **Kristjan Mäeots** löökriistadel, **Ain Varts** elektrikitarril ning **Urmas Sisask**, kes oma teoses "Uranus" šamaanitrummi tagus ja *didgeridood* puhus. Kavas oli ka üks esiettekanne – René Eespere "Flatus" algas trompeti ja orelil komplementaarse meloodiajaotusega, mis taandus esmalt kahenoodiliste motiivide vahetamisele, et hiljem lasta trompeti meloodiajoonisel muutuda juba iseseisvaks ja autonoomsemaks. Heakõlalise nukruse ja vaikse kurbuse varjundid mitmes intensiivsustastmes, Eesperele iseloomulikus lihtsas ja meloodilises helikeeles. Peeter Vähi "42" (pealkiri märgib helilooja vanust selle kirjutamise ajal) mõjus barokse aaria nüüdisvisioonina ning haakus mõtteliselt hästi pisut varem kõlanud Albinoni kuulsa *Adagioga*. Niguliste suur kaja sidus *overdrive*-kitarri (Ain Varts) oreliga väga orgaaniliselt (kui Bach oleks saanud elektrikitarril mängida!), teose harmoonia arenes algest baroksest kontekstist lõpupoole aga märksa avaramaks. Erkki-Sven Tüüri "Spectrum II" (1994) on intonatsioonilis-motiivilises suguluses varasema "Spectrumi I" (1989), kuid dramaturgiline arengujoon on teises tonaalsete ja dissoneerivate sfääride pikalt väljapeetud vastanduse tõttu esimesest märksa komplitseeritum.

Arvestades asjaolu, et kontserdi teises pooles kõlasid ainult eesti heliloojate teosed, on duo Leiten – Uibo teinud endale repertuaari tellimisega tänuväärset tööd ka meie muusikakultuuri rikastamisel uute algupäranditega.

Kaks huvitavat sümfooniakontserti kahelt orkestrilt Estonia kontserdisaalis kahel päeval järjest – selliseks kujunes kontserdinädala teine pool. **ERSO** esituses kõlas **Mika Eichenholzi** (Rootsi) juhatusel hilisromantiline muusika (19. XI), Rahmaninovi Klaverikonserti nr. 1 mängis rootsi pianist **Niklas Sivelöv**. Solist oskas helilooja eepiliselt avarasse kõlamaailma sisse elada igati huvitavalt ja isikupäraselt. Teose algusosas kujundasid nii pianist kui dirigent romantiliselt retoorilisi aktsente ja tsesuure, kadentsi akordidekaskaadis näitas Sivelöv oma ekspressiivset jõudu ning samas ka fantaasiarikkalt suurejoonelisi tempolaiendusi. Tõsi küll, esimeses osas ruttas pianist orkestrist kohati ette, hiljem seda enam põlnud. Ettekandeliselt kõige artistlikumaks ja efektsemaks kujunes afektiivse jõu ja lausa vulkaanilise energiaga klaverikonserti finaali. Muljet avaldas Sibelius "Saaga" esituslik aura: dirigent oskas teose täpsete tempovalikutega eepilises plaanis saagalikult kõlama panna. Teine suur pluss oli üheaegselt kõlavate meloodiliste liinide väljendusrikas diferentseerimine, teose polütematism ja sellest tingitud kontrastne polüfoonia nõuavad siin dirigendilt ja orkestrilt kõlareeljeefi selget väljatoomist. Ning klarneti lõpueelne solo – kui diskreetse *pianoga* orkester seda toetas! Richard Straussi süit ooperist "Roosikavalier" joonistus igas osas välja rõhutatult teatraalse ja illustratiivse karakteriga, süidi aluseks on ju ikkagi lavamuusika. Valsiepisood **Aleksandr Zagorulko** viiulisoolo kujunes alguses elegantset "laisaks", hiljem juba salongiliku olustikuliseks, jäädes lõpuni rafineeritult maitsekaks. Kokkuvõttes võib Eichenholzi iseloomustada kui suure ja teatraalse žestiga dirigenti, kes tempodes on siiski täpne ja stabiilne.

Eesti-Soome Sümfooniorkester esines **Anu Tali** dirigeerimisel Estonia kontserdisaalis kavaga "Õhtu Viinis" (20. XI) ning tuleb tõdeda, et tegemist oli igati särava muusikaõhtuga. Algas see Brahmsi "Variatsioonidega Haydni teemale", mille ekspositsioon kõlas oma rahulikus ja pidulikus väljapeetuses. Esimeses variatsioonis võinuksid vaskpillide sissetulekud olla ehk täpsemad (samalaadseid probleeme oli puhkpillidel hiljemgi), kuid sellest hoolimata kujundas Tali igale variatsioonile iseloomuliku karakteri – kord eredalt aktiivse, siis jälle kõlaliselt sundimatult graatsilise. Mozarti Kontsertsümfoonia viiulile, viololale ja orkestrile Es-duur KV 364 olid solistideks **Maano Männi** viiulil ning **Torsten Tiebout** violal. Kohe äratasid tähelepanu keelpillide perfektnete fraasivõimistlus ning puhkpillide eksaktsed ansamblid. Solistide dialoogid näitasid interpreetide head teineteisetunnetust, eriti sünkroonselt mängitud episoodides. Esimese osa topeltkadents mõjus peenelt kõlava duetina, siin oli nii täpsust kui vaba elegantsi. *Andantest* kujunes lõpuks traagilistes intonatsioonides teose sisuline raskuskese. Solistide perfektnete koosfraseerimine orkestri diskreetsel toetusel kujundas siin valuliku ja *lamento*-aariaga võrreldava kõlaatmosfääri. Oma aktiivses kerguses kontrastne finaali muutis aga mänglevaks ka solistide karakterikujunduse – lõpuosa üldine toonus võlus just sundimatusega "Viini klassikalises vaimus". Ka Mozarti Sümfoonia nr. 40 g-moll aktiivne finaali ületas oma retooriliste aktsentide ning dünaamiliste kontrastidega ootused – keelpillide täpne motoorika vaheldus siin väljendusrikkalt modelleeritud kantileeniga, ning ikka säravalt ja efektset.

IGOR GARŠNEK

Väikelinnad

Juuresoleval pildil on näha Kungla tänav Valga linnas. Siiski tundub, et selline vaade võib avaneda igas Eesti väikeses linnas, väikelinnas. Termin "väikelinn" võib siinkohal suhteline tunduda – kust saab väikelinn alguse? Kas Pärnust? Viljandist? Rakverest? Ehk alles Keilast või Tõrvast? Igatahes kuulub juuresoleval pildil seisev vaade paljude Eestimaa linnade ja linnakeste juurde ning sisse.

J. K.
LIVIA VIITOLI FOTO

Emane ja isane Kuressaare

Linnal on palju hindamise mõõdupuid, eri suhtumisi pakkuvaid külgi, väljapaistvaid ja varjujäävaid omadusi ning linna paradigmat ei saa lihtsalt anda. Linn on kompleksne nähtus ja üldistavais hinnanguis kiputatakse tasse suhtuma kui elavasse organismi. Linn toimib üheaegselt nagu inimene ja institutsioon, mille loomus ja funktsioon on rohkem tunnetatavad kui sõnastatavad. Tundubki, et muljelistel väljundite kogumina on linn riigist tihedam ja konkreetsem, kuid isiksusega võrreldes jälle hajusamini käsitletav nähtus. Nii linn kui riik on pealtnäha staatilised kogumid, kuid tegelikult paneb just üht- või teistpidi liikuv ja kommunikatsioon loov inimene oma aktiivsusega ka linna või riigi liikuma, mistõttu tekib sügavuti suhestatud võrgustik.

Muidugi on linnadel oma ruumiline ja ajalooline ulatus, välise võimsuse mõõt. Seetõttu jagunevad linnad hierarhiasse – kui Tallinn on Kuressaare suhtes suurlinn, siis Moskva suhtes jälle lähisvälismaine provintsikeskus ehk *krassiivõi i kulturnõi pribaltiiski gorodok v sovetsskom zapade*. Berliini, Pariisi ja Londonit võetakse planetaarsete märkidena, sest metropolidel on ülemaailme kuulsus. Tartu, Turu ja Tuula mõjuvad põhimõtteliselt samamoodi maakonnas, läänis või kubermangus. Regionaalne kontekst on amorfne mõiste nagu provints, mis venib ja kahaneb nagu kummipall või šagräännahk. Kõik sõltub vaatepunktist: mingi unine väikelinn võib Huntaugu Miinale mõjuda kui ilmaime, kuid kaheksa aastat New Yorgis ja L. As taksot sõitnud ekskunstnik ütles Tallinna tagasi tulles põlastavalt: "Kuradi vene küla!"

Linnade vahel võib eritleda samasuguseid suhteid nagu rahvuste ja üleaadsete Siimu ja Mardi vahel. On sõprust, hõõrumist ja vaenu: Tallinn – Kiel, Kuressaare – Kärkla, Bagdad – Tel Aviv. Kuid tunded võivad ajas muutuda.

Rahal pole rahvast ega sugu. Aga linnal? Ühe või teise linna kuvandis on küll rahvuslikku münti, aga linna sugu pole kerge määrata. Kuidas sa teed kindlaks, kas Kuressaare on emasem kui Haapsalu?

Kord hakkasime ühe Haapsalus sündinud luuletajaga sel teemal päris ägedalt vaidlema. Olime 1986nda imeilusalt kevadpäeval üleval piiskopilinnuse tornis, rüüpasime veini, vaatasime kurikuulsat sõjaväelennuvälja, üle Hobulaiu Vormsile, siis otse all paiknevat politseijaoskonda ja jõudsime ühisarvamusele vaid selles, et igas linnas on omajagu emasust ja isasust ning need on teineteise sulandunud nagu *ying* ja *yang*. Tagantjärele

kinnitab seda pealtnäha lihtsat ja labast vaherahu tõik, et Kuressaares elavad mu ema ja isa ning ta (siis veel Kingissepa) on mu sünnilinn.

Aga 1986ndal tuli mul Haapsalu ülimuslikku isasust kuulutava luuletajaga nõustuda, tema initsiatiivil leidsime Haapsalust rohkem teravaid aktiivsusi (sõjaväelennuväli, tsaariraudtee, verine kuritegevus, avatus Läänemerele, falloslik linnusetorn, linnaõiguse ajalugu) kui rahvuslikult hoopis homogeensemast ja rahulikuma elukeskkonnaga Kuressaarest. Tõesti – kui Haapsalu oli juba aastal 1279 linn ja Saare-Lääne piiskopkonna keskus, siis Kuressaare (Arensburgi) piiskopilinnust mainiti alles sada kaks aastat hiljem ja linna õigused sai ta tänu hertsog Magnusele alles aastal 1563. XIV sajandi keskel viidi küll piiskopi residents Haapsalust Kuressaarde, aga toomkapiitel jäi Haapsallu. Sõja ja mässuga seoses kippusid piiskopid tihti oma varjupaika vahetama.

Igatahes Kuressaare ja Haapsalu on mõlemad kõvad linnad ses mõttes, et kummaski on oma vana kivilinnus. Natuke Eesti väikelinnu tundes paistab üldse, et just pikka aega asumis püsinud väarikas hoone(stus) ja sellega seotud tegevus(ulatus) annab linnale oma kordumatu erilise. Viibisin 1995. aasta 10. augustil Mulgimaal väikesel ringsõidul, juhusliku kokkulangevusega anti samal päeval tosinkonnale Eesti alevile linna tiitel, mille pälvisid ka Karksi-Nuia, Abja-Paluoja ja Suure-Jaani. Neist huvitavam tundus Karksi-Nuia – küllap seetõttu, et seal on staatilised ordulinnuse varemed ja liikuva dimensioonina linnapoolitav jõgi. Veidi "emasemast" Suure-Jaanist meenub heliloojate Kappide rahupaigana tuntud kalmistu ja seda ümbritsev ringtiik. Abja-Paluoja olid väikesed poed ja lastele müüdi odavaid saia. Lääne pool läks siis Lihula ka linnaks, aga tal oli see põhjus ammu olemas.

Kuressaare on ainus linn Saaremaal. Pärnu oblastis oli Stalini-aja lõpus ka Orissaare rajoon, selles samanimeline halduskeskus, selles alevis oma riigipank, rahvasaadikute täitevkomitee jms., aga 1959 liideti kogu krempel ühe Kingissepa rajooni alluvusse. 70ndatel võistlesid Kingissepa ja Kohtla-Järve joomarluse esikohale Eestis. Aga mõned sügavalt peediveinileilised Kingissepa joodikud eritlesid juba siis kaheksat-üheksat "Kuressaaret". Peeti omaette võistlust – kes mingi uue "Kuressaare" avastas, see oli vähemalt mõneks tunniks tehtud mees. Sest ajast

meenuvad Kuressaare-nimelistena linnus, õlu, restoran, külanõukogu, leivakombinaat, küpsised...

Laulva revolutsiooni eelhommikul klopsiti keskvaljakule püsti ägedat sõnasõda põhjustanud Viktor Kingissepa hiiglaslik graniitnagu, mis mõne aasta pärast juba Kuressaares Vabadussõja vana monumendi koopiaga asendati. Üldse tundub Kuressaare oma "lõunamereäärsele emasusele" vaatamata "isane" linn ses mõttes, et seal on ka 30 viimast aastat kõva kivitööd tehtud. Tänu üleliidulise arhitektuurimälestise staatusele hakati juba 70ndate alguses Kuressaare linnust restaureerima, sellega seoses sai mitu-setu korda üle võõbatud raekoda, korda tehti kümned ja kümned majad, uuesti laoti üles kiviaiad, kerkisid vana näoga uued 1,5 ja 2,5 korruselised majad. Barokne-klassitsistlik Kuressaare vanalinn ja eriti selle lähiümbrus mõjus juba 15 aastat tagasi ühe enesessesulgunud ja rahulik-unise provintsilinnana, mille atmosfääri adekvaatseks kirjeldamiseks ei jätku ega leiagi siin sõnu. Samalaadset väikelinna harmooniliselt sootut vaimu adusin Haapsalu merepoolsematel tänavatel lonkides.

Nüüd on Kuressaare esimene ja praegu veel ainus terviselinn Eestis. Linnus on enam-vähem korda vuntsitud, järke ootavad vallid ja kraav. Tänu PHARE abirahadele saab linn viimaks ometi korraliku plaaži, üle lahesopi kerkib segakapitali toel mitu-setukümmend miljonit maksev uus jahtklubi, kuigi teine on kolm miili eemal Roomassaare ja kolmas neli miili eemal Nasva sadamas. Kui mõni kuupmeeter solki kusagilt torustikust üle ääre merre ajab, pääseb see uudis üleriigi päevalehte lärmi lööma. Juba mitu aastat pole Kuressaares kedagi tapetud. Muidugi kipuvad poisid pärast pidu öösel laamendama, kilde ja muhke tekitama, aga linnavalitsus näitab kah oma võimu: kui sa õhtul peale ühteteist kasvõi ühte pudelit õlut tahad, vantsi linna piirist välja Kaarma valla alla kuuluvasse Roonimäe tanklasse, sealt siis saab. Saab ka vaskist ja baaridest, aga Kuressaare kioskid ja ööpoed alkoholi peale ühteteist ei müü ja asi vask. Ning suurt Kaarma valda ei taheta Kuressaarega liita, sest linna rahakoti raud läheksid siis maameeste jaoks liiga lahti.

Viibige vaheldumisi Tallinnas ja Kuressaares või Haapsalus või mingis muus Eesti väikelinnas, siis tunnete selgesti, et *small is beautiful*.

TARMO TEDER

Valgas enne viit

Piirilinn on isevärki paik. Võõra ja oma kokkupuuteala lõpp ja algus. Äär, serv ja ots on piirilinna märksõnad. Tõke hõljub õhus, sein võpatab vastu. Ei saa siit keegi niisama lihtsalt edasi, muudkui näita passi või viisat, templeid ja vappi. Piir on lõpp-punkt. Lõpp tähendab müstikat ja salapära, lõpus segunevad inimesed, keeled, stiilid ja ajastud. See teeb piirilinnadest Paabeli, kus kaos peab võitlust korruga, oma võõraga, serv tsentriga. Valga oma kuueteistkümnne tuhande elaniku ja neljasaja-aastase ajalooga on hetkel Eesti salapäraseim ja kõige sürrealistlikum linn. Mitte üheski teises Eesti linnas ei kohta sellist kontrastide kooslust ega vastandite võitlust kui Valgas. Tundub, nagu peaksid "saralikkus" ja eurolikkus aastatuhande lõpul Eesti lõunapoolseimas piirilinnas oma suurimat võitlust.

Kust algab Valga? Kas Konnaojast, kuhu Inglise kolonel Tallents 1920. aastal oma käega Eesti ja Läti piiri maha märkis, et naaberriikide piiritülile lahendus leida? Või algab Valga kolm korda maha põlenud ning kaks korda taastatud Säde seltsihoonest, mis seirab Vabaduse ja Kesk tänava nurgal igat linnasaabujat nagu söestunud silmadega kivist linnavalvur, ainsaks lootuseks olla kord jälle uuesti üles ehitatud? Miks mitte pidada linna alguseks antikvariaati, kus keset kokkutassitud ja müügiks pandud ajalugu – vooke, diivaneid, toole, puhveteid, pudeleid, vaskpotte, fotosid, postkaarte, portselani, au- ning muidu-rahaseid avastad äkki vana-Valga koos ammu haihtuma määratud, aga ikka veel kohaloleva, haihtumatu ja aegumatu vanade pööningute-, keldrite- ja sahvrite lõhnaga, mis tungib sõõrmetesse nagu hästitembitud segu ajaloo hiilgusest ja viletsusest? Päril kindlalt teab vaid rongilt tulija: Valga algab raudteejaamast, jaamaesisele parkinud autobussidest, läbi- ning sissesõitjatest, kes saavad Eesti suurimasse raudteesõlme nagu paratamatusse, millest pole pääsu ühelgi lõunapiiri ületaval transiitreisijal.

Valga on nurkade linn. Hoonete, õuede ja tühermaade täis-, terav-, ümar- ja nürinurgad näivad moodustavat otsekui kubistliku installatsiooni, mille koostisosadeks on lisaks hoonetele, muruväljakutele ja tühermaadele nii aeg kui ka ruum. Täisnurgale Riia ja Kesk tänava ristumispaias Walko vabriku kohal järgneb ümarnurk Kesk ja Vabaduse tänava ühinemiskohas, mida tähistab Valgas sündinud olümpiavõitja Alfred Neulandi rõhutatult laiade õlgadega pronksbüsti. Neuland tõi iseseisva Eesti esimesena maailmakaardile, kirjutab Valgat ja Valkat tutvustav vastvalminud brošüür. 1998. aasta suvel ehitatud Alfred Neulandi muuseumiõlgade taha eesti elu sümbolitena 1988. aastal maha põlenud arhiiv ja koduloomuuseum e. seesama vana Säde seltsihoone, viimasega kokku kasvanud tühi (pankrotistunud?) ärihoone ja üle tee asetsev Maapanga suletud kontor. Vabaduse tänaval sähvatab nagu välg salapärase sinine maja kinniste valgete luukide ning rohtukasvanud katusega, ainsaks elumärgiks õng aknal ja silt, mis teavitab kalameeste kauplusest. Teisel pool teed püüab pilku ultramoodne staadion, mõjudes kõige muu taustal nagu ufode lennuväli. Staadioninurgale järgneb turunurk (turgu hetkel rekonstrueeritakse), turunurga järel pingitu parginurk (vana linnakalmistu). Viimase vastu jääb ajaloolise soomusrongi nurk, mis tundub

Valgas, praegusel Vabaduse tänaval asuv Säde seltsihoone, mille ehitamist alustati 1909, enne suuri sõdu... (illustratsioon brošüürist "Valga/Valka")

kuuluvat hoopis teise aega ja teise reaalsusse. Nurki on veel. On lutsulikke tagahoovinurki, pehkinud kuurilobudikega kaetud individuaalainurki, mille tagant, kõrvalt või vahelt avastad veel ühe, teise ja kolmandagi Valga, iga kord erineva, nagu koosneks linn üksteise sisse asetatud ja üksteise kaudu avanevatest lõpututest ruumidest. Mõnes ruumis toimub midagi. Vabaduse mäe veerul käib vana maja laudvoodri vahetus. Kungla tänaval ootab kõssivajunud madal puumajake endassetõmbunud paremaid aegu, luugid kinni, nagu keeldudes vaatamast teisi omaelisi, mis noorenduskuuri juba läbi teinuna euromonstrumisar-nasteks hingeta mängutoosideks muutunud. Vastandite võitlus Valgas näib olevat jõudnud haripunkti. Eelmisest sajandist Moreli, Zenkeri, Haynbergi ja Goertzi villale sekundeerivad nõukogudeaegsed hallid standardelamud, lasnamäelik postkontor ning kultuurikeskus. Kerkinud on ka mõned euroehitused, tõsi, rohkem on küll euroremondi läbiteinuid. Mida enam sajandi lõpu poole, seda nobedamaks näib olevat muutunud tempo, millega Lõuna-Eesti tähtsaim piirilinn Euroopasse rühub. Keset vanu villasid, pehkinud puumaju ja seitsmeküm-nendate standardehitisi näib aga käivat võitlus mitte ainult vana ja uue, vaid ka vaesuse ja rikkuse vahel. Võibolla on õigus kirjanik Madis Kõivul, kes ütleb oma Valga-raamatus "Studia memoriae" I: mitte inimesed ei sünnita maju, vaid majad inimesi.

Nii iseäralikke tüüpe kui Valgas ei kohta terves Eestis. Eesti-läti ja eesti-läti-vene segaseltskonna vahele mahub paljurahvuseline migrantide oma. Kontorites istuvad kakskeelsed iriinad ja nataašad, nimesilt rinnas, ja vaatavad igavleva pilguga kõnniteele, kus valgesärklips-lastest ärimedid kahe- või kolme-neljakesi hoolikalt ärisilte ja majanumbreid piidlevad või rābaldunud eidekese, lääpa tallatud kingad jalas, kepp ühes, komps teises käes, raudteejaama suunas ruttavad. Ent mitte nemad ei domineeri linna üldpildis. Valga tänava-pildist jäävad meelde ontlikult riides keskealsed naised ja vilava pilguga habetunud mehed, kes, "samm sees", mõtlikult mööda linna patseerivad, justnagu kedagi või midagi otsides. Suurim töötute protsent kogu Eestis, ütlevad Valga kohta valgalased ise. Töötus torkab silma, ükskõik, kuhu Valgas vaadata. Piirilinn ja tähtis transpordikeskus peaks ligi meelitama ettevõtjaid ja investeerijaid nii Eestist, Lätist kui ka Euroopast, kuid paraku on Valga jäänud investeerijate vaateväljast kõr-vale. Valgast ei ole saanud üle Eesti tuntud kaubandus- ja turismikeskust ning ei taha ettevõtluski Valgas jalgu alla saada. Ääremaisus jätab valgalase lootusest ilma. Valgalane tundub olevat jätetud omaenda saatuse hoolde. Ent alati on neid, kes sundolukorrale vastu hakkavad. Totaalne "mäss" tundub käivat Valga kul-tuuri- ja huvialakeskuses.

Keskus ise on oktoobrilõpu pärastlõunatunnil täis igas

Etüüd vihast

Väär on üksikust üldist tuletada. Mõni poeg on oma isa nägu, mõni jälle mitte. Eesti president pole eesti rahva nägu. Ja eesti rahvas pole nii oma nägu, et neid näiteks rootslasteks ei saaks pidada. Alati, kui tahad öelda "oled", siis oota vastust – "ise oled." Selline on elu liivakast.

Ometi on minuga ükskord nõnda juhtunud, et vaatasin ühe inimese otsa ja tuletasin sealt kõik "ülejäänud": perekonna, sõbrad, tuttavad ning kõige lõpuks kaastlin-lased; vähe sellest, minu vihkamine – sest see see oli – kandus kõikidele väikelinnadele ega piirdunud ühega neist, Paidega, kust nii mina kui tema, vihkaja ja viha-alune pärit, kogu maa(ilma) võinuksin oma vihkamisega katta.

Lugu sai alguse bussijaamas. Bussijaamas juhtub alati midagi, sinna kogub kokku suurem osa lugude algusi, ka lõpud on kuskil pingi all peidus, mõnikord aga hulguvad terved lood vabalt ringi, tee nendega, mis pähe tuleb.

See, mis minuga juhtus, oli algus. Algus oli (on) sel-line:

On külm talveilm. Ilma teeb ilusaks soojus, mitte ilu. Mul on külm, kuid ma ei tunne ennast kehvasti, sest tean, et varsti saan sooja bussi, kus kõik muutub kohe ilusaks, pealegi ei sõida ma mitte lihtsalt niisama, vaid isa juurde.

Bussijaama uksele peatab mind üks mees. Mees on umbes sama vana kui mu isa, võibolla veidi noorem, kuid ma pean oma isa mõttes alati nooremaks, minu

jaoks on aeg peatunud kusagil seal, kus isa oli nii seitsmekümne ringis, mina aga neljakümne ligi.

"Ega Paidesse ei lähe?" küsib mees, juba sellest, kuidas ta küsib, tunnen ära kui mitte kodulinlase, siis järva.

"Lähen."

"Ma viin ära. Mul on siin auto, oli linna asja, ei taha tühjalt tagasi minna."

Auto on vägev, sellises ma sõitnud pole, Bonnie ja Clyde kihutasid selles mööda Ameerikat ringi, tapsid inimesi, või olid selleks sunnitud, kuni lõpuks neile endile ots peale tehti.

"Palju võtate?"

"Sama mis bussiga."

"Siis vahet pole?"

"Pole," ütleb mees, kuid pausiga, hääles väike kõhk-lus. Mõistagi ei pane ma seda tähele.

"Nõus."

Istume autosse, salong on jahe, kuid me pole veel liikuma hakanud, küll jõuab soojaks minna.

"Üks lubas veel tulla."

See on mulle selgituseks, olen silmadega sihtinud mehe kätt, mis peaks süüte sisse keerama (või käib see ameerika autodes kuidagi teistmoodi?), jalga, mis võiks vajutada gaasipedaali (selle olemasolu olen tuvastanud) ning mida kiiremini, seda parem, sest nagu ma juba ütlesin, külm on. Ütlen veel üks kord, kaks korda aga ei muuda asja, külm on ikka ja üha külmemaks läheb. Nagu Kiirel saunalaval.

Lõpuks lubaja-mees tuleb. Ei tule ise, vaid autoomanik toob ta kohale, kas vägisi, on raske kindlaks teha. Mees istub taha, see on hea, sest taga on külmem, mina istun uhkelt esiistmel juhi kõrval. Nagu Bonnie. Või Clyde. Külmas suurt vahet pole, kas mees või naine.

Siis hakkame liikuma. Pole nagu väga vigagi, juht lüli-tab soojuse sisse, kohe hakkab soojem, kui mitte mujal, siis südames, kus vaenunoodid juba plinisesid. Ütlen sellepärast nii, et tagaistmel istub muusik, ta on oma elukutse vanamehe pärimise peale teatavaks teinud.

Vaida kohal kostab klõpsatus. Vaida on koht, peab lisama, muidu ei saa aru, kus me oleme ja mida ma öelda tahan. Kas aga siis saaks, kui oleksime poole maal, Kosel? Sama lause kõlaks siis "Kose kohal..." ja oleks sama arusaamatu või vähemalt kahemõtteline, kuid selline see keel juba on, et ta ennast kunagi esime-sel katsele kätte ei anna. Soojendus lakkab töötamast, kuid sellest pole midagi, vanamees lülitab selle tagasi. Nii ütlebki:

"Ma lülitan selle tagasi. Neil seal Ameerikas on kõik automaadid."

Jumalast õige, olen ise näinud, kuidas nad seal muud ei tee, kui vajutavad nuppudele, lolliks on nad läinud sellest nuppudele vajutamisest. Või ära külmunud, mis teeb sama välja. Taga midagi sarnast vist ongi juh-tunud, kuigi veidi varavõitu, nii külm veel ei ole, liialdan nagu alati, see teeb meelega lõbusa(ma)ks.

"Kui tohib küsida, siis kes teie olete?"

Vanamees on äkitselt lipitsema hakanud, lisaks kül-

...ja praegu. Livia Viitoli foto.

eas inimesi algklasside lastest pensionärideni. On neid, kes istuvad uute liikmete vastuvõturuumi ukse taga elavjärjekorras, ja neid, kes ootavad omaenda vabal tahtel valitud tantsu- või aeroobikatunni algust. Ei loe, et maja välisuks meenutab Tartu kino Ekraani oma tuhande üheksasaja seitsmekümne kolmandamal ja fuajee on nelikümmend aastat tagasi riikliku GOSTi järgi ehitatud koolimajade vestibüülide koondportree. Loeb ainult see, et maja vappub kultuurihuvilistest. Suures nõukogude stiilis ventilatsioonita saalis on pooleli Taageperast pärit, praegu Otepääl elava Andrus Olderi maalinäituse ülespanek. On ekstravagantsust, ahastavat ja ausat fotorealismi, absurdi ja akvarelli. Kunstiosakonna juhilt Raul Oreškiniilt kuulen, et valgalaste meelispaik kunstinäituste vaatamiseks polevatki kultuurikeskuse ajast ja arust saal, vaid renoveeritud keskraamatukogu. Iga-aastane kunstikuu novembris toob kaasa uued näitused, teiste hulgas ka Valgamaa kunstnike oma. Kes on Valga kunstnikud? Elerand, Soopal, Treu, Markus, Alekõrs, Johanson, loetleb kultuuriosakonna juht ja lisab: "Päris Valgas ei ela neist keegi." Keda ostab valgalane? Reeglina mittevalgalast, teab Oreškin. Valgalane on tema sõnul usin näitustel käija. "Valgas ei sõltsi ükski projekt niivõrd rahast kui organiseerimisest, just see nõuab aega ja energiat," teab noor mees oma kogemustest. Tema ise juhatab moodsa kunsti stuudiot ja on rahvusvahelise programmi "Euroopa noored" koordinaator. Valga suurim lootus on noored. Taani noorte abiga on Valga gümnaasiuminoored rajanud noorteklubi, millel on oma ruumid, programm ja president. "Mina ei taha Valgast kuhugi. Ma ei arva, et mujal parem või huvitavam

oleks. Ausalt öeldes ei ole mul aega igavust tunda." Valga vaimuinimesed? "No ei," ütleb Oreškin oma sinise toa punasest aknast välja vaadates. "Aga see ei tähenda, et Valgas midagi ei oleks. Valga on eriline koht. Seda ei saa sõnadega seletada."

Võõral tuleb Valgat kokku panna nagu vaevutabata-vatest vibratsioonidest koosnevat piltmõistatust, mis ühendab majad, turu ja staadioni, jõe ning ülejäänud linnamaastiku tänavanurgal maailmaasju ajavate gümnaasistide, ringilõnkivate töötute, linnaametnike, sinistes tunkedes ehitusmeeste, piirivalvurite, sõjaväelaste ja sissesõitnutega. Kuid täiuslikku mosaiiki kuuluvad ka minevikutegelased, kes ajalooareenilt ammu lahkunud, kuid kellest igaüks on linnale oma kohalolekuga midagi lisanud. Ma ei märganud Valga südalinna ühtki Märtsoni-nimelist tänavat, ometi oli Johannes Märtsen esimene eestlasest linnapea Eestis. On Kuperjanovi tänav, on Ernst Enno tänav. Võiks olla esimese eesti gümnaasiumi direktorssi Marta Pärna tänav, aga on Pärna püestee. Ära on kadunud Härrade tänav (võiks taastada kas või nime originaalsuse pärast). Valgat-Valkat tutvustavas brošüüris on paljude vanade fotode seas ka Enno foto. Kõivu oma millegipärast pole, ehkki just Kõiv on kirjutanud Valga kirjandusluku. Kõivu Valga on nagu kultuurkiht, mis püsib praeguse Valga all ja kohal ning mille fenomenaalsus end aeg-ajalt tänapäevalgi edasi ilmutab, justnagu elaks too Valga omaaegse kino Rexi või Ilmarise reklaamkastis ikka edasi või nagu jätkaksid vanade kinode reklaamkastid oma nähtamatut salaeltu, olgu kino ennast või mitte.

Kolmekümnendate Valgasse võib püüda siseneda ka praeguse kaudu, kuigi ajastust endast on alles vaid autentsuse killud, nurgad, murdejooned ja kontrastid nagu murenev ajalugu.

Euroturist Kõivu Valgat ei tea. Tema on sellest ilma. Võibolla ta aimab midagi – loeb hoonete fassaadidelt ja inimeste nägudelt, vanadelt fotodelt või koduloomuuseumi püsieksponaatidelt, võibolla ostab poolkogemata koos vanade asjadega antikvariaadist, aga kella viiest või kella seitsmesest Valgast ja Valga valgusest ei tea tema midagi. Turismi edenedes, kui ükskord ehitatakse Valga linnagi eurohotell, maksimarket jm. kvaliteethooned, siis hakatakse ehk välismaalastele dollarite eest Kõivu-marsruute pidi ekskursioone tegema. Aga selleks ajaks on vist viimasedki puumajad plastmassistunud, aknaluugid eest kistud ja tagahoovid euroüedeks ehitatud. Muidugi, kui just ei hakata puumaju ajaloo tarbeks konserveerima – nagu omaaegse Euroopa unikaalset vabaõhmuuseumi, mille ehe püsiekspositsioon oleks Eestil omast käest võtta igas väikelinnas. Euroturisti Valga algab raekojas asuvast vana-Valgat tutvustavast näitusest ja infopunktist, kus kakskeelne sõbralik noor daam Liane Viljumsen räägib eesti ja läti kõrval ka vene ning inglise keelt, ulatades tulijale vastvalminud brošüüre ja voldikuid ning juhatahes kätte vaatamisväärsusi ja söögikohti. Ta teab kõike nii Valgast, Valkast kui ka PHARE ja ESTLAGa seotud Valga arenguprogrammidest ning piirilinnade ühistööst. Lianelt saan teada, et info, nagu õpetatakse Valga gümnaasiumis läti keelt, ei vasta siiski tõele. Ei õpetata, ehkki piirilinnas oleks vastastikune keeleoskus loomulik. Piirilinnade ühistöö käib vene keele ja kakskeelsete inimeste vahendusel. Küllap seetõttu on ka Valga-Valka nägusa brošüüri Valka-pool mitte läti-, vaid venekeelne. Valga ja Valka ühisürituste loetelu on pikk.

Kell viis oktoobri lõpul läheb Valgas hämaraks. Kõivu-Valgas oli kell viis murdepunkt. Hirmu ja ängistuse vallandumistund. Vaatan kella: ei ole veel viis. Äkitselt avastan oma suureks jahmatuseks, et olen unustanud Tallinna bussi väljumisaja. Küsin inimestelt, aga keegi ei tea. Mul ei jää muud üle, kui absoluutses ängistuses Vabaduse mäest üles rühkida ning teel uusi lugematuid nurki, kontraste ja inimtüüpe loendades raudteejaama poole joosta, tõsine hirm naha vahel, mis saab siis, kui buss juba läinud on. Hing kurgus, jõuan lõpuks sihtpunkti ja näen sinivalgete kirjadega Eesti bussi jaama ees seismas, ukseid lahti, mootor soojenemas. Mis kell te väljute, tahan bussijuhilt küsida, aga pean enne veidi hinge tõmbama. Ulatan raha ning ütlen selgesti ja valjusti sihtkoha nime. Što,što, pressib bussijuht läbi hammaste nagu ihne kaupmees ja pobiseb midagi vihaselt nina alla. Äkitselt tekib mul tunne, et olen sattunud valesse bussi või ehk koguni valesse aega. 23. oktoober, loen piletilt. Ka aastaarv klapiab. Buss lahkub Valgast veidi enne viit. Hingan kergendatult. Kõik Kõivu fikseeritud kellaviiehirmud jäävad Valka maha. Vaid suured piivemassiivid lõsuvad nagu viirastused või möödunud aegade jäljed piirilinna kohal. Tulevik hõljub kusa-gil siinsamas, kindel, kõikelubav ning käeulatuses.

LIVIA VIITOL

male, mida tema limusiin pidevalt juurde toodab, on ta takkapihta veel jutukas, põhjendab kõik ära, ütleb, et on pojapojale instruksiooni näidanud, aga see pole seal ostanud välja lugeda, kuidas salongis temperatuuri hoida. Sisetunne ütleb, et muusik tagapingil saaks automaadi väljalülitamisega ehk hakkama, mingi selline lausekatke ta suust pudeneks, aga siis loobus, ilmselt mõeldes, et siis peab auto kinni pidama ja välja minema. Väljas aga on veel külmem. Või kas ikka on?

"Kirjanik olen."

"Kas nime ka tohiks teada?"

"Toomas olen, Toomas Raudam," imiteerin igaks juhaks James Bondi. Tagant kostab kõhinat, muusik võis naljast ehk aru saada, aga see võis ka olla hingeõhk, mida ta oma peopesadesse puhus, et need õhtul restoranis trubaklahve tabaks.

"Kahjuks pole kuulnud. Mina tean Teet Kallast, tema kirjutab Sõnumilehes."

Vaikin süngelt. Loll olin, et ütlesin. Seda on minuga ennegi juhtunud, et mind ei teata, kuid mulle pole see mõjunud, pealegi on mõnikord ka pihta saadud või siis napilt mööda, näiteks eile ütles üks kirjastusneiu mulle Toomas Liiv ja mul oli kahju teda parandada, eksitus pole ju kuigi suur, pealegi meeldib mulle mu eesnimi rohkem kui perekonnanimi. (Huvitav, mis siis oleks juhtunud, kui oleksin Juhan öelnud? Vististi mitte miskit.)

Ei tahaks seda külmajuttu väga pikaks venitada, autosalong on ja jääb külmaks, hoolimata sellest, et vanamees meeletult nuppe kruvib ja kange lükkab.

Kõige vastikum on tema jutt, mida kohe kuidagi kuulata ei sooviks. Ta nagu tahaks oma lobaga salongi kuumaks kütta. Talle ei vastata, vaikus on tema kõrval ja taga, tal peaks ju ükskord piinlik hakkama, aga ei hakka.

Kui me lõpuks Paidesse jõuame, muutub vanamees suisa üllaks, küsib, kus me elame, lubab kohe päris ukse alla viia. Muusik ütleb, et rohkem kui restoran tal vaja pole, restoran aga asub Paides südalinna. Mina ei ütle midagi, üks asi maailmas on, mis võiks ta lunastada – raha! Ma nii loodan, et ta oma "teenuse" eest raha ei võtaks. Või võtaks vähem, olgu või sent puudu jäänud soojakraadi kohta. Kuid seda ei juhtu. "Limusiin" peatub kaupluse taga, seal on parkimisplats. Muusik maksab ja teeb vehkat.

"Kui palju?" küsin mina, andes vanamehele viimase võimaluse päästa ennast põrgust ning mind vihast. Kuidas küll on võimalik, et inimene ennast nii palju alandada laseb?

"Nii nagu kokku leppisime," ütleb vanamees. "Kolmkümmend kaheksa. Ma saan aru küll, et külm oli..."

Pistan vanamehele kroonid pihku. Ei tea mitme krooni eest ta ennast päriselt peksta oleks lasknud? Olen kindel, et see summa poleks eriti suur. Jutust, muuseas, on välja tulnud, et vanamees on vähemalt keskklassist, tal olevat oma autoparandustöökoda, "ei saa kurta", nagu ta ise ütles.

Viha on pime, kuid mind on ta teinud nägijaks, selle pooleteise tunniga on mulle selgeks saanud, et

inimesed väikelinnades ongi sellised ning et see ongi põhjus, miks kultuur neis paigus kärbuma kipub. Paides toimuvad laulupeod, aga neid korraldab toosama Vanamees; Paides on suur kultuurimaja, kuid selle komandant on Vanamees; Paides elavad kenad inimesed, kultuurihuvi pole neile sugugi võõras, aga kui nad sellest rääkida tahavad – pargis pingi peal, ajalehes, tänavanurgal –, siis astub juurde Vanamees ning inimesed jäävad vait. Vanamees tunneb elu põhiväärtusi paremini, teab, et elu on lõimitamine ja alandus ning need on asjad, mis on igavesed, lõimitamine lõputu, alandus aga kasutoov tööbi.

Mul on kahju, et ma ei oska kirjutada muusikat, seal saaksin oma tundeid paremini väljendada. Muusika võib olla kurb, võib olla raevukas ja tige, kuid mitte keegi ei oska kuulates öelda, kuidas, kus ja milistel asjaoludel ta sündis, sõnad aga reedavad su momentselt. Vaid seal, selles olematus etüüdis, saaksin ma "öelda", väljendada oma nõrdimust, ilma et mul tarvitseks selgitada, kuidas sai see nii juhtuda, et ma ühe juhtumi põhjal tegin lubamatult suure üldistuse. Ning ka seda, et ma seda väikest linna ning seal elavaid inimesi omal lootusetul moel ikka edasi armastan. Kuid meistriteosed sünnivad kahjuks ainult muusikas.

TOOMAS RAUDAM

Pool sajandit väikelinna hingekarjasena

Viiskümmend aastat väikelinnas elanud kirikuõpetaja elu võiks võrrelda Moosese teekonnaga läbi Siinai kõrbe. Kauaaegne EELK Helme koguduse õpetaja ja Valgamaa praost Valter Vaasa alustas Tõrva külje all asuva Helme pastorina 1948. aasta sügisel.

Kas Tõrva linnal on oma vaimsus?

Kahjuks ma seda öelda ei saa. Seda vaimsust, mis siin omal ajal oli, praegu enam ei ole. Ajalooliselt on Helme ja Tõrva olnud üks kandvamaid kohti nii kultuurilises kui ka majanduslikus mõttes. Just siit saadeti peretütred Valka esimesse eestikeelsesse tütarlastegümnaasiumi, kõnelemata ülikoolihariduse saanud perepoegadele. Tõrva gümnaasiumis õpetasid enne sõda hilisemad nimekad Tartu ülikooli õppejõud. Iseäranis elav oli Tõrva muusikaelu. Mina laulsin ülikooli ajal üliõpilassegakooris. Ausalt öeldes ei jäänud Tõrva laulukoor meie omast mitte millegi poolest maha. Tõrvas on lavastatud isegi operette nagu "Victoria ja husaar", mille tarvis laenati Vanemuisest kostüümid. Orkester ja näitetrupp oli kohalik – muusika-inimesi oli Tõrvas tol ajal väga palju.

Olete sündinud Võrumaal. 1937 – 1944 õppisite Tartu ülikooli usuteaduskonnas. Kuidas te Helmesse satustite?

Tänu juhusele, õigemini küll juhusete ahelale. Ladina keeles on ütlus: *tua res agitur*, mis tähendab: sinu asju aetakse. Mõista tuleks seda aga nii: sinu asju ajab Jumal. Õppisin kuulsa Johannes Käisi ehk Võru seminaris ja tõenäoliselt oleks minust saanud koolmeister, kui seminari poleks kinni pandud. Lõpetasin ma aga Võru gümnaasiumi humanitaarharu. Pärast kooli lõppu jäin aastaks kodutallu, siis astusin kaitseväge, ühtlasi ka sõjakooli. Seal tehti mulle ettepanek saada kaadriohvitseriks. Mina sõjaväelaseks saada ei tahtnud, tahtsin ülikooli. Ka ülikooli saamine oli tagantjärele mõeldes suur juhus. Olin kaks aastat õppimisest eemal olnud ja ajalooeksam mul ausalt öeldes eriti hästi ei õnnestunud. Sisse sain vist tänu kirjandile. Tartu ülikoolis õnnestus mul rahulikult õppida 1937. aastast 1944. aastani. Edasine õppetöö toimus rohkem mittetatsionaarselt ja kuna sõjajärgne majanduslik olukord oli kehv, pidasime koos abikaasaga Põlva lähedal tema vanemate talu. Samal ajal kutsuti mind kui vanemat üliõpilast täitma Põlva koguduse õpetaja ülesandeid. Pidin Põlvasse jäämagi, aga läks siiski teisiti: Põlva koguduse juurde jäi Tartu ülikooli koguduse õpetaja Jüri Kimmel. Mina laksin Rõugesse, ent põhjustel, mille tagamaad olid poliitilised, tuli mul ka sealt lahkuda. Nüüd anti mulle valida Lügane, Vändra, Kullamaa ja Helme vahel. Käisime koos abikaasaga juba Kullamaal ära, aga tundsin, et ega Läänemaa elu Võrumaal sündinud ja kasvanud mehele ikka hästi ei istu. Tulin Tallinna ja juhuslikult kohtasin konsistooriumi koridoris tollast assessorit Jaan Kiivit seeniori. Tema soovitati mulle Helmet. Mina Helmesse ei tahtnud – teadsin, et sealne kirik oli 1944. aastast saadik varemetses. Kiiviti sõnul oli aga Helmes tunustatud ja tugev kogudus. Oli 1948. aasta sügis. Minu eelkäija, praost Juhannes Uustal oli just areteeritud ja Venemaale viidud. Tema jäi Helmele lõpuni ustavaks. Ta ei lahkunud siit isegi siis, kui tema perekond 1944. aastal seda soovis.

Missugune aeg on viiekümne aasta jooksul olnud kõige raskem?

Väga raske oli 1940ndate lõpp. Aga nii kummaline kui see ka pole, ehkki aeg oli raske, tuli kirik toime. Need, kes olid kiriku liikmed, olid seda ka oma südametunnistusest. Armastus ja ustavus olid tookord suuremad. Kitsikus ja raskused on praegu. Vanad usklikud, kes minu tulles olid

mulle oma vanuselt vanemate eest, on ammu surnud. Olen sündinud 1915. aastal ja tean täpselt, kui vähe on alles minuealisi inimesi. Järgmised paar põlvkonda on aga kasvanud ajal, kui usuõpetus koolides oli keelatud, polnud ka leeriõpetust ega pühapäevakooli. See on jätnud usuellu märgatava jälje. Eesti inimene on muutunud usuleigeks. Väiksemates kohtades koguduse liikmete arv pigem kahaneb kui kasvab. Helme olukorra teeb praegu raskeks just see, et kogudusel puudub oma õpetaja – teenistus käib pidamas Sangaste õpetaja Ivo Pill.

Helme ja Tõrva kogudus on elanud rohkem kui viiskümmend aastat kirikuhooneta. Kui oluline on väikelinnale oma kirik?

"Kirikuga oli Tõrvas juba Eesti aja lõpul probleeme. Tõrva oli linn, kus oli seda nn. mulgi iseteadlikkust ja ma ütleksin, et ka linnal oli oma iseteadlikkus. 1930ndate aastate lõpul tekkis Tõrval tahtmine Helme kogudusest lahkuda. Probleem otsustati lahendada tõrvalastele eraldi abiõpetaja palkamisega. Abiõpetajaks tuli praegune Põltsamaa koguduse pastor Herbert Kuurme. Tema ülesanne oli pidada jumala-teenistusi Tõrva pritsimajas. Kuurme sai kolm teenistust peetud, kui teda kutsuti Põltsamaale, kus oli iseseisev kogudus ja polnud mingeid lahkkelisid. Olen kindel, et kui sõda poleks tulnud, oleks Tõrva endale kindlasti eraldi kiriku ehitanud, majanduslik alus selleks oli olemas.

Kas Eesti vajaks uusi kirikuid?

Kui jõuaks olemasolevad korras hoida, poleks rohkem küll tarvis. Kes kiriku järele igatsust tunneb, siis siinsamas Tõrva lähedal Taageperas on väga ilus kirik. Aastaid tagasi hooldasin seda mina koos organistist abikaasaga. Käisime Taageperra tasuta – kõige tähtsam oli, et kogudus säiliks. Tookord polnud kirikus isegi elektrit. Õnneks tegi rubla aja lõpul sealse EPT juht, Kanepist pärit mees Henn Pöder ettepaneku kirik ära remontida ja suures osas tema kulu ja kirjadega kirik korda saigi. Mul on selle üle väga hea meel, sest nii Taagepera kirik kui ka surnuaed on Eesti kaunimaid. See on just see, mille kohta sobib tsiteerida Norra kirjaniku Gulbrandseni raamatu pealkirja "Ja taamal laulavad metsad". Või inglise kirjaniku Shelley ajalukku läinud lauset: "Peaksin tahtma hakata armastama surma, et olla maetud nii kaunis kohas."

Jumalasõna kuulutamine nõuab palju: kust ammutate teie oma kõnede ja jutluste kujundlikkuse?

Mina olen oma jutlustes ja kõnedes püüdnud järgida kirjanduslikku joont. Olen kogu oma elu palju lugenud. Tean, et kedagi jäljendada pole võimalik, kuid alati on neid, kellelt õppida – sellepärast on mul ka mõned eeskujud. Üks niisugustest on olnud pastor Rudolf Kallas. Väga olen hinnanud ka Jaan Lattikut, kes oli võrattu kirja ja kõnemees.

Pastor Valter Vaasa.

Tagantjärele kahetsen, et olen oma elust raisanud nii palju aega majandusajadele – oleksin pidanud palju rohkem kirjatööd tegema, aga maapastor on ikka pidanud ise kõigis töodes kaasa lööma, labidas või pintsl peos.

Kas olete kunagi kahetsenud, et elu on möödunud väikelinnas?

Nüüd, kui ma olen kaks aastat tööst eemal, on mul teinekord tundmus, et ma oleksin ju võinud ka mujale minna, kus on kõrgemad tornid ja vaimsem ümbrus. Kui Tartu Peetri koguduse õpetaja suri, tegi toonane peapiiskop Hark mulle ettepaneku Tartusse tulla. Vist Hando Runnelil on väga ilus võrdlus luterlikust põllumehest kui Eesti elu omaaegsest alusloost. Mina olen oma elus olnud luterlik põllumees nii otseselt kui ka ülekantud tähenduses. Rohkem olen ma harinud muidugi koguduste vaimupõlde. Seesama luterliku põllumehe vaim pole lubanud mul oma kogudust maha jätta. Kripeldus, mida ma teinekord tunnen, tuleb ilmselt sellest, et ma ei oska ennast alati ise kõrvalt vaadata. Mul on olnud kogu elu hea kontakt kunsti- ja

kultuuriinimestega. Mitte kõik neist pole olnud kirikuinimesed, aga nendega juteldes olen ma aru saanud, et nemad on mind vist paremini mõistnud, kui ma seda ise alati olen osanud. Nende inimestega suhtlemine on aidanud minul end paremini näha. Maapastor elab suurema osa oma elust kolleegidest ja mõttekaaslastest eemal. Üksindustunne on maapastori paratamatu kaaslane. Ma arvan, et igatsus vaimset avarama keskkonna järele on vaimu inimese puhul inimlikult mõistetav.

Loomingu Raamatukogus ilmus hiljaaegu Ingmar Bergmani "Erakõnelused", milles käsitletakse Bergmani pastori isa ja feministist ema armastuse- ja abielulugu. Bergmani sõnul soovitas erakõnelust usureformaator Martin Luther pihi asendajana. Kui palju on teie elus olnud neid nn. erakõnelusi?

Oi, palju, tohutult palju. Vanasti käisid inimesed oma hingehädadele lahendust otsimas varahommikust hilisõhtuni. Meie maja on alati olnud avatud kõigile, kes siit abi soovivad. Seda ka praegu. Kedagi ei saadeta tagasi, kõik kuulatakse ära. Enne pensionilejäämist ei sõitnud me ühelgi suvel kodunt kaugemale, sest kuhu oleksid läinud inimesed neid vaevavate küsimustega? Viisteist-kakskümmend aastat tagasi tundsin ma peaaegu kogu Tõrva, praegu ma seda enam öelda ei saa. Tõrva uueneb pidevalt, palju on neid, kes rändavad ühest paigast teise. Uued tulijad nii kergesti koguduse uksest sisse ei astu. Ka mured, mis inimesi vaevavad, on tänapäeval teistsugused. Aja vaim on muutunud ning inimene ühes sellega.

LIIVIA VIITOL

Pärnu - veel väike või juba mitte enam väike?

Eesti piires on Pärnu suur linn. Eriti suvel on Pärnu tulvil sagimist, mida Eestimaa piires võib lugeda suurlinnalikuks. Võib isegi öelda, et Pärnu on suurem linn kui Narva ja Kohtla-Järve (ning suvine Tartu), hoolimata viimaste suuremast rahvaarvust, kuna Pärnu on vist Eesti kõige aktiivsema ellusuhtumisega linn.

Kui me aga piilume üle piiride, siis võivad proportsioonid muutuda. Muidugi – kui võrrelda Eestit Islandiga, kus isegi näiteks 14 000 elanikuga Akureyri võib tunduda hiiglaslikuna, siis võiks kindlusega väita, et Pärnu ei ole väikelinn. Aga kui me kiikame näiteks üle lahe Soome, siis seal on üle 100 000 elanikuga linnasid juba omajagu. Rääkimata võrdlusest Rootsi või muu Euroopaga.

Siiski tundub, et Pärnu on – isegi ja eelkõige Eesti kontekstis – midagi vahepealset. Ta pole veel kaugeltki mitte suurlinn, aga ta pole kindlasti enam ka väikelinn. Mis on need tunnused, mis seda väidet võiksid toetada?

Mõningaid silmaga nähtavaid võib allpool esile tuua. Pärnus, nagu igas väikelinnas, on ainult üks peatänav.

Tallinnas on Viru tänav, Harju tänav ja Narva maantee algusesse jääv city. Pärnul on Rüütli tänav, mis nii mitmelgi sügis- või talveõhtul juba kell seitse inimühjust levitab. Samas on teada, et Pärnu on nn. suvepealinn. Suvel lahkub Pärnust Rüütli tänava keskus – Supeluse tänav ning A. H. Tammsaare puistee kaotavad oma talvise perifeersuse. Elu kihab kõikjal, nii et on raske aru saada, kustkohast kihin alguse saab ja kus ta lõpeb. Suvel muutub terve linna rütm – provintsivaikuse peletavad baaride ja pargipinkide lugematud kasutajad.

Pärnu linna üldplaanist võib jääda korrapärane mulje – Tallinna maantee (põhi – lõuna) ja Tööstuse tänav (mis läheb lääne – ida suunas üle J. W. Jannseni tänavaks) ristuvad justkui Constantinuse nägemuses. Hädad võivad alata hetkest, mil Tallinna poolt saabuv inimene ületab Pärnu jõe silla. Kui ta ei taipu teatrihoone eest Pikale tänavale pöörata ja sõidab heasoovlikult piki Akadeemia tänavat ja pöörab vasakule Kuninga tänaval, siis võib alles avaneda (st. sulguda) Pärnu tänavate iseloom – mis ei ole

iseloomulik väikelinnale. Kui näiteks Võrus, Kohtla-Järvel või Jõgeval kohtab juhuslik reisija enam-vähem korrapärast tänavate ristumist, siis Pärnus jookseb kokku mõnel ristmikul mitte neli, vaid viis või kuus tänavat – rohkem kui väikelinnale vajalik oleks. Arvatavasti reisija ikkagi näeb vajalikku liiklusmärki Endla hoone ees, kuid juba võimalus üksi, mille kohaselt kontvõõras võib uppuda Pärnu tänavate risoomsesse võrku, näitab, et Pärnu pole üheplaaniiliseks haaratavuseks piisavalt väike. Kuigi linnas ei leidu ühtegi tunnelit ega viadukti ja kolm silda näitavad jõe suurust. Siiski on Pärnu Tallinna kõrval ainuke Eesti linn, kuhu sissesõitmisel võib kasutada kiirtee mugavusi (kui saabutakse Lihula väikelinnast).

Pärnus pole ühtegi maja, mis ulatuks kümnenda korruseni, aga samas on tajutavad linnaosad – uuslinnak ei koosne viiest-kuuest hoonest. Siiski kõige tähtsam on istuda Pärnus pargipingil, vaadata Pärnu villasid ja nuusutada Pärnu lahe tuult. *Urbs longa, vita brevis.*

JAN KAUS

Marko Martin: Kontakt publikuga inspireerib

Festivalil "Klaver '98" kroonis eesti noorema põlvkonna pianistide esinemist Marko Martini muljetavaldav klaveriõhtu, kavas Brahmsi Kolmas klaverisonaat f-moll, Jüri Reinvere "Solo" (esiettekanne), Liszti "Obermanni org" ja Balakirevi "Islamei". Viimasest, maailma klaveriliteratuuris raskeimaks peetust, saigi jutt alguse, kui noor pianist toimetusse tuli.

Marko Martin, kas mingi eriti raske teose õppimisega, näiteks Balakirevi "Islameiga", võib kaasna ka sportlik hasart?

Kindlasti. Arvan, et kui noor inimene õpib klaverit mängima, on tal alguses siiski huvi saavutada kõiki tehnilisi kõrgusi, mis on kirja pandud. Kindlasti on "Islamei" ka muusikalises mõttes väga hea pala, aga väike väljakutse oli ka selle tehniline raskus – kas suudan selle ületada või mitte. Arvan, et tehnika arengule on selliste lugude mängimine just noor-põlves küllaltki tähtis.

Kaua õppimine aega võttis?

Ei tea, kas seda päris selgeks saabki. Olen "Islameid" mänginud nüüd peaaegu poolteist aastat ja juba kümneid kordi esitanud, aga seda on ka siis, kui oled hästi ette valmistanud, ikka äärmiselt raske otsast lõpuni laval maha mängida. **Konkurssegi on spordiga võrreldud, nende poolt ja vastu sõna võetud. Teil on neid seljataga kümme, kõik edukad – kas auhinnakoha või diplomiga lõppenud.**

Jah, see on kahe otsaga asi. Kui nüüd Salt Lake Citys käisin, veendusin taas, et konkursid tehakse väga palju ka publikule – publikule on võistlus huvitav. Kuna hindamine on alati subjektiivne, sõltudes konkreetsest žüriist ja selle liikmete maitsest. Siis on objektiivselt raske rääkida, et võitja on tõesti kõige parem. Aga teisest küljest on konkurss üldse üks väga vähe-seid võimalusi, kus interpreet saab ennast näidata. Ja õnnestumise korral võib juhtuda, et keegi paneb sind tähele ja tekivad edaspidiseks sidemed. Lihtsalt niisama, kodus istudes ja harjutades (seda tuleb loomulikult ka teha), on võimalus, et keegi sind üles leiab, siiski märksa väiksem. Tuleb ennast lihtsalt näidata.

Konkursse on mitmesuguseid nii haardelt, nõuetelt, tasemelt kui ka mainelt. Kui tähtis oli teile juunikuine osalemine XII Gina Bachaueri rahvusvahelisel pianistide konkursil Salt Lake Citys (Utah) ning seal neljanda preemia võitmine?

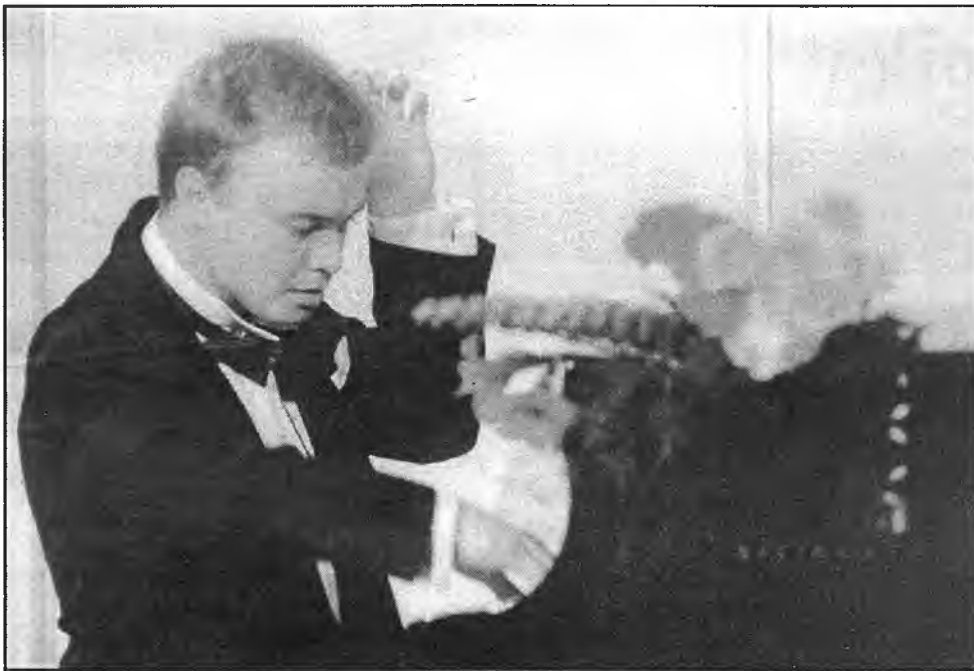
Tegemist oli ühe tuntuma ja ka suurema osavõtjate ringiga konkursiga, millele üldse olen läinud. Soovi avaldas 250 kandidaati, kas ettemängimistel või siis kas-setivoorus, kellest valiti välja 53 ja kohale tuli 49. Minu meelest näitab selle konkursi tähtsust ka kuulumine maailma muusikavõistluste föderatsiooni. Seda näitab ka kava ulatus – neli vooru, neist esimene veel kahes osas ja viimane orkestriga – ja ka maht. Taset näitab seegi, millised mängijad sinna tulevad; nii palju, kui kuulata sain, oli tase kõrge. Ka professor Lassmann on arvanud, et see konkurss kuulub maailma kümne tähtsama hulka.

Kas olite seal suhteliselt noor osavõtja? Esikoha võitis 30aastane USA pianist Lori Sims ja osavõtjate keskmine vanus oli ehk 25 – 27, nii et mina olin oma 23 aastaga poolfinaalis juba kõige noorem osavõtja.

Kas hea esinemine tõi kaasa ka mänedžeride huvi?

Otsest tagasisidet veel pole. Mul läks sellevõrra õnnelt, et esimesele kolmele preemiale oli ette nähtud CD lindistus ja kontserdid, aga neljas koht ei saanudki midagi peale au ja rahalise preemia. Siiski tundus, et näitasin ennast heast küljest ja jäin nendele silma. Nii on mingi alus loota ka edasistele kontaktidele.

Kas teil on sihilik juba järgmine võistlus? Mõtlesin, et ei tee sel aastal enam midagi suurt. Konkurssidel käimisega on nii, et

Marko Martin

HARRI ROSPU

käid ühelt teisele, mängid samu lugusid ja repertuaar jääb kitsaks. Kuna nüüd on üks suur õnnestumine selja taga, tahan aja maha võtta ja repertuaari laiendada. Nüüd ei tahaks enam lihtsalt proovida, vaid olla maksimaalselt valmis – eelnema peab pikk ja põhjalik ettevalmistusprotsess.

Kuidas valite repertuaari?

Polegi nagu mõelnud selle peale – vahel hakkab mõni helilooja või konkreetne teos huvitama. Kas on selle taga kellegi kontserdil saadud mulje või jääb mõni noot näppu. On muidugi teosed, mida kindlasti tahan mängida, ja neid püüan järk-järgult ka kavadesse sobitada. Aga paljuki tekib see spontaanselt.

Mil määral sõltub valik pedagoogist?

Jah, teeme seda koos. Õpetaja on niivõrd kogenud, et oskab mind vahel hinnata paremini, kui seda ise teen. Teab, mis lugu võiks mulle antud hetkel sobida või kasulik olla. Kavavalik sõltub ka sellest, milleks valmistud. Kui näiteks konkur-siks, siis peab repertuaar nõuetega sobi-ma. Aga kui kontserdiks, siis vaatad, et lood oleksid balansis ja sobiksid omava-hel. Juhulik ei ole repertuaarivalik kindlasti, aga arvan, et ka spontaansus peab jääma – et mängid seda, mis meeldib.

Mis meeldib?

Seda on ka raske öelda. Arvan, et kaldun praegu väga romantikute poole. Aga autorid muutuvad kogu aeg: mõni aasta tagasi oli Liszt mu üheks lemmikuks, nüüd juba Brahms ja Beethoven.

Eesti klaverikooli kiidetakse ühel meelel kõrgeks. Miks üldse minna õppi-ma Soome, Saksamaale, Inglismaale, USAse?

Jah, aeg on näidanud, et eesti klaverikool on täiesti konkurentsivõimeline – häbeneda pole meil midagi –, sest meilt tuleb jätkuvalt väga häid pianiste. Aga välismaal õppimisel on üks väga suur plusspunkt. Arvan, et iga interpreet peaks mingi aja oma elust elama mõnes teises riigis. Kui lähed kuskile mujale, avastad äkki, et su ellusuhtumine muutub. London on selles mõttes eriti hea paik, täielik kultuurielu keskus. Seal on kõik suurem, õhkkond hoopis teine ja sa hindad asjad ümber. Kuuled nii palju erinevaid arvamusi, koged nii palju mäh-gustit, tajud seda tohutut rikkust, mis mingis mõttes rikastab ka sind ennast.

Kas see inspireerib või hirmutab?

Vahel hirmutab, aga üldjuhul ikkagi inspireerib. Sest kui näed, et nii paljudele erinevatele inimestele leidub oma koht, siis peaks siin ilmas töö-poolest igapähele koht olema. See jul-gustab oma rada edasi käima.

Läksite esialgu vist aastaks Londonisse, aga nüüd käite seal juba kolmandat õppeaastat.

Alguses oli tõesti plaanis aastane täien-duskoolitus. Aga selgus, et võin Guildhalli kooli edasi jääda. Ja kuna ma Eesti muusikaakadeemiat veel lõpetanud ei ole, siis mõtlesin seal bakalau-

reuseõppe ära lõpetada, mis järgmises juulis teoks saabki. Kui diplom käes, siis on vaja edasi mõelda, mis teha. Praegu ei ole selle kohta veel konkreetset ideed, eks elu näitab.

Kas Joan Havill on hea klaveripedagoog?

Jah, mina olen temaga küll väga rahul. Alguses oli natuke raske – iga õpetaja on ju erinev – ja sealne õpetamismeetod oli ka algul natuke harjumatu. Aga niipea, kui hakkasin sellest aru saama, oskan sealt väga palju endale kasulikku välja noppida. Temaga on mul suurepärane koostöö.

Kuidas võrdleksite muusikaõpetust siin ja Londonis. Kuuldavasti kiputakse siit kasvõi Helsingisse, kus üldainete osa tuntavalt väiksem.

Guildhallis on küll absoluutne põhirõhk erialal, neid niiöelda muid aineid on võr-reldes EMaga tunduvalt, võibolla isegi poole vähem. Ja need pole ka päris samad. Seal ei tuubita niivõrd pead mõisteid ja reegleid täis, kuivõrd aren-datakse loogiliselt ja loovalt mõtlema. Muidugi on loomulik, et interpreet ei saa läbi ainult pillimänguga, vaid peab olema igakülgsest haritud.

Kas festivalil "Klaver '98" tekkis ka omamoodi konkursiõhkkond, näiteks pinge sellest, et teil tuli esineda vaid paar tundi enne kuulsat Katsarist?

Eks festivalipublikul oli kindlasti väga põnev kõrvutada erinevaid mängijaid. Aga ei, võistlusmomenti siin ei olnud. Ma ei mõelnud sellele, et mängin enne suurku-jusid. Ja see ei tohiks segada ühel inter-preedil lavale minemast – keskenduda tuleb ikkagi sellele, mida ise teed, oma mängule. Pigem see isegi aitas mind, et esimene festival, mis üldse toimus, oli niivõrd prestiižikas ja kukkus nii hästi välja. Ka kõige julgemad ei osanud vist arvata, et publiku huvi on nii suur. Ilmselt oli niisugust üritust rahvale vaja. Õhkon-nast isegi aitas – kõik oli nii meeldiv ja ma ei tundnud üldse, et oleks raske mängida.

Kas kodus mängimine erineb esinemis-test mujal?

Kuidas võtta. Mingis mõttes on muidugi tore kodus mängida. Teisest küljest ootavad inimesed suure huviga, et mida sa oled teinud need kaks aastat Inglismaal, ja see lisab vastutust. Aga meie publik on väga soe ja meeldiv, mängida on siin hea. Interpreet tunneb, kui publik on temaga – kontakt inspireerib ja ka mäng läheb paremaks.

TIINA MATTISEN

RENÉ EESPERE

Millega sisus-tad oma EMAst vaba semestrit?

Pingelise tööga igas valdkonnas. Üle tüki aja tunnen, et käed on vabad loominguliseks tegevuseks. Olen suvest peale päris palju kirju-

tanud ja esiettekankeidki on juba mitu olnud. Suvel kõlas mitmel kontserdil kümneminutiline teos "Modus viven-di" ("Elamise viis") flöödile ja kitarrile, tellijaiks ja esitajaiks Tauno Saviauk ja Tiit Peterson, kes on teose ERis ka salvestanud. Seejärel võtsin ette tel-limusega on olulistest punktides kindlalt kokku lepitud: koosseisus, pikkuses, ettekande ajas, salvestamises ja loomu-likult ka finantskülgel.

P E A L E L E N D

proovis kuulates tekkis tunne, et sellele peaks järg tulema. Ja kuna ka duo soovib sama, siis sünnib lähema poole aasta jooksul ka "Flatus II". Praegu on pooleli üks pikem teos Tiit Petersonile (siis soolokitarrile), mille esiettekanne on kavandatud jaanuari. Eesti muusika päevade tarbeks on tellitud trio viiulile, tsellole ja kitarrile, millega saaks kokku minu kammermuusika CD materjal. Suurema teose (30 – 35 minutit) on tellinud Pärnu Raemuusika festivali Arsise kellade ansamblile, sellega tuleb hakata tegelema märtsis-aprillis. Inspiratsiooni võib loomulikult ammu-tada paljudest asjadest, aga tel-limusega on olulistest punktides kindlalt kokku lepitud: koosseisus, pikkuses, ettekande ajas, salvestamises ja loomu-likult ka finantskülgel.

Saksa plaadifirmale Signum on välja pakutud minu ladinakeelsete koori-teoste plaat, ca 55 minutit muusikat, millest enamik on lindistatud. Üks teos on veel pooleli – muusika on küll valmis, aga teksti lõpetab veel minu kauane koostööpartner Anne Lill. Nimelt on mul 14. aprillil autorikontsert

Portlandis (USA), mille jaoks ongi telli-tud see kuueminutiline *a cappella* koori-teos "De amore aeterna". Kontserdi korraldab Lonnie F. Cline ja ettekandele peaks tulema nii klaveri-, instrumen-taalkammer- kui ka koorimuusikat, ena-masti sealsetelt esitajailt. Ainult klaveriteoseid mängin ise ja esitab ka mu poeg Jürmo.

Eestisse on jõudnud minu teine autoriplaat kolme instrumen-taalkontserdiga, selle esitus toimub 3. detsembri kell 13 Tallinna raekojas, kuhu kõik plaadi tegemise ja rahas-tamisega seotud on palutud. Minule oli väga oluline pärast esimest, klave-rimuusika plaati saada kõlama oma orkestriteosed. Käisin kõik partituurid uuesti üle, valmistasin plaati ette ligi aasta. Ka sellepärast, et orketriteoste plaadi eelarve on väga suur ja pidin kogu produtsenditöö ise tegema. Ja ikkagi sai see võimalikuks tänu koostööle ERiga heade sponsorite (Eesti Kultuurkapital, Soome Instituut, advokaadibüroo Tark & Co, "edition 49") toel. See, et plaat lõpuks valmis, teeb mulle suurt rõõmu.

T. M.

Briti komöödiasari õpetab kõrgemat loogikat

James: "Kas valitsemise kulusid on vaja vähendada?"

Humphrey: "Jah ja ei."

James: "Mis vastus see selline on?"

Humphrey: "See on tasakaalustatud vastus."

"Jah, härra minister!" ("Yes, Minister!", inglise huumorisari) ETV, teisipäeviti kell 20.30 ja laupäeviti kell 19.00.

Briti komöödiasari "Yes, Minister!" pole mingi tavaline teleseriaal, millest kõlbab kirjutada, nii nagu Vändra metsas saetakse puid – ikka jupikaupa. Sellest saab kirjutada vaid kui kehist. Nii nagu karule on Vändra puud olulised ikka kui mets, nii ka ministri-seriaali nautijale on oluline mitte iga üksik osa, vaid kogu moos.

Sellest seriaalist saab kirjutada kas väga lühidalt või väga pikalt. Kirjutan siis väga pikalt. Ei, väga lühidalt. Jah, pikalt.

"Yes, Minister!" ilmus Eesti televaatevälja kümme-viisteist aastat tagasi, mil seda inglise seriaali näitas üks Soome telekanal. Siis sai seda nautida kui midagi kaugest, puhast ja intellektuaalselt naljakat. Nüüd, mil asja näitab ETV, saame omal nahal tunda, et tegelikult istub see seriaal kahe jalaga valijale pähe (mõtlen siin kanali valijat), nii nagu kohalik valitsus valijale (mõtlen siin riigikogu valijat) vastu tuleb.

Dialoogi triloogia

Seriaali idee on ütlemlata lihtne ja selle tehniline teostus ütlemlata otsekohene. Protagonistide trioks on minister, ministri kantsler ja ministri abi. James haigh, humphrey ja bernard. Esineb veel hulganisti muid tegelasi, nagu ministri abikaasa, teiste ministeeriumide kantslerid, ajakirjanikud, töösturid ja muidugi vältimatud feministid. Ent nemad on vaid taust, ehk nii nagu nüüd, mil tapeedid moest läinud, moodsalt öeldakse – tapeet.

Need kolm tegelast ajavadki seal oma asju, õigemini küll ministri asju. Ehk teisisõnu – rahva asju. "See on minu huvides," ütleb minister. Mõtleb siis ja lisab: "Aga ma esindan rahvast." Mõtleb veel veidi ja jõuab järeldusele: "Tähendab, see on rahva huvides."

Lõviosa seriaalist kannab dialoog. Ning täpsemini mitte lõvi-, vaid britilõviosa. Teravmeelsused, mõtteuperpallid ja loogika loksed ilmutavad end just dialoogi kaudu. Beani-laadsel olukoomikal on siin pimedas vaeslapse roll, kes tänavanurgal lilli müüb ja oma Chaplini ootab. Chaplin ent ei tule, sest ministeeriumi ametnike omavaheline dialoog võtab ilma tematagi tummaks. Kui Buster Keaton oleks osanud kõnelda, ehk poleks ta siis olnud mitte riidepoe müüja, vaid ministeeriumi kantsler. Jah, kindlasti oleks Keaton olnud ministeeriumi kantsler. Meenutagem või tema oskust teha mustast kangast valge. Või oli see vastupidi.

Keel tuleb suust

"Võtab aega, et teha asju kohe," ütleb Humphrey. Sellepärast kaldun esmalt keeleteadusesse ja seejärel matemaatilisse loogikasse. Kui mina oleksin inglise keele õpetaja, siis õpetaksin keelt seriaali "Yes, Minister!" kassetidelt. Siin leiame tõelise – ja ma luban endale ühe kodukootud võõrkeelse nalja – Yesminster'i atmosfääri, mille olekut mõõdab vaashoitud teravmeelsuste baromeeter. Kui Briti ajakirjanduse ülevaated Westminsterist on ühed mõistatuslikumad asjad maailmas, siis Yesminsteri kolmik töötab lihtsuse ja lihtsameelsuse piiril.

Sellel piiril on ennegi sündinud suuri asju – näiteks omnibuss, pussnuga ja

Briti bürokraadid räägivad selget ja lihtsat keelt, mis kubiseb paradoksides.

mobiiltelefon, mis kõik tekitavad tunde, nagu laheneksid asjad nende läbi iseenesest. Pole siis ime, et "Yes, Minister!" töötab hästi inglise keele sisemise ilu ja võlu õpetajana, aga ka keele kui inimese loova ja lendava vaimu väljendaja illustreerijana.

Krokodilli süllogismil ratsutades

Niipalju siis lingvistikast. Nüüd matemaatikasse. "Et vähendada ametnikkonda, peame inimesi juurde võtma," kuulutab Humphrey. "Kuidas nii? Mis see siis on? Kas see peab nali olema?" võidakse küsida. See ei ole nali, see on loogika. Ning ma väidan, et seriaal "Yes, Minister!" on õige koht õppida kõrgemat loogikat nagu mitmevalentne, tõenäosuslik ja kvantloogika, mis kirjeldavad meie maailma palju adekvaatsemalt kui tühipaljas kahevalentne loogika. Viimane nimelt arvab, et väide võib olla kas tõene või vale. Ning et mõiste peab jääma arutluse käigus iseendaga identseks.

Vale puha! See tähendab, õige. Tegelikult kirjeldub maailm loogika kohaselt, kus väitel saab olla lõpmatu arv tõeväärtusi, kus mõiste arutluse käigus muutub ning kus välistatud kolmanda seadus ei kehti. Sellist maailma esindab ka ministri-seriaal.

Krokodilli süllogism, mille mõtlesid välja vanad kreeklased ja viisid ellu Euroopa noored demokraatiad, on järgmine. Minister (krokodill) napsab emalt laste toetusraha (lapse). Ema läheb ministri (krokodilli) juurde ja küsib oma toetusraha (last) tagasi. Minister vastab: "Saad selle tagasi siis, kui räägid tõtt selle kohta, mis juhtub."

Kui nüüd ema ütleb, et minister annab toetusraha tagasi, siis minister võtab selle ära, ja ema valetas ning ministril on tõeline õigus raha ära võtta, sest ema ju valetas. Kui aga ema ütleb, et minister ei anna, siis minister ei saa raha tagasi anda, kuna ema sel juhul ju valetaks.

Segane lugu, aga sobib meie tänapäeva suurepäraselt ja kõnealune ministri-seriaal suisa kubiseb selletaoliste loogikaparadoksides illustreerimist. "Ametnikke kasvatatakse nagu tampepuud, mitte nagu kresse," ütleb selle peale Humphrey.

Eesti "Yes, Minister" on AK

Kas Eesti teleseriaalide seas on midagi, mis meenutaks oma mõttekoelt ministri-seriaali, jäämata sellele alfa rohkem kui Eesti jalgpallikoondis Šoti rahvuslastele? Minu meelest võib piinlikkust tundmata kõne alla tulla kolm seriaali – "Õnne 13", "M klubi" ja "Aktuaalne Kaamera".

Esimene neist tegeleb maailmaga, kus kehtib kahevalentne loogika. Inimene kas on kaabakas või ei ole seda mitte, ning vaid vana kingsepp Johannes ning tähehuviline Aleksander ulatuvad vahel ninaotsaga kolmevalentse loogika maailma, ja sedagi põhiliselt ja viinuški toel. Sellepärast ongi "Õnne 13" oma põhiolamuselt nii keskmiselt igav.

"M klubi" üritab enamast. Kuid oma peamise sissetungi mitmevalentse loogika maailma tegi see seriaal siis, kui tormas ministeeriumi koridoridesse. Ametnike maailmas hakkas asi tööle, sest nende koridoride poolt struktuurseks muudetud universumis ei saa absurdiga kunagi vinti üle keerata. Mis tundub ülepaistatult ja maitsetult kirev linnapargis purskkaevu kõrval, on ametnike maailmas vaata et liiga kahvatu.

Sellepärast on absurdilooigale mängivate kunst seriaalidel vähe lootust saada omadega "Aktuaalsele Kaamerale" ligilähedalegi. ETV pakub vaatajale selleks veendumiseks välja teisipäeva. Vaatad pool üheksa algavat naljasaadet "Jah, härra minister!", käid korra köögis ära, tuled võileivaga tagasi ja imestad, kuidas minister Paul Varul on nüüd ühtäkki inglise seriaali võetud. Nii jah-ministerlikult seletab ta meile, kui oluline on põllumeestele vihma eest maksta või mõrtsukad vanglast välja lasta, et isegi temal kui näitlejal paratamatult esinevad stambid meenutavad James Hackerit. Hea sari, viis punkti. Mitmest, seda ei ütle. Või ütlen? Hästi, ütlen ikka. Nüüd on see siis öeldud. Jah, härra minister!

TIIT KÄNDLER,

Eesti Päevalehe teadustoimetaja

II Pimedate Ööde filmifestivali

kava 2. – 6. detsembrini

Kolmapäev, 2. 12

Sakala keskus (suur saal)

19.00

MUST KASS, VALGE KASS / BLACK CAT, WHITE CAT / CHAT BLANC, CHAT NOIR

Jugoslaavia/Prantsusmaa 1998 / Rež. Emir Kusturica / os: Bajram Severdzan, Florijan Ajdini, Sabri Sulejmani / 120 min.

22.00

VAIKE TÖNN / LITTLE TONY / KLEINE TEUN

Holland 1998 / Rež. Alex van Warmerdam / os: Alex van Warmerdam, Annet Malherbe, Ariane Schluter / 95 min.

Sakala keskus (väike saal)

20.30

ÜHE KURITÖÖ GENEALOOGIA / GENEALOGIES OF A CRIME / GENEALOGIES D'UN CRIME

Prantsusmaa 1997 / Rež. Raoul Ruiz / os: Catherine Deneuve, Michel Piccoli, Melvil Poupaud / 113 min.

22.30

SIIN KOIDAB / HERE COMES THE DAWN / ZDES RASSVET

Gruusia 1998 / Rež. Zaza Urušadze / os: Zurab Begališvili, Guram Pirtskhalava, Nino Koberidze / 90 min.

Kinomaja

13.30

PILTIDE VÕIM: LENI RIEFENSTAHL / THE WONDERFUL AND HORRIBLE LIFE OF LENI RIEFENSTAHL / DIE MACHT DER BILDER: LENI RIEFENSTAHL

Saksamaa 1993 / Rež. Ray Müller / 181 min.

17.00

KIRSI MAITSE / A TASTE OF CHERRY / TA'AME-GILAS

Iraan 1997 / Rež. Abbas Kiarostami / os: Homayoon Irshadi, Abdol Hossain Bagheri / 99 min.

19.00

BERGMANI HÄÄL / THE VOICE OF BERGMAN / BERGMANS RÖST

Rootsi 1998 / Rež. Gunnar Bergdahl / 87 min.

21.00

SEALPOOL VAIKUST / BEYOND SILENCE / JENSEITS DER STILLE

Saksamaa 1996 / Rež. Caroline Link / os: Sylvie Testud, Tatjana Trieb, Howie Seago / 110 min.

23.00

PEREKONNAPIDU / THE CELEBRATION / FESTEN

Taani 1998 / Rež. Thomas Vinterberg / os: Ulrich Thomsen, Henning Moritzen, Thomas Bo Larsen, 106 min.

Sõprus

23.59

CHUNGKING EXPRESS / CHONGQING SENLIN

Hongkong 1994 / Rež. Wong Kar-Wai / os: Tony Leung, Faye Wang, Brigitte Lin / 97 min.

Vene Kultuurikeskus

17.00

SOOMUSLAEVA TAGASITULEK / THE RETURN OF BATTLE SHIP / VOZVRAŠČENIE BRONENOSTSA

Venemaa 1997 / Rež. Gennadi Poloka / os: Mihhail Uržumtsev, Jelena Majorova, Ludmilla Potapova / 150 min.

20.00

HELGE HOMME / THE SWEET HEREAFTER

Kanada 1997 / Rež. Atom Egoyan / os: Ian Holm, Bruce Greenwood, Sarah Polley / 112 min.

Von Krahli teater

10.00

'66 OLI TURISMIKS HEA AEG / '66 WAS A GOOD YEAR FOR TOURISM

Israel 1992 / Rež. Amit Goren / 66 min.

11.15

HÄÄLED / VOICES / GOLOSA

Venemaa 1997 / Rež. Andrei Ossipov / 45 min.

12.00

KULDSE LINNA LAULUD / SONGS FROM THE GOLDEN CITY

Suurbritannia 1997 / Rež. Virginia Heath / 50 min.

Neljapäev, 3. 12

Sakala keskus (suur saal)

15.00

TRIKATREI / COUNT ME OUT / STIKKFRI

Island 1997 / Rež. Ari Kristinnsson / os: Bergthora Aradóttir, Freydis Kristófersdóttir / 84 min.

17.00

TÄIELIK PÄIKESEVARJUTUS / TOTAL ECLIPSE

Prantsusmaa/Suurbritannia/Poola 1995 / Rež. Agnieszka Holland / os: Leonardo DiCaprio, David Thewlis / 102 min.

19.00

HÄRRA BAUMI 92 MINUTIT / THE 92 MINUTES OF MR. BAUM

Israel/Prantsusmaa 1997 / Rež. Assi Dayan / os: Assi Dayan, Rivka Noiman, Tomer Sharon / 80 min.

21.00

HAMILTON

Rootsi 1998 / Rež. Harald Zwart / os: Peter Stormare, Lena Olin, Mark Hamill / 125 min.

Sakala keskus (väike saal)

16.00

ELU LÕVIDE KESKEL / LIVING AMONGST LIONS / LEVE BLANT L'VER

Norra 1998 / Rež. Sigve Endresen / 83 min.

17.30

KING / THE SHOE / KURPE

Läti/Saksamaa 1998 / Rež. Laila Pakalnina / os: Igors Buraks, Vadims Grosmans, Jaan Tätt / 83 min.

19.30

TANTSIA AEG / TIME OF A DANCER / VREMJA TANTSORA

Venemaa 1997 / Rež. Vadim Abdrašitov / os: Andrei Jegorov, Juri Stepanov, Zurab Kipšidze / 163 min.

22.30

TSELLOFAAN / CELLOPHANE / CELLOFAN - MEDEN

D DEN TIL FLGE

Norra 1998 / Rež. Eva Isaksen / os: Andrine Sæther, Sverre Anker Ousdal, Kelly Tainton / 90 min.

Kinomaja

11.30

EDGAR

Saksamaa 1996 / Rež. Karsten Laske / 63 min.

13.30

BERLIINI OLÜMPIA, I OSA / OLYMPIAD, PART ONE / OLYMPISCHE SPIELE, I

Saksamaa 1936 / Rež. Leni Riefenstahl / 113 min.

15.45

EINO JA MINA / ME AND MY SON / EINO JA MÄ

Soome 1998 / Rež. Pekka Uotila / 27 min.

16.30

MANDRAGORA

Tšehhi 1997 / Rež. Wiktor Grodecki / os: Mirek Čáslavka, David švec, Miroslav Breu / 130 min.

19.00

TULENEELAJA / FIRE-EATER / TULENNIELIJÄ

Soome 1998 / Rež. Pirjo Honkasalo / os: Elina Hurme, Tiina Weckström, Elena Leeve / 100 min.

21.00

SILMAMOONDAJA – LARS VON TRIERI PORTREE / TRANSFORMER – A PORTRAIT OF LARS VON TRIER / TRANCEFORMER – ETT PORTRÄTT AV LARS VON TRIER

Rootsi 1997 / Rež. Stig Björkman / 52 min.

22.00

IDIODID / THE IDIOTS / IDIOTERNE

Taani/Prantsusmaa 1998 / Rež. Lars von Trier / os: Bodil Jørgensen, Jens Albinus, Anne Louise Hassing / 117 min.

Sõprus

23.59

TALLINN PIMEDUSES / DARKNESS IN TALLINN / TALLINNAN PIMEYS

Soome/USA/Rootsi/Eesti 1993 / Rež. Ilkka Järvilaturi / os: Ivo Uukkivi, Milena Gulbe, Jüri Järvet / 99 min.

Vene Kultuurikeskus

15.00

MAANTEERÖÖVLID / BRIGANDS, CHAPTIRE VII

Prantsusmaa 1996 / Rež. Otar Iosseliani / os: Amiran Amiranašvili, Guio Tzintsadze, Nino Ordžonikidze / 129 min.

17.30

KAKS JULIAT / TWO JULIAS / DVE JULII

Ukraina 1998 / Rež. Alena Demjanenko / os: Sergei Ivanov, Viktoria Malektorovitš, Oksana Kulakova / 75 min.

19.30

SAIALILLED / MARIGOLDS / TSVETÕ KALENDULÕ

Venemaa 1998 / Rež. Sergei Snežkin / os: Era Ziganšina, Nikolai Lavrov, Marina Saloptšenko / 120 min.

Von Krahli teater

10.00

ÄRA NUTA MINU PÄRAST, EDINBURGH / DON'T CRY FOR ME EDINBURGH

Iisrael 1995 / Rež. Erez Laufer / 78 min.

11.30

HÜVASTI, MAAILM / FAREWELL WORLD / ADIEU MONDE OU L'HISTOIRE DE PIERRE ET DE CLAIRE

Prantsusmaa 1997 / Rež. Sandra Kogut / 28 min.

12.00

TÜDRUK MAFFIA VASTU – MÄSSAJA PÄEVIK / A GIRL AGAINST MAFIA / DIARIO DI UNA SICILIANA RIBELLE

Itaalia 1997 / Rež. Marco Amenta / 56 min.

Reede, 4. 12**Sakala keskus (suur saal)**

15.00

WITMANI POISID / THE WITMAN BOYS / WITMAN FIUK

Ungari/Prantsusmaa/Poola 1997 / Rež. János Szász / os: Alpár Fogarasi, Szabolcs Gergely, Maia Morgenstern / 93 min.

17.00

SAIALILLED / MARIGOLDS / TSVETÕ KALENDULÕ

Venemaa 1998 / Rež. Sergei Snežkin / os: Era Ziganšina, Nikolai Lavrov, Marina Saloptšenko / 120 min.

19.30

HELGE HOMNE / THE SWEET HEREAFTER

Kanada 1997 / Rež. Atom Egoyan / os: Ian Holm, Bruce Greenwood, Sarah Polley / 112 min.

22.00

MINU ROOSA ELU / MA VIE EN ROSE

Belgia/Prantsusmaa 1997 / Rež. Alain Berliner / os: Michèle Laroque, Jean-Philippe Ecoffey, Georges Du Fresne / 88 min.

Sakala keskus (väike saal)

18.00

MAANTEERÖÖVLID / BRIGANDS, CHAPTIRE VII

Prantsusmaa 1996 / Rež. Otar Iosseliani / os: Amiran Amiranašvili, Guio Tzintsadze, Nino Ordžonikidze / 129 min.

20.30

MINU NIMI ON JOE / MY NAME IS JOE

Suurbritannia 1998 / Rež. Ken Loach / os: Peter Mullen, Louise Goodall, David McKay / 105 min.

22.30

ÜLESTEGEMATA VOODID / UNMADE BEDS

Suurbritannia/USA 1997 / Rež. Nicholas Barker / os: Brenda Monté, Aimee Copp, Michael de Stefano / 95 min.

Kinomaja

11.30

EDGAR

Saksamaa 1996 / Rež. Karsten Laske / 63 min.

13.30

SA SUUDLESID KURADI TAGUMIKKU / YOU KISSED THE DEVIL'S REAR / DEN TEUFEL AM HINTERN GEKÜSST

Saksamaa 1993 / Rež. Arpad Bondy, Margit Knapp / 92 min.

15.30

NEETUD! SOOMEMAA VAATED / FUCK OFF! PICTURES FROM FINLAND / PERKELE! KUVIA SUOMESTA

Soome 1971 / Rež. Jörn Donner / 95 min.

18.00

LOLA JOOKS / RUN LOLA RUN / LOLA RENNT

Saksamaa 1998 / Rež. Tom Tykwer / os: Franka Potente, Moritz Bleibtreu / 81 min.

19.30

VAIMUSTAVAD NAISED RANNAL / AMAZING WOMEN BY THE SEA / UNDERBARA KVINNOR VID VATTEN

Soome 1998 / Rež. Claes Olsson / os: Marika Krook, Åsa Karlín, Nicke Lignell / 104 min.

21.30

KÜLMAKÕRVETUS / BURNT BY FROST / BRENT AV FROST

Norra 1997 / Rež. Knut Erik Jensen / os: Stig Henrik Hoff, Gørild Mauseth, Reidar Sørensen / 97 min.

23.30

ELAV LIHA / LIVE FLESH / CARNE TREMULA

Hispaania/Prantsusmaa 1997 / Rež. Pedro Almodovar / os: Francesca Neri, Liberto Rabal, Javier Bardem / 96 min.

Sõprus

23.59

PALGAMÕRVAR / THE KILLER / DIXUE SHUANG XIONG

Hongkong 1989 / Rež. John Woo / os: Chow Yun-Fat, Danny Lee, Sally Yeh / 111 min.

Vene Kultuurikeskus

13.00

TÄIELIK PÄIKESEVARJUTUS / TOTAL ECLIPSE

Prantsusmaa/Suurbritannia/Poola 1995 / Rež. Agnieszka Holland / os: Leonardo DiCaprio, David Thewlis / 102 min.

15.00

LAHTIHARUTATUD HARRY / DECONSTRUCTING HARRY

USA 1997 / Rež. Woody Allen / os: Woody Allen, Elisabeth Shue, Demi Moore / 95 min.

Von Krahli teater

10.00

ST. JEAN

Iisrael 1993 / Rež. Julie Shlez / 65 min.

11.15

RAHU TÜKKHAAVAL / PEACE BY PIECE

Iisrael 1997 / Rež. Sharon Shamir / 60 min.

12.30

ELISABETH – ROOTSI KÕIGE OHTLIKUM NAINE / ELISABETH – SWEDEN'S MOST DANGEROUS WOMEN

STRIPTEASE: ELISABETH – SVERIGES FARLIGASTE KVINNA

Rootsi 1997 / Rež. Marianne Spanner / 56 min.

Laupäev, 5. 12**Sakala keskus (suur saal)**

19.30

TÕE HETKED / TRUE MOMENTS / SANNA ÖGONBLICK

Rootsi 1998 / Rež. Lena Koppel, Anders Wahlgren / os: Lena Endre, Krister Henriksson, Aarne Üksküla / 100 min.

22.00

PEREKONNAPIDU / THE CELEBRATION / FESTEN

Taani 1998 / Rež. Thomas Vinterberg / os: Ulrich Thomsen, Henning Moritzen, Thomas Bo Larsen / 106 min.

Sakala keskus (väike saal)

20.30

VÄRDJATEST JA INIMESTEST / OF FREAKS AND MEN / PRO URODOVI LJUDEI

Venemaa/USA 1998 / Rež. Aleksandr Balabanov / os: Sergei Makovetski, Dinara Drukarova, Viktor Suhhorukov / 93 min.

22.30

ÜLESPEKSTUD / BANGED UP / ZONZON

Prantsusmaa 1998 / Rež. Laurent Bouhnik / os: Pascal Gregory, Gaël Morel, Jamel Debbouze / 96 min.

Kinomaja

11.45

TIKK-TAKK / TIC TAC

Rootsi 1997 / Rež. Daniel Alfredson / os: Thomas Hanzon, Tintin Anderzon, Jacob Nordenson / 96 min.

13.30

JUMALATE AEG / AGE OF THE GODS / ZEIT DER GÖTTER

Saksamaa 1992 / Rež. Lutz Dammbeck / 92 min.

15.30

NAISTE PILDID / PORTRAITS OF WOMEN / NAISENKUVIA

Soome 1970 / Rež. Jörn Donner / os: Jörn Donner, Kirsti Wallasvaara, Aarre Elo / 82 min.

17.30

EROS JA PSYCHE / EROS AND PSYCHE / EROS JA PSYKHE

Soome 1998 / Rež. Timo Linnasalo / os: Antti Reini, Heli Takala, Kati Outinen / 85 min.

19.30

WITMANI POISID / THE WITMAN BOYS / WITMAN FIUK

Ungari/Prantsusmaa/Poola 1997 / Rež. János Szász / os: Alpár Fogarasi, Szabolcs Gergely, Maia Morgenstern / 93 min.

21.30

JÄLJETUT / NO TRACE / SPORLAUST

Island 1998 / Rež. Hilmar Oddsson / os: Gudmundur I. Thorvaldsson, Dofri Hermannsson / 90 min.

23.30

ETTEVAATUST, UKSED SULGUVA / SLIDING DOORS

Suurbritannia/USA 1998 / Rež. Peter Howitt / os: Gwyneth Paltrow, John Hannah, John Lynch / 108 min.

Sõprus

23.59

ÜKSKORD VARAS / ONCE A THIEF / ZONGHENG SIHAI

Venemaa 1997 / Rež. Vadim Abdrašitov / os: Andrei Jegorov, Juri Stepanov, Zurab Kipšidze / 163 min.

Von Krahli teater

10.00

GESHERI PEREKOND / THE GESHER FAMILY

Iisrael / Rež. Boris Mafitsir / 52 min.

11.00

MUUTLIKUD AJAD / TIMES OF CHANGE / WEN-DEZEITEN

Saksamaa 1998 / Rež. Franziska Schlotterer / 110 min.

Viimane liivlane Vääri

“mu liivlased...”. Produtsent ja stsenarist Ants Vist, režissöör ja teksti autor Piret Suurväli, montaaži režissöör Avo Kokmann, muusika autor Kadi Katarina Priske, operaatorid Henrik Laanjärv ja Arvo Vilu, helioperaator Ariel Tali. Video Beta SP, 17 min. Polarfilm, 1998.

18. novembril peeti Kloostri Aidas Liivi lipu õhtut. Nimelt möödus täpselt 75 aastat päevast, mil pühitseti Liivi lippu. Aastal 1923 said liivlased, keda tollal oli ilmselt mitu tuhat, vahetult enne Teist maailmasõda loeti nende arvuks 2000, oma lipuvärvideks roheline-valge-sinine.

Liivi rahvuslipu värvid sümboliseerivad randa, nagu seda oma paadist näeb kalamees: roheline mets, valge liiv ja sinine meri.

Samal õhtul esilinastus järjekordne film liivlastest “mu liivlased...”. Rõhutasin just sõna järjekordne, sest liivlased on filmitegijaid isegi rohkem huvitanud kui handid. Esimene pooletunnine dokumentaal “Liivi rannikult” tehti Eesti Kultuurfilmis 1940. aastal, operaatoriks Vladimir Parvel, kelle sünnist hiljuti möödus 90 aastat, ja teksti autoriks kuulus keeleteadlane Ferdinand Leinbock-Linnus. Järgmine film “Liivi rannal” valmis alles 1966. aastal, kui Tartu ülikoolis soome-ugri keeli tudeerinud Ants Vist suutis Eesti Televisiooni juhtkonnale selgeks teha ühe kaduva väikerahva jäädvustamise vajaduse. Tollal oli liivi keele kõnelejaid veel 150 ümber. Film, mille keskseks tegelaseks liivlaste kõrval on sellal juba ligemale kaks aastakümnet neid uurinud Tartu ülikooli õppejõud Eduard Vääri, sai õitsva sotsialismi vaatenurgast pisut pessimistlik ning pandi 22 aastaks riulile. Alles perestroika tõi selle. vahest ühe parema liivlaste filmi teleekraanile.

Mida väiksemaks on aastatega jäänud liivlaste arv, seda rohkem on neist hakatud filme tegema. Praegu väidetakse põlisliivlasi, kes liivi keelt veel räägivad, olevat kümme või üksteist, liivi keele oskajaid on muidugi palju enam. Filme liivlastest tuleb aga kokku juba üle kümne, seega iga liivlase kohta vähemalt üks film. Neid on teinud eestlaste kõrval lätlased, soomlased, ungarlased. Muide, OMONI poolt tapetud Andris Slapinši diplomitöö (1976) oli just liivlastest, tema kaamera on aga praegu Pärnu festivali rändauhind, mille igal aastal saab parim põlisrahva jäädvustaja.

min.

Pühapäev, 6. 12**Sakala keskus (suur saal)**

17.00

LAHTIHARUTATUD HARRY / DECONSTRUCTING HARRY

USA 1997 / Rež. Woody Allen / os: Woody Allen, Elisabeth Shue, Demi Moore / 95 min.

19.30

FESTIVALI LÕPETAMINE

23.00

TULENEELAJA / FIRE-EATER / TULENNIELIJÄ

Soome 1998 / Rež. Pirjo Honkasalo / os: Elina Hurme, Tiina Weckström, Elena Leeve / 100 min.

Sakala keskus (väike saal)

18.00

KIRSI MAITSE / A TASTE OF CHERRY / TA'AME-GILAS

Iraan 1997 / Rež. Abbas Kiarostami / os: Homayoon Irshadi, Abdol Hossain Bagheri / 99 min.

20.00

VÄIKE TÖNN / LITTLE TONY / KLEINE TEUN

Holland 1998 / Rež. Alex van Warmerdam / os: Alex van Warmerdam, Annet Malherbe, Ariane Schluter / 95 min.

22.00

ÜHE KURITÖÖ GENEALOGIA / GENEALOGIES OF A CRIME / GENEALOGIES D'UN CRIME

Prantsusmaa 1997 / Rež. Raoul Ruiz / os: Catherine Deneuve, Michel Piccoli, Melvil Poupaud / 113 min.

Kinomaja

11.45

MINU ROOSA ELU / MA VIE EN ROSE

Belgia/Prantsusmaa 1997 / Rež. Alain Berliner / os: Michèle Laroque, Jean-Philippe Ecoffey, Georges Du Fresne / 88 min.

13.30

VALGUSE SÕDA / HEART OF LIGHT / LYSETS HJERTE

Taani 1998 / Rež. Jacob Grønlykke / os: Rasmus Lyberth, Vivi Nielsen, Anda Kristiansen / 90 min.

15.30

69 / SIXTYNINE

Ants Visti uus film liivlastest “mu liivlased...” valmis pikaagee töö tähise-na, ja tundub, et nüüd lõpuks on ülemäära kiirustatud. Esimesed filmis kasutatud võtted tehti juba 1990 ja viimased 1996. Kuuldavasti kogunes selle aja jooksul hulganisti huvitavat materjali, mida paraku pole filmi pandud. Selle filmi peategelaseks on professor Eduard Vääri, kelle ekspeditsioonidest Liivimaale möödus tänavu 50 aastat. Läbi tema pilgu näidatakse meile liivlaste ajalugu ja tänaast päeva. Ajalugu on filmis tööpoolest olemas, kasutatakse nii 1940. kui ka 1966. aastal valminud, eespool nimetatud filmide lõike – neid võinuks olla isegi tunduvalt rohkem. Paraku jääb liivlaste nüüdisaeg pinnapealselt valgustatuks. Näeme vaid ühte liivlast laulmas ja Väärit teda lindistamas. Filmis pole isegi selle vana naise nime mainitud, tema nimi on Irma Fridrikson, mulle lahkus ta siit ilmast.

Küsisin esitlusel, kas Liivi rannal, sellel 50 kilomeetri pikkusel ja kahe-kolme kilomeetri laiusel ribal, kus vanasti oli 12 küla, ei elanud võtete ajal tööpoolest enam ühtki liivlast peale Irma. Selget vastust ma ei saanud. Kordan siinkohal aga üht Andrzej Wajda kuulsat nendingut, et kui filmis on ka ainult üks väga hea ja huvitav kaader, siis tuleb tööd õnnestunuks pidada. Ants Visti ja Piret Suurväli filmis on see kaader olemas. Eduard Vääri jutu vahepeal näidatakse ühe tuntuima liivlase, laevakapteni Oskar Stalte kodu ja seal näeme kella all Liivi lippu varas, kuid tagurpidi – sinine riba üleval. Vana ja tark mees osutas sellega ajaloo allakäigule – Läti Henriku “Liivimaa kroonikast” tuntud uhkest rahvast on praeguseks alles vaid kümnekond.

Kuid teisalt ütleb kõikide väikerahvaste hea sõber Andres Heinapuu, et praegu ei räägi me enam viimastest liivlastest, vaid uutest liivlastest, uuest liivi ärkamisajast.

Kloostri Aidas esitleti filmi kõrval ka esimest sõjajärgses Lätis ilmunud liivlaste raamatut (paralleeltõlge läti keeles), liivi luule antoloogiat “Olen sust, tursast, kavalam”. Selle paksu raamatu koostas Tartu Ülikooli magistrand ja liivi keele õppejõud, liivlane Valt Ernštreit. Liivi keelseid laule esitas ja luuletusi luges aga Viljandi kultuurikolledžis õppiv kapten Stalte tütre tütar Julgi. Ja nagu ütles Valt, olevat ka võidetud järjekordne Liivi sõda – Läti valitsus pidas vahepeal liivi kultuurielu toetamist ebaotstarbekaks.

SULEV TEINEMAA

Soome 1969 / Rež. Jörn Donner / os: Sven-Bertil Taube, Ritva Vepsä, Seija Tyni / 90 min.

17.30

KAKS JULIAT / TWO JULIAS / DVE JULII

Ukraina 1998 / Rež. Alena Demjanenko / os: Sergei Ivanov, Viktoria Malektorovitš, Oksana Kulakova / 75 min.

19.30

TIKK-TAKK / TIC TAC

Rootsi 1997 / Rež. Daniel Alfredson / os: Thomas Hanzon, Tintin Anderzon, Jacob Nordenson / 96 min.

21.30

SOOMUSLAEVA TAGASITULEK / THE RETURN OF BATTLE SHIP / VOZVRAŠENIE BRONENOSTSA

Venemaa 1997 / Rež. Gennadi Poloka / os: Mihhail Uržumtsev, Jelena Majorova, Ludmilla Potapova / 150 min.

Vene Kultuurikeskus

13.00

SIIN KOIDAB / HERE COMES THE DAWN / ZDES RASSVET

Gruusia 1998 / Rež. Zaza Urušadze / os: Zurab Begališvili, Guram Pirtskhalava, Nino Koberidze /

SIHTASUTUSE EESTI RAHVUSKULTUURI FOND ÜHEKSAS JAOTUS 1999. AASTAKS

ADELAIDE'I EESTI MUINSUSKAITSE SELTSI FONDI STIPENDIUMID Estonia Teatri toetuseks
Rahvuskooper Estonia tuuba ostmiseks teatri orkestrile 14 584

ALEXANDER KOFKINI FONDI STIPENDIUMID Näitlejate ja lavastajate täiendõppeks välismaal
Eesti Näitlejate Liit liikmete enesetäiendamiseks välismaal 35 000

ANTON AARE MÄLESTUSFONDI STIPENDIUMID

Toetamaks Kolga Keskkooli üldisi haridustaotlusi ja kooli lõpetajaid haridustee jätkamisel

Kadri Jaanits õpinguteks Tartu Ülikoolis eesti ja soome-ugri filoloogia erialal 3000
Martin Kernumees õpinguteks Eesti Humanitaarinstituudis näitlejameisterlikkuse erialal 5100
Melika Kindel õpinguteks Tartu Ülikooli eesti filoloogia erialal 3000*
Priit Käner õpinguteks Tallinna Kõrgemas Tehnikakoolis 5100*
Lainer Laurent õpinguteks Tallinna Tehnikaülikoolis informaatika erialal 3000
Helike Lõhelaid õpinguteks Tartu Ülikoolis bioloogia erialal 3000*
Viivika Lõhelaid õpinguteks Tallinna Pedagoogikaülikoolis rekreatsiooni korralduse erialal 5100*

ANTTI PIIPPO FONDI STIPENDIUMID

Toetamaks tehnika- ja majandusteaduste üliõpilaste ja uurijate koolitust

Indrek Möller õpinguteks Concordia Rahvusvahelises Ülikoolis rahvusvahelise ärijuhtimise erialal 5000*
Erkki Vaher õpinguteks Tallinna Tehnikaülikoolis mehaanika ja transporditehnika erialal 2000*

EESTI FOREKSPANGA FONDI STIPENDIUMID Noorte interpretide toetamiseks

Haapsalu Muusikakool V keelpillimängijate suvekursuse korraldamiseks 15 000

EESTI TELEKOMI FONDI STIPENDIUMID

Kirjastus Muusika juubelivaljaande "Gustav Ernesaks sõnas ja pildis" kirjastamiseks 10 000

Märjamaa valla lastepäevakodu Midrimaa lastepäevakodu kasvatajate koolituseks rahvakultuuri keskus 1300*

EESTI TUBAKA FONDI STIPENDIUMID

Eesti Kirjanike Liidu Tartu osakond kirjandusürituste korraldamiseks Tartu Kirjanduse Majas 15 000*

EESTI ÜHISPANGA FONDI STIPENDIUMID

Festivalide kontsertide ja etenduste korraldamiseks maakondades
Hiiu Maavalitsus "Hiiumaa legendid tuletorni valguses" lavastusega seonduvate kulutuste osaliseks katmiseks 20 000*
Valga Muusikakool IV klaveriansamblite festivali korraldamiseks 5000

ERNST KESA FONDI STIPENDIUMID Arhitektide enesetäiendamiseks, arhitektuurimõtte arengu, arhitektuuri uurimise ja jäädvustamise toetuseks

Tõnu Laanemäe õpinguteks Paris-Val-de-Marne'i Arhitektuurikoolis arhitektuuri erialal 15 000
Karli Luik õpinguteks Paris-Val-de-Marne'i Arhitektuurikoolis arhitektuuri erialal 15 000
Triin Tõrs-Ojari uurimistööks "Mustamägi. Masselamuehituse kujundamisloost Eestis" 10 000*

ERNST ja ERICA KESA FONDI STIPENDIUMID Toetamaks ülikoole õppevahendite soetamisel

Eesti Kunstiakadeemia sisearhitektuuri osakond seadmete ostmiseks õppetöökajale 64 751

ESTO FONDI STIPENDIUMID

Toetamaks eestluse püsimist ja eesti kultuuri järjekestvust

Nõo Vallavalitsus Peterburi Eesti Sõprade Seltsi rahvatantsurühma sõidukuludeks 4628*
Moskva Eesti Selts Nõo-folkloorirühma Anurin 10. aastapäeva üritustele seltsi lipu valmistamiseks 6586

FINNAIRI FONDI STIPENDIUMID

MTÜ Kassari Haridusselts Kassari Raamatukogule lastekirjanduse ja teatmeteoste soetamiseks 6338*
Nõmme Linnaorkester kontserttegevuseks 15 000

HANSAPANGA FONDI STIPENDIUMID

Eesti Meestelaulu Seltsi Poistekoor laululaagrite korraldamiseks Paide Kultuurikeskuses 20 000

HELL RAA MÄLESTUSFONDI STIPENDIUMID Toetamaks rahvusliku käsitöö arengut

Merle Künnapas õpinguteks Tallinna Pedagoogikaülikoolis käsitöö ja kodunduse erialal 5 207,50*
Kadri Müür õpinguteks Tallinna Pedagoogikaülikoolis käsitöö ja kodunduse erialal 5 207,50*

HOTELL VIRU FONDI STIPENDIUMID Toetamaks džässmuusika arengut Eestis

Raul Sööt õpinguteks Kopenhaageni Rütmimuusika Konservatooriumis 10 000
Viljandi Kultuurikolledži levimuusika kateeder levimuusika päevade raames toimuvate konkursside korraldamiseks 10 600*

KEILA PANGA FONDI STIPENDIUMID Keila linna ja Keila regiooni kultuuri toetuseks

Mati Mandel raamatu "Lihula muinas- ja keskaeg" koostamiseks 10 000

KIELI HOIUKASSA FONDI STIPENDIUMID

Kadri-Ann Sumera õpinguteks Kölni Muusikakõrgkoolis klaveri erialal 10 000

KRISTJAN TOROPI FONDI STIPENDIUM

Toetamaks tantsulavastajaid ja rahvatantsuga seotud rahvaluuleainestiku kogumist

Tantsupeopreemia täiskasvanute üldtantsupeo parima tantsulavastuse eest 19 657

KÄBI LARETEI FONDI STIPENDIUMID Interpretide-instrumentalistide täiendõppeks ja koolituseks

Hando Põldmäe õpinguteks Stockholmi Kuninglikus Muusikaakadeemias trombooni ja dirigeerimise erialal 10 000
Orissaare Muusikakool õpetajate täienduskoolituseks Eesti Muusikaakadeemias 6585*

MATTI LEHTINENI FONDI STIPENDIUMID

Lauljate täiendõppeks Sibeliuse Akadeemias või mujal välismaal

Aile Asszonyi õpinguteks Carlo Bergonzi eraakadeemias klassikalise laulu erialal 15 000
Juhan-Hannes Tralla õpinguteks Viini Kõrgemas Muusika- ja Kunstikoolis laulu erialal 15 000

NESTE OY FONDI STIPENDIUMID Eesti rahvalaulu ja rahvatantsu traditsioonide säilitamiseks

Jõgeva Maavalitsuse haridus- ja kultuuriosakond maakonna rahvakultuuriürituste korraldamiseks 10 000
Orissaare Kultuurimaja saarte laste folkloorifestivali korraldamiseks 10 000
Otepää lastepäevakodu Pähklike V Valgamaa lasteaiade folklooripäeva korraldamiseks 6000*
Sillaotsa Talumuuseum Suviste kiigepeo ja folklooripäeva korraldamiseks 5000

NISSAN BALTI FONDI STIPENDIUMID Toetamaks Eesti Riikliku Sümfooniaorkestri tegevust

Madis Sander muusikute osalemiseks rahvusvahelisel vaskpillinädalal "Lieksa '99" 33 138*

PAKTERMINALI FONDI STIPENDIUMID

Eesti Noorte Puhkpilliorkester tegevuse toetuseks 25 000

PROFESSOR UNO SIBULA FONDI STIPENDIUMID Toetamaks kirurgide koolitust ja täiendõpet

Margus Kelk osalemiseks täienduskursustel Davosis 12 000*
Mihkel Mardna ettekandeks SICOTi ja SIROTi kongressil Sidneys 8000

PÄEVALEHT KALEVA FONDI STIPENDIUMID

Toetamaks humanistlikke taotlusi eriti ajakirjanduses

Ajakiri Hea Laps projekti "Meie kultuur eile ja täna" raames lastele eesti kultuuripärandi tutvustamiseks 20 000

RAHVUSOOPERI FONDI STIPENDIUMID

Teatri- ja kontserditegevuse toetuseks ooperi- balleti- opereti- ja muusikali žanris
Rahvuskooper Estonia tuuba ostmiseks teatri orkestrile 25 094

SAMPO FONDI STIPENDIUMID

Eesti Üliõpilaskooride Liit V põhjamaade üliõpilaskooride festivali korraldamiseks 20 000

SINI-VALGE FONDI STIPENDIUMID

Kirjanduse ja ajakirjanduse toetuseks

Ajakiri Akadeemia Akadeemia eksemplaride andmiseks kooliraamatukogudele 20 000
Vana-Narva Selts mälestustekogumiku "Mälestusi vanast Narvast" trükkimiseks 10 000

SOOME-EESTI KAUBANDUSÜHINGU FONDI STIPENDIUMID

Toetamaks klassikalise balleti õppimist ja õpetamist Eestis

Ervin Green õpinguteks Tallinna Balletikoolis 3500
Jelena Kõlar-Poznjak osavõtuks Põhjamaade Teatri ja Tantsuühingu poolt klassikalise balleti pedagoogidele ja kontsertmeistritele korraldatud kursustest 10 680*

SOOME KULTUURI SIHTKAPITALI FONDI STIPENDIUMID

Toetamaks teaduse ja kunstide arengut Eestis

Anu Aimala täiendõppeks Helsingi Kõrgemas Teatrikoolis vokaalpedagoogika erialal 5000*
Boriss Baljasnõi lasteraamatu "Päikeseratas" koostamiseks ja tõlkimiseks 5000
Sirje Eelma festivali Kunstisuvi '99 korraldamiseks 10 000
René Eespere loominguline stipendium 10 000
Jaan Elken isiknäituse ettevalmistamiseks Linnagaleriis 10 000*
Viive Ernesaks loominguline stipendium 5000
Ülle Haab täiendõppeks Eesti Kunstiakadeemia kunstiõpetajate kursustel 10 000

Sirje Helme teose "Lühike eesti kunsti ajalugu" käsikirja kirjutamiseks 10 000
Liina Hendrikson Paistu kihelkonna rahvalaulikutest ja nende lauludest uurimuse koostamiseks 5 000

Helvi Jürisson loominguline stipendium 10 000
Enn Kaljo eesti muistsete kirjasüsteemide uurimiseks ja peremärkide kogumiku koostamiseks 9000*

Aldo Kals monograafia "Eesti pimedate õpetamise ajalugu" trükkimiseks 10 000

Jaak Kangilaski teose "Lühike eesti kunsti ajalugu" käsikirja kirjutamiseks 10 000
Edna Kesküla Nasva küla kroonika koostamiseks 5000*
Mati Kuulberg kaksikteose "7 hüpoteesi elu tekkimisest" kammerorkestrile ja kolmevaatusele balleti-kantaadi kirjutamiseks 10 000
Kristin Kuutma doktorantuuri Washingtoni Ülikoolis Seattle'is 5000
Margo Kõlar loominguline stipendium 10 000*
Henno Käo lasteraamatu "Oli üks ilmaruumi ärihaide hammaste vahel" autorihonorariks 5000

Lauri Kärk kõrgkooli loengukursuse "Eesti filmikunsti ajalugu" õppematerjalide ettevalmistamiseks 10 000

Endel Laul "Eesti kooli ajalugu neljas köites" 3. köite (1917–1940) koostamiseks 10 000

Valli Lember-Bogatkina loominguline stipendium 10 000
Viivi Luik loominguline stipendium 5000
Edgar Mattisen loominguline stipendium 10 000
Mari Meel loominguline stipendium 10 000
Aino Merila kahe klaveriõpiku ("Hõimuraamat klaverilastele" ja Ladina-Ameerika ning eksootiliste maade rahvaste laulude raamat) trükkimiseks 10 000

Arne Mesikäpp Kaalu Kirme raamatu "Eesti hõbe" kujundamiseks 9000*
Silvi Neps ajaloolis-kultuuriloolise koguteose "Tartumaa" koostamiseks 11 000*

Aile Nõpuu professionaalse kunstiõpetuse organiseerimiseks maapiirkondades 5760*

Voldemar Peil loominguline stipendium 10 000
Anne-Liis Poll täiendõppeks Helsingi Kõrgemas Teatrikoolis vokaalpedagoogika erialal 5000*

Raimo Pullat monograafia "Eesti-Poola suhted 1918–1939" kirjutamiseks 10 000
Matti Pärk "Eesti XX sajandi kroonika" kunstiliseks kujundamiseks 20 000

Anneli Randla doktorantuuriõpingute lõpetamiseks Cambridge'i Ülikoolis kunstiajaloo erialal 10 000

Rein Rannap kontserdireisiks kavaga "Draama" 10 000
Aleksander Rjabov loominguline stipendium 10 000

Julia ja Jüri Sillart projekti "Eesti Läänemeres" esifilmi "Saaremaa – Ojamaa" lõpetamiseks ja ettevalmistusteks filmisarjale B7 10 000

Ago Tint eesti orelite inventariseerimiseks 5000
Lea Tormis teatriuurimuse "Subjektiivne teatrilugu" koostamiseks ja kirjutamiseks 15 000

Martin Veinmann raamatu "Tee sõnani ja sõnaga" kirjutamiseks 10 000
Enn Vetemaa libreto Mati Kuulbergi balleti-kantaadiks ja näidendi kirjutamiseks 10 000

Maara Vint teose "7 hüpoteesi elu tekkimisest" kammerorkestrile loomiseks 10 000
 loominguline stipendium 5000

Ajakiri Looming sihtotstarbelisteks stipendiumideks Loomingu kaastööliste 30 000

K A L E N D E R

KALENDER

1. detsember

85 aastat tagasi (1913) sündis Lätis Kuldigas arstiteadlane **Valdur Küng**.
70 aastat tagasi (1928) sündis Tallinnas arhitekt **Ester Liiberg**.

2. detsember

70 aastat tagasi (1928) sündis Tallinnas arhitekt **Kaljo Vanaselja**. Suri 22. apr. 1997 Tallinnas.
60 aastat tagasi (1938) sündis Tallinnas metallikunstnik **Laine Sinivee**.

3. detsember

150 aastat tagasi (1848) sündis Kihnu saarel laevakapten **Enn Uuetoa** (Kihnu Jõnn). Hukkus 19. nov. 1913 Taani rannikul.
75 aastat tagasi (1923) sündis kreeka laulja **Maria Callas**. Suri 16. sept. 1977.

70 aastat tagasi (1928) sündis Tartus füsioloog **Heino Ainson**.

70 aastat tagasi (1928) sündis Tallinnas helilooja **Arne Oit**. Suri 28. nov. 1975 Tallinnas.

70 aastat tagasi (1928) sündis ameerika laulja **Andy Williams**.

5. detsember

50 aastat tagasi (1948) sündis Läänemaal Kullamaa vallas Lüvi külas metallikunstnik ja pastellimaalija **Endla Tuutma**.

6. detsember

110 aastat tagasi (1888) sündis Viljandis näitleja **Toomas Tõndu** (Jüri Koik). Suri 22. aug. 1928 Viljandis.

100 aastat tagasi (1898) sündis rootsi majandusteadlane ja poliitik **Gunnar Myrdal**. Suri 17. mail 1987.

7. detsember

400 aastat tagasi (1598) sündis itaalia arhitekt, kujur ja maalikunstnik **Gian Lorenzo Bernini**. Suri 28. nov. 1680.

70 aastat tagasi (1928) sündis ameerika keeleteadlane **Noam Chomsky**.

60 aastat tagasi (1938) sündis Tallinnas klaasikunstnik **Maie-Ann Raun**.

8. detsember

75 aastat tagasi (1923) sündis Tallinnas nahakunstnik **Öie Krusten**.

60 aastat tagasi (1938) sündis Tallinnas laulja **Maie Tõnso**.

9. detsember

250 aastat tagasi (1748) sündis prantsuse keemik **Claude Berthollet**. Suri 6. nov. 1822.

150 aastat tagasi (1848) sündis ameerika kirjanik **Joel Chandler Harris**. Suri 3. juulil 1908.

60 aastat tagasi (1938) sündis filosoof **Rein Vihailemm**.

10. detsember

90 aastat tagasi (1908) sündis prantsuse helilooja ja organist **Olivier Messiaen**. Suri 27. apr. 1992.

75 aastat tagasi (1923) sündis hispaania päritolu prantsuse kirjanik **Jorge Semprun**.

60 aastat tagasi (1938) sündis vene dirigent **Juri Temirkanov**.

11. detsember

80 aastat tagasi (1918) sündis vene kirjanik **Aleksandr Solženitsõn**.

75 aastat tagasi (1923) sündis ameerika näitleja **Betsy Blair**.

12. detsember

80 aastat tagasi (1908) sündis Harjumaal Peningi vallas Perila külas koorijuht ja helilooja **Gustav Ernesaks**. Suri 24. jaan. 1993 Tallinnas.

70 aastat tagasi (1928) sündis kirgiisi kirjanik **Tsongõz Ajtmatov**.

13. detsember

120 aastat tagasi (1878) sündis Tartus dirigent ja helilooja **Otto Hermann**. Suri 17. okt. 1933 Tallinnas.

80 aastat tagasi (1918) sündis Valgamaal Tõlliste vallas kujur ja keraamik **Signe Mölder**.

14. detsember

70 aastat tagasi (1928) sündis Harkovis kujur **Zinovi Hmelniitski**.

70 aastat tagasi (1928) sündis Tartumaal Otepää vallas Lütike külas pedagoog **Heino Mägi**.

50 aastat tagasi (1948) sündis Pärnus pedagoogikateadlane ja poliitik **Peeter Kreitzberg**.

15. detsember

90 aastat tagasi (1908) sündis Tartumaal Vara vallas usuteadlane **Elmar Salumaa**. Suri 7. jaan. 1996.

75 aastat tagasi (1923) sündis Narvas tehnikateadlane **Harald-Adam Velter**.

70. aastat tagasi (1928) sündis Tartus kirjanikusteadlane **Ants Järvi**.

70 aastat tagasi (1928) sündis Tallinnas arhitekt **Uno Rosme**.

70 aastat tagasi (1928) sündis Tallinnas pedagoogikateadlane **Inge Unt**.

16. detsember

50 aastat tagasi (1948) sündis Valgas biokeemik **Mihkel Zilmer**.

90 aastat tagasi (1908) sündis Rakveres ärimees ja kultuuritegelane **Nikolai Kultas**. Suri 16. jaan. 1995.

90 aastat tagasi (1908) sündis Tallinnas näitleja ja lavastaja **Riina Reinik**. Suri 15. juunil 1990 Torontos.

60 aastat tagasi (1938) sündis norra näitleja ja filmilavastaja **Liv Ullmann**.

17. detsember

80 aastat tagasi (1918) sündis Tallinnas rahvatantsujuht **Alfred Raadik**. Suri 28. jaan. 1998.

18. detsember

90 aastat tagasi (1908) sündis Võrumaal Koidla vallas graafik **Ernst Kollom**. Suri 17. okt. 1974 Tallinnas.

70 aastat tagasi (1928) sündis Tallinnas keeleteadlane **Valmen Hallap**. Suri 13. dets. 1987 Tallinnas.

19. detsember

90 aastat tagasi (1908) sündis Järvamaal Anna vallas Eivere mõisas loomakasvatusteadlane **Arnold Kivimäe**. Suri 28. aug. 1988 Uppsalas.

90 aastat tagasi (1908) sündis Tallinnas balletitantsija ja ballettmeister **Artur Koit**. Suri 25. juulil 1980 Tallinnas.

20. detsember

120 aastat tagasi (1878) sündis Viljandimaal Loodi vallas raamatuteadlane, bibliofiil ja bibliograaf **Udo Ivask**. Suri 15. mail 1922 Tartus.

100 aastat tagasi (1898) sündis ameerika näitleja ja laulja **Irene Dunne**. Suri 4. sept. 1990.

60 aastat tagasi (1938) sündis Läänemaal Märjamaa vallas Tõlli külas arhitekt **Arvi Aasmaa**.

21. detsember

120 aastat tagasi (1878) sündis Tartumaal Kivijärve vallas Teilma külas lavastaja ja näitleja **Karl Jungholz**. Suri 26. nov. 1925 Tallinnas.

70 aastat tagasi (1928) sündis Paides kujur **Aime Jürjo**.

22. detsember

130 aastat tagasi (1868) sündis Viljandi vallas ajakirjanik ja poliitik **Jaan Tõnisson**. Hukatud arvatavasti juulis 1941.

90 aastat tagasi (1908) sündis itaalia kujur **Giacomo Manzù**. Suri 17. jaan. 1991.

23. detsember

80 aastat tagasi (1918) sündis Tartus etnoloog **Ants Viires**.

60 aastat tagasi (1938) sündis Tartus kirjandusloolane ja -kriitik **Hilve Rebane**.

50 aastat tagasi (1948) sündis Kärdlas ajakirjanik ja poliitik **Feliks Undusk**.

24. detsember

200 aastat tagasi (1798) sündis poola kirjanik **Adam Mickiewicz**. Suri 26. nov. 1855.

26. detsember

90 aastat tagasi (1908) sündis Harjumaal Anija vallas Kehra külas intarsia- ja mööblikunstnik **Voldemar Kaarma**. Suri 1. dets. 1976 Tallinnas.

75 aastat tagasi (1923) sündis Viljandimaal Uue-Põltsamaa vallas loomaarstiteadlane **Karl Tähnas**. Suri 4. okt. 1993 Tartus.

27. detsember

90 aastat tagasi (1908) sündis Saaremaal Tõrgu vallas Kaunispea külas kirjanik **Friido Toomus**. Suri 10. mail 1974 Tallinnas.

50 aastat tagasi (1948) sündis prantsuse filminäitleja **Gerard Depardieu**.

28. detsember

75 aastat tagasi (1923) sündis Tallinnas dirigent **Vallo Järvi**. Suri 20. sept. 1994.

60 aastat tagasi (1938) sündis Avinurmes majandusteadlane **Madis Habakuk**.

29. detsember

75 aastat tagasi (1923) sündis Tartus biokeemik **Viktor Mutt**. Suri 9. sept. 1998 Stockholmis.

30. detsember

75 aastat tagasi (1923) sündis rootsi kirjanik **Sara Lidman**.

50 aastat tagasi (1948) sündis Tallinnas tõlkija ja luuletaja **Aarne Puu**.

31. detsember

200 aastat tagasi (1798) sündis Järvamaal Koerus Ao mõisas kirjanik ja arst **Friedrich Robert Faehmann**. Suri 22. apr. 1850 Tartus.

125 aastat tagasi (1873) sündis Tartus arstiteadlane ja poliitik **Konstantin Konik**. Suri 3. aug. 1936 Tartus.

90 aastat tagasi (1908) sündis Harjumaal Kolga vallas kujur **Garibaldi Pommer**. Suri 11. apr. 1972 Tallinnas.

60 aastat tagasi (1938) sündis Tartumaal Torma vallas keeleteadlane **Lehte Tavel**.

PÄRNU ENDLA DETSEMBRIKUU MÄNGUKAVA

K, 2. XII kl. 19 "Minu öde siin majas" väikses saalis (viimast korda). Lavastaja Madis Kalmet.

N, 3. XII kl. 19 "Küülik, küülik". Lavastaja Enn Keerd.

R, 4. XII kl. 19 "Boeing, boeing!" (viimast korda). Lavastaja Eero Spriit.

kl. 19 "Kuldse järve ääres" väikses saalis. Lavastaja Enn Keerd.

L, 5. XII kl. 12 "Silver Üksilm" (viimast korda). Lavastaja Kaarel Kilvet.

kl. 19 "Kallid külalised". Lavastaja Raivo Trass.

kl. 19 "Ristumine peateega" ärklisaalis. Lavastaja Andres Noormets.

T, 8. XII kl. 19 "Kodanlasest aadlimeses". Lavastaja Endrik Kerge.

N, 10. XII kl. 19 "Kodanlasest aadlimeses".

R, 11. XII kl. 19 "Küülik küülik".

L, 12. XII kl. 19 "Peer Gynt". Lavastaja Endrik Kerge.

L, 19. XII kl. 19 "Hades ehk Surnute saar" (esietendus) ärklisaalis. Lavastaja Madis Kalmet.

T, 22. XII kl. 18 "Hades ehk Surnute saar" ärklisaalis.

Jõude jõulupäev jõuluvana ja keldrikodanike seltskonnas!

Lasteetendus jõuludeks

"Kakand ja Kakand"
E, 14. XII kl. 17

T, 15. XII kl. 12

K, 16. XII kl. 12

N, 17. XII kl. 12

R, 18. XII kl. 12 ja kl. 15

L, 19. XII kl. 12 ja kl. 15

P, 20. XII kl. 12 ja kl. 15

E, 21. XII kl. 12

T, 22. XII kl. 12

K, 23. XII kl. 12

Pidulik argipäev keldri hämaras seltskonnas!

K, 30. XII kl. 19 aastalõpupidu.

Teatri kassa avatud E – L kl. 11 – 19, P suletud.

Info tel. 8 244 30 691.

VILJANDI UGALA DETSEMBRIKUU MÄNGUKAVA

T, 1. XII kl. 19 Eduard Vilde "Tabamata ime" väikses saalis. Lavastaja Kalju Komissarov. Kultuurikolledži teatrikunsti eriala II lennu diplomietendus. Piletid 35 krooni.

K, 2. XII kl. 19 Marc-Gilbert Sauvajoni "Ciao!" Ruusa kultuurimajas. Lavastaja Arvi Mägi.

kl. 19 Sigurd Hoel "Patused suvepäikese all" väikses saalis. Lavastaja Katri-Kaasik Aaslav. Viljandi Kultuurikolledži teatrikunsti eriala II lennu diplomietendus. Piletid 35 krooni.

N, 3. XII kl. 19 Nicky Silveri "Lendsaurused" väikses saalis. Lavastaja Ingomar Vihmar. Piletid 35 krooni.

L, 5. XII kl. 19 Boris Körveri "Ainult unistus" (esietendus) suures saalis. Lavastaja Kaarel Kilvet. Piletid 55 ja 60 krooni.

E, 7. XII kl. 19 Lev Tolstoi "Elav laip" suures saalis. Lavastaja Kalju Komissarov. Piletid 45 ja 50 krooni.

T, 8. XII kl. 19 "Ainult unistus" suures saalis. Piletid 55 ja 60 krooni.

K, 9. XII kl. 19 "Lendsaurused" väikses saalis. Piletid 35 krooni.

kl. 19 Sigurd Hoeli "Patused suvepäikese all" Vastseliina kultuurimajas. Lavastaja Katri-Kaasik Aaslav. Viljandi Kultuurikolledži teatrikunsti eriala II lennu diplomietendus.

N, 10. XII kl. 19 "Ainult unistus" suures saalis. Piletid 55 ja 60 krooni.

R, 11. XII kl. 19 "Ainult unistus" suures saalis. Piletid 55 ja 60 krooni.

L, 12. XII kl. 19 "Ciao!" väikses saalis. Piletid 35 krooni.

R, 18. XII kl. 13 Gert Kiiler – Valner Valme "Appi korupid!" (esietendus) suures saalis. Lavastaja Andres Lepik. Piletid 25 krooni, paki hind 10 krooni. Eelmüük on alanud.

L, 19. XII kl. 13 "Appi korupid" suures saalis, kl. 17 "Appi korupid" suures saalis.

P, 20. XII kl. 13 "Appi korupid" suures saalis, kl. 17 "Appi korupid" suures saalis.

E, 21. XII kl. 13 "Appi korupid" suures saalis, kl. 17 "Appi korupid" suures saalis.

T, 22. XII kl. 13 "Appi korupid" suures saalis, kl. 17 "Appi korupid" suures saalis.

K, 23. XII kl. 13 "Appi korupid" suures saalis, kl. 17 "Appi korupid" suures saalis.

P, 27. XII kl. 13 "Appi korupid" suures saalis, kl. 17 "Appi korupid" suures saalis.

E, 28. XII kl. 13 "Appi korupid" suures saalis, kl. 17 "Appi korupid" suures saalis.

T, 29. XII kl. 13 "Appi korupid" suures saalis, kl. 17 "Appi korupid" suures saalis.

N, 31. XII kl. 22 Aastavahetuse ball (välja müüdnud). Lavastaja Kalju Komissarov.

Ugala kassa on lahti töö- ja laupäeviti kl. 11 – 19, info tel. 8 243 3876.

TARTU LASTETEATER DETSEMBRIKUU MÄNGUKAVA

N, 3. XII kl. 11 "Üle linna Vinski", kl. 14 "Üle linna Vinski".

L, 5. XII kl. 12 "Kõu ja Pikker".

P, 6. XII kl. 12 "Ilma lõputa lugu".

N, 10. XII kl. 11 "Kõu ja Pikker",

kl. 17 "Viimane Üksarvik".

L, 12. XII kl. 12 "Päevakoer ja peegel".

P, 13. XII kl. 12 "Päevakoer ja peegel".

N, 17. XII kl. 11 "Päevakoer ja peegel".

R, 18. XII kl. 11 "Päevakoer ja peegel".

T, 29. XII kl. 11 "Päevakoer ja peegel".

13. – 31. detsembrini mängime jõululavastust "Päevakoer ja peegel" teie soove arvestades,

kas meie majas Tartus (Jaama 14) või teie asutuses teie valitud ajal. Oma soovidest teatage E – R kl. 10 – 17 tel. 827 403 032.

Info ja piletite tellimine E – R kl. 10 – 17 tel. 827 403 032, e-mail: laste @uninet.ee. Piletid müügil ka Tartu turismiinfokeskuses (I-punktis)

Raekoja plats 14 E – R kl. 10 – 18, L kl. 10 – 15, tel. 827 432 141.

R, 26. XI kl. 19 Paide Tantsutehases
K, 2. XII kl. 19 Võru kultuurimajas Kannel
N, 3. XII kl. 21 Tartu Illusioonis
P, 13. XII kl. 13 Valga kultuurimajas

EESTI SUVETANTSU KOMPANII

Charles Linehani (London) tantsulavastus

"Numbers Stations"

Piletid saadaval kohapeal. Infotel. 641 1501

KIRJANDUSLIKUD KOLMAPÄEVAD

Tallinna Kirjanike Maja musta laega saalis
Harju tänav 1

2. detsembril kell 18

ELLEN NIIT

ja tema uued raamatud Tiritamme kirjastuselt

Raamatuesitus

Kirjastuse tutvustus

Raamatute soodsmüük

Piletite tellimine ja info telefonil

ESTONIA TEATER

DETSEMBRIKU MÄNGUKAVA

K, 2. XII kl. 19 J. Strauss'i operett "Nahkhiir".
N, 3. XII kl. 19 G. Verdi ooper "La Traviata".
R, 4. XII kl. 19 M. Murdmaa – A. Skrabini ballet "Tuleingel".
R, 4. XII kl. 19 rahvusooperi Estonia Sümfooniaorkestri heategevuskontsert "Elus ja kõiksuses" tuberkuloositõrje toetuseks Estonia kontserdisaalis.
L, 5. XII kl. 12 T. Raadiku muusikal "Puhh" (soodushind õpilaskirjandusele).
L, 5. XII kl. 19 "La Traviata".
P, 6. XII kl. 14 "Tuleingel".
P, 6. XII kl. 16 rahvusooperi Estonia Sümfooniaorkestri heategevuskontsert "Elus ja kõiksuses" tuberkuloositõrje toetuseks Vanemuise kontserdisaalis.
T, 8. XII kl. 19 A. Bournonville'i ballett "Armastuse muinasjutt".
K, 9. XII kl. 19 G. Bizet'i ooper "Carmen".
N, 10. XII kl. 19 S. Prokofjevi – M. Murdmaa ballett "Romeo ja Julia" (soodushind õpilastele 50%).

R, 11. XII kl. 19 "Carmen" (välja müüdnud).
L, 12. XII kl. 19 A. Adami ballett "Giselle".
P, 13. XII kl. 19 Tallinna kaubamaja ball.
T, 15. XII kl. 19 Ühispinga ball.
N, 17. XII kl. 19 P. Tšaikovski ballett "Uinuv kaunitar" (soodushind pensionäridele 50%).
R, 18. XII kl. 19 J. Strauss'i operett "Nahkhiir".
L, 19. XII kl. 19 A. Bournonville'i ballett "Armastuse muinasjutt" (viimast korda!).
P, 20. XII kl. 19 Eesti Kesksportlõidu ball.
T, 22. XII kl. 19 "Uinuv kaunitar".
K, 23. XII kl. 19 "Carmen" (lisaetendus).
P, 27. XII kl. 14 I. Kálmáni operett "Silva" (publiku soovil).
T, 29. XII kl. 19 "Carmen" (lisaetendus).
K, 30. XII kl. 19 Harju maakonna ball.
N, 31. XII kl. 19 Estonia uusaastaball.

Kassa avatud kl. 12 – 19, päevase etenduse korral üks tund enne algust, tel. 626 0215, tellimused tööpäeviti tel. 626 0260 kella 10 – 16, faks 626 0246, e-mail: eve@opera.ee Tellimused hooajaringiselt, info: info@opera.ee Grupisoodustused alates 16 inimesest – 10%, maakoolid ja lasteasutused alates 16 inimesest – 30% (välja arvatud "Nabucco", "La Traviata", "Carmen" ja opereti-etendused).

ESTONIA TALVEAED

DETSEMBRIKU MÄNGUKAVA

T, 1. XII kl. 18 "Muusikatund viini klassikutega". Lembit Orgse (klaver), Olev Ainomäe (oboe), Vahur Vurm (klarnet), Rait Erikson (metsasarv), Kristjan Kungla (fagott). Kavas Mozarti ja Beethoveni kvintetid Es duur.
K, 2. XII kl. 15 Aare Saali kasseti "Itaalia armastuslaulud" esitus. Laulab Aare Saal (bariton). Mängib Tiit Kalluste (akordion). Tantsib Dagmar Rang-Saal. Liikumisseade Dmitri Hartšenko. Esitlust juhib Arne Mikk.
K, 2. XII kl. 19 elektronmuusikastudio esitleb Lepo Sumera ja EMA üliõpilaste loomingut.
R, 4. XII kl. 15 Soome iseseisvuspäeva tähistamine (reserveeritud). Korraldab Eesti-Soome Selts.
L, 5. XII kl. 12 "See ongi suur muusika" (reserveeritud). Kontsertkohtumine muusikakoolidele. Mängib ja vestleb Estonia Brass. Kontserti juhib Priit Aimala.
L, 5. XII kl. 17 Gian-Carlo Menotti "Jõuluöö külalised". Kogupereoper ühes vaatuses. Lavastaja Arne Mikk, kunstnik Eldor Renter, muusikajuht Elmo Tiisvald, tantsuseade Tatjana Kilgas, koormeistrid Heli Jürgenson ja Peeter Perens, kontsertmeister Ülle Rebane. Osades Kersti Ala-Murr, Mare Jõgeva, Rostislav Gurjev.

Hans Miißberg, Teo Maiste, Villu Valdmaa, Tatjana Kilgas, Andrus Kämre ja Estonia Seltsi Segakoori lauljad.
P, 6. XII kl. 15 Gian-Carlo Menotti "Jõuluöö külalised". Kogupereoper ühes vaatuses.
P, 6. XII kl. 18 Gian-Carlo Menotti "Jõuluöö külalised" (välja müüdnud).
N, 10. XII kl. 18 "Laulutaadi 90. juubeliks". Gustav Ernesaksa soololaule ja ooperikatkendeid esitavad rahvusooperi Estonia solistid ja Eesti Muusikaakadeemia üliõpilased. Kontserti juhib Arne Mikk.
R, 11. XII kl. 18 "Küünalvalguskontsert jõulumuusikaga". Laulavad Margit Saulep (sopran), Alar Haak (tenor). Mängib Salongimuusika trio: Jaan Laur (viul), Jaanus Juul (klaver), Mati Leibak (tšello).
L, 12. XII kl. 12 Raadio 4 noorte pianistide jõulukonkursi lõppkontsert (reserveeritud).
L, 12. XII kl. 18 Gian-Carlo Menotti "Jõuluöö külalised" (välja müüdnud).
P, 13. XII kl. 15 Gian-Carlo Menotti "Jõuluöö külalised" (välja müüdnud).
P, 13. XII kl. 18 reserveeritud jõulukontsert.
N, 17. XII kl. 18 Gian-Carlo Menotti "Jõuluöö külalised" (välja müüdnud).
L, 19. XII kl. 18 Gian-Carlo Menotti "Jõuluöö külalised" (välja müüdnud).
Sissepääs Talveaeda 45 minutit enne kontserdi algust. Pensionäridele ja õpilastele soodushinnad! Piletid müügil rahvusooperi Estonia kassas (tel. 626 0215) 10 päeva ette. Ühistellimused tel. 626 0210.

VANALINNASTUDIO

DETSEMBRIKU MÄNGUKAVA

T, 1. XII kl. 19 Ili'i ja Petrovi ja P. Aimala & E. Baskini "12 tooli" Paide kultuurikeskuses.
K, 2. XII kl. 19 G. Feydeau "Täitsa lõpp". Lavastaja I. Eensalu.
N, 3. XII kl. 19 Neil Simoni "Päikesepoisid". Lavastaja E. Baskin.
R, 4. XII kl. 19 G. Feydeau "Täitsa lõpp". Lavastaja I. Eensalu.
L, 5. XII kl. 19 "12 tooli" (eelviimast korda). Lavastaja E. Baskin.
P, 6. XII kl. 12 "12 tooli" (viimast korda), (õpilastele ja pensionäridele 50%).
kl. 19 R. Vitraci "Victor ehk...". Lavastaja J. Tooming.
E, 7. XII kl. 19 H. Gardneri "Tuhat klouni" Puhja seltsimajas.
T, 8. XII kl. 19 "Tuhat klouni" Antsla kultuurimajas. Lavastaja I. Eensalu.
K, 9. XII kl. 19 R. Vitraci "Victor ehk...". Lavastaja J. Tooming.

N, 10. XII kl. 19 G. Feydeau "Täitsa lõpp". Lavastaja I. Eensalu.
R, 11. XII kl. 19 R. Cooney "Raharalli" (viimast korda).
L, 12. XII kl. 19 N. Simoni "Päikesepoisid". Lavastaja E. Baskin.
P, 13. XII kl. 14 G. Feydeau "Täitsa lõpp" (õpilastele ja pensionäridele 50%).
kl. 19 "Täitsa lõpp". Lavastaja I. Eensalu.
K, 16. XII kl. 19 N. Simoni "Päikesepoisid". Lavastaja E. Baskin.
N, 17. XII kl. 19 H. Gardneri "Tuhat klouni". Lavastaja I. Eensalu.
R, 18. XII kl. 18 G. Feydeau "Täitsa lõpp". Reserveeritud!
L, 19. XII kl. 17 H. Gardneri "Tuhat klouni". Reserveeritud!
P, 20. XII kl. 19 N. Simoni "Päikesepoisid". Lavastaja E. Baskin.
P, 27. XII kl. 12 "Uinuv kaunitar". Lavastaja Jüri Karindi, linnahallis (lastele).
kl. 16 "Uinuv kaunitar" linnahallis (lastele).
E, 28. XII kl. 12 "Uinuv kaunitar" linnahallis (lastele).
kl. 16 "Uinuv kaunitar" linnahallis (lastele).
T, 29. XII kl. 12 "Uinuv kaunitar" linnahallis (lastele).
kl. 16 "Uinuv kaunitar" linnahallis (lastele).
Info ja tellimine tel. 660 4500, Linnahalli tel. 641 1600.

VAT TEATER

DETSEMBRIKU MÄNGUKAVA

Igal pühapäeval algusega kl. 14 PERESAFARI Guitars Safaris (Müüriku 22). Etendus, mängud, üllatused! Sissepääs alates kella 13. Tulge kogu perega!

R, 4. XII kl. 13 Kernu kultuurimajas
T, 8. XII kl. 16 Turba kultuurimajas E. Sargava – A. Toikka "Reinuvader rebane". Lavastaja A. Toikka.

K, 9. XII kl. 11.30 Raasiku rahvamajas K. Murutari "Tuudur, Plutt ja Magdaleena". Lavastaja A. Toikka.
E, 14. XII kl. 13.30 Pärnu-Jaagupi rahvamajas K. 16. XII kl. 15 Pelgulinna rahvamajas A. Toikka "Mütsimehike". Lavastaja A. Toikka.

VAT teatri info ja jõuluetenduste tellimine koha-
peale koos jõuluvanaega E – R kl. 11 – 14, tel. 645 0959.

Eesti Draamateater

EESTI DRAAMATEATER

DETSEMBRIKU MÄNGUKAVA

T, 1. XII kl. 19 John B. Priestley'i kriminaaldraama "Inspektor tuleb" viimaseid kordi. Lavastaja Mik Mikiver.
kl. 19 Ingmar Bergmani perekonnadraama "Steenid ühest abielust" väikeses saalis. Lavastaja Peeter Raudsepp. Peaosades Kersti Kreismann ja Martin Veinmann.
K, 2. XII kl. 19 Tom Stoppardi "Armastuse leiutajad". Lavastaja Hendrik Toompere Jr.
kl. 19 Caryl Churchilli "Tipptüdrukud" väikeses saalis. Lavastaja Mati Unt.
N, 3. XII kl. 19 "Inspektor tuleb" (viimast korda).
kl. 19 "Kured läinud, kurjad ilmad" väikeses saalis. Autor-lavastaja Merle Karusoo.
R, 4. XII kl. 19 Peter Whelan "Rohuvoodi" (viimast korda). Lavastaja Priit Pedajas.
kl. 19 Toomas Hussari – Ervin Õunapuu "Tule minuga lendama" väikeses saalis. Lenddraama.
kl. 19 "Tipptüdrukud" Paide kultuurikeskuses.
L, 5. XII kl. 18 Mati Undi variatsioonid Oskar Lutsu teemadel "Täna õhta kell kuus viskame lutsu" (lääbimäng). Lavastaja Mati Unt.
kl. 17 Thomas Bernhadi "Harjumuse jõud" väikeses saalis. Lavastaja Lembit Peterson. Peaosas Aarne Üksküla.
P, 6. XII kl. 12 Alfred Bradley muusikaline lastenäidend "Võlur Oz" (reserveeritud). Lavastaja Tamur Tohver.
kl. 12 "Steenid ühest abielust" väikeses saalis.
kl. 18 Mati Undi variatsioonid Oskar Lutsu teemadel "Täna õhta kell kuus viskame lutsu" (esietendus). Lavastaja Mati Unt.
T, 8. XII kl. 19 "Armastuse leiutajad".
kl. 19 Yasmina Reza komöödia "Kunst" väikeses saalis. Lavastaja Hendrik Toompere Jr.
kl. 19 "Kolm pikka naist" Kõmsi kultuurimajas.
K, 9. XII kl. 19 Ivan Menchelli "Kalmistuklubi". Lavastaja Ivo Eensalu.
kl. 19 "Kured läinud, kurjad ilmad" väikeses saalis.
N, 10. XII kl. 19 "Kured läinud, kurjad ilmad" väikeses saalis.
kl. 19 "Pereringmäng" Põlva kultuurikeskuses.
R, 11. XII kl. 19 "Tipptüdrukud" väikeses saalis.

kl. 19 "Pereringmäng" Põlva kultuurikeskuses.
L, 12. XII kl. 18 "Täna õhta kell kuus viskame lutsu".
kl. 17 "Kolm pikka naist" väikeses saalis.
P, 13. XII kl. 19 "Pereringmäng" (reserveeritud).
kl. 19 "Tipptüdrukud" väikeses saalis.
T, 15. XII kl. 12 Per Asplini muusikaline lastenäidend "Putti plutti pott". Lavastaja Ivo Eensalu.
kl. 19 "Kunst" väikeses saalis (reserveeritud).
K, 16. XII kl. 12 "Putti plutti pott",
kl. 18 "Täna õhta kell kuus viskame lutsu",
kl. 19 Edward Albee "Kolm pikka naist" väikeses saalis. Lavastaja Priit Pedajas. Peaosas Ita Ever.
N, 17. XII kl. 12 "Putti plutti pott",
kl. 18 "Täna õhta kell kuus viskame lutsu",
kl. 19 "Mao tee kalju peal" (lääbimäng) väikeses saalis.
R, 18. XII kl. 12 "Putti plutti pott",
kl. 18 "Täna õhta kell kuus viskame lutsu",
kl. 19 Torngy Lindgreni "Mao tee kalju peal" (esietendus) väikeses saalis. Lavastaja Priit Pedajas.
L, 19. XII kl. 12 "Putti plutti pott" (reserveeritud),
kl. 18 "Täna õhta kell kuus viskame lutsu" (reserveeritud),
kl. 17 "Mao tee kalju peal" väikeses saalis.
P, 20. XII kl. 12 "Putti plutti pott" (reserveeritud),
kl. 18 "Täna õhta kell kuus viskame lutsu",
kl. 19 "Mao tee kalju peal" väikeses saalis.
T, 22. XII kl. 12 "Putti plutti pott",
kl. 18 "Täna õhta kell kuus viskame lutsu",
kl. 19 "Mao tee kalju peal" väikeses saalis.
L, 26. XII kl. 17 Ray Cooney "Pereringmäng" komöödia. Lavastaja Ain Prosa.
P, 27. XII kl. 12 "Tipptüdrukud" väikeses saalis.
kl. 17 "Pereringmäng",
kl. 19 "Tipptüdrukud" väikeses saalis.
E, 28. XII kl. 12 "Putti plutti pott",
kl. 19 "Pereringmäng",
kl. 19 "Tipptüdrukud" väikeses saalis.
K, 30. XII kl. 12 "Putti plutti pott",
kl. 19 "Pereringmäng",
kl. 19 "Tipptüdrukud" väikeses saalis.
Piletid müügil Eesti Draamateatri kassas iga päev kl. 9 – 19. Info ja piletite tellimine tel. 644 3378. Kaubamaja piletikeskuses on piletid müügil E – L kl. 9 – 21, P kl. 9 – 19. Info ja piletite tellimine tel. 640 0337.

TALLINNA LINNATEATER

DETSEMBRIKU MÄNGUKAVA

T, 1. XII kl. 18 T. Johnsoni "Hüsteeria". Lavastaja E. Hermaküla.
K, 2. XII kl. 18 reserveeritud etendus.
N, 3. XII kl. 18 reserveeritud etendus.
R, 4. XII kl. 18 reserveeritud etendus.
L, 5. XII kl. 18 reserveeritud etendus.
R, 11. XII kl. 18 ja
L, 12. XII kl. 18 teater mängib Stuttgarti festivalil Saksamaal "SETT '98" etendust "Pianoala ehk mehhaaniline klaver".
P, 13. XII kl. 18 ansambli Ristiisa kontsert. Mängivad Urmas Kõiv, Tõnu Raadik, Henn Rebane.
T, 15. XII kl. 18 E. Albee "Harras tasakaal". Lavastaja K. Raid.
K, 16. XII kl. 18 muinaslugu "Noorem Edda". Lavastaja J. Rohumaa.
kl. 18 reserveeritud etendus.
N, 17. XII kl. 18 "Noorem Edda".
kl. 18 "Harras tasakaal".
R, 18. XII kl. 18 "Noorem Edda".
kl. 18 reserveeritud etendus.
L, 19. XII kl. 18 esietendus! H. Ibseni "Naine merelt". Lavastaja Katri Kaasik-Aaslav, kunstnik Mae Kivilo. Mängivad Ago Roo, Epp Eespäev,
Katariina Lauk-Tamm, Külli Teetamm, Raivo E. Tamm, Andero Ermel, Kalju Orro, Jaan Tätt, Marko Matvere.
E, 21. XII kl. 18 "Naine merelt" II esietendus!
T, 22. XII kl. 11 E. Uspenski ja P. Tammearu kogupereetendus "Onu Teodor, kass ja koer". Lavastaja P. Tammearu.
kl. 18 "Naine merelt" III esietendus.
K, 23. XII kl. 11 reserveeritud etendus.
kl. 11 "Onu Teodor, kass ja koer".
kl. 18 "Harras tasakaal".
E, 28. XII kl. 11 reserveeritud etendus.
kl. 11 reserveeritud etendus.
kl. 18 A. Tšehhovi "Pianoala ehk mehhaaniline klaver". Lavastaja E. Nüganen.
T, 29. XII kl. 11 J. Tätt. Mängivad Epp Eespäev, Tõnu Oja ja Jõuluvana.
kl. 11 kogupereetendus "Onu Teodor, kass ja koer".
kl. 18 B. Brechti, K. Weili "Kolmekrossiooper". Lavastaja A. Shapiro.
K, 30. XII kl. 11 reserveeritud etendus.
kl. 11 kogupereetendus "Onu Teodor, kass ja koer".
kl. 18 "Naine merelt".

Piletikassa (Lai 23, etetellimine, müük tel. 641 1174) on avatud E – R kl. 12 – 18, L ja P müüakse piletid tund aega enne etenduse algust ainult algavale etendusele. Piletite eelmüük 15 päeva, etenduse mängupäev kaasa arvatud.

VON KRAHLI TEATER

DETSEMBRIKU MÄNGUKAVA

II PIMEDATE ÖÖDE FILMIFESTIVAL

N, 3. XII kl. 22 "Kabaret das lust".
K, 2. XII kl. 10 – 14 dokumentaalfilmid.
N, 3. XII kl. 10 – 14 dokumentaalfilmid.
R, 4. XII kl. 10 – 14 dokumentaalfilmid.
L, 5. XII kl. 10 – 14 dokumentaalfilmid.
kl. 14 – 16 dokumentaalfilmiseminar.
L, 12. XII kl. 19 esietendus! "Kodanikud!" Idee, lavastus, koreograafia Saša Pepeljaev (Moskva). Kodanikud on kontseptuaalne kehakultuur ilma vaheajata. Näitlejad Tiina Taurait, Liina Vahtrik, Erki Laur, Juhan Ulfak, Enar Tarmo ja Kaja Kann.

P, 13. XII kl. 19 "Kodanikud!".
T, 15. XII kl. 19 "Kodanikud!".
K, 16. XII kl. 19 "Kodanikud".
N, 17. XII kl. 19 "Kodanikud".
R, 18. XII kl. 19 "Kodanikud".
L, 19. XII kl. 19 "Kodanikud".
P, 20. XII kl. 19 "Kodanikud".
E, 21. XII kl. 19 "Kodanikud".
T, 22. XII kl. 19 "Kodanikud".

Piletite tellimine ja eelmüük tel. 6313 927, e-mail: krahli@online.ee, homepage: www.Vonkrahli.ee.

VENE DRAAMATEATER

DETSEMBRIKU MÄNGUKAVA

T, 1. XII kl. 18 "Äbarik".
K, 2. XII kl. 18 "Daam koerakesega".
kl. 18 "Ma armastan sind igavesti" Narvas.
N, 3. XII kl. 19 "Armukadedusrohi".
kl. 19 "Ma armastan sind igavesti" Sillamäel.
R, 4. XII kl. 19 "Seniks, kuni ta suri".
L, 5. XII kl. 18 "Päikeseloojangu puistee".
P, 6. XII kl. 18 "Päikeseloojangu puistee" Pärnus.
R, 11. XII kl. 19 tähtpäevaetendus "Vene Draamateater – 50".
L, 12. XII kl. 18 tähtpäevaetendus "Vene Draamateater – 50".
P, 13. XII kl. 16 tähtpäevaetendus "Vene Draamateater – 50".
R, 18. XII kl. 19 "Liblikad on vabad".
L, 19. XII kl. 12 jõuluetendus lastele (esietendus).
kl. 18 "Pisuhänd".
P, 20. XII kl. 12 jõuluetendus lastele.
kl. 18 "Emigrandid".
T, 22. XII kl. 12 ja kl. 15 jõuluetendus lastele.
K, 23. XII kl. 12 ja kl. 15 jõuluetendus lastele.
N, 25. XII kl. 12 jõuluetendus lastele.
kl. 16 kirjandusliku-muusikaline õhtu G. Sviridovi muusikalised illustratsioonid A. Puškini jutustusele "Tuisk". Esitab Narva linna sümfooniaorkester A. Ššura juhatusel. Jutustust loeb Eduard Toman.
L, 26. XII kl. 12 jõuluetendus lastele.
kl. 19 "Seniks, kuni ta suri".
P, 27. XII kl. 12 jõuluetendus lastele.
kl. 18 "Scapini kelmused".
E, 28. XII kl. 12 ja kl. 15 jõuluetendus lastele.
T, 29. XII kl. 12 ja kl. 15 jõuluetendus lastele.
K, 30. XII kl. 12 jõuluetendus lastele.
Kassa (Vabaduse v. 5) avatud T – R kl. 12 – 19, L, P kl. 11 – 18, tel. 641 8246, administraatori tel. 443 716.

RAKVERE TEATER

DETSEMBRIKU MÄNGUKAVA

K, 2. XII kl. 19 Charles Laurence'i "Minu armas paksuke" Treimanni rahvamajas. Rühmatööna valminud lavastus.
N, 3. XII kl. 12 Astrid Lindgreni "Pipi Pikksukk". Lavastaja Aare Laanemets.
R, 4. XII kl. 19 William Gibsoni "Kahekesi kiigel" Ulvi klubis. Lavastaja Toomas Suuman.
R, 4. XII kl. 19 Jaroslav Hašeki "Vahva sõdur Švejk". Lavastaja Ain Prosa.
T, 8. XII kl. 13 "Pipi Pikksukk" Valga kultuurimajas.
T, 8. XII kl. 19 "Vahva sõdur Švejk" Valga kultuurimajas.
R, 11. XII kl. 19 Arthur Milleri "Hind" Raasiku rahvamajas. Lavastaja Peeter Raudsepp.
P, 13. XII kl. 11 Ene-Maris Tali "Päkapikula". Lavastaja Üllar Saaremäe.
P, 13. XII kl. 15 "Päkapikula" (jõuluetenduse esietendus).
E, 14. XII kl. 12 "Pipi pikksukk" Eesti Draamateatris.
E, 14. XII kl. 19 Christopher Hamptoni "Ohtlikud suhted" Eesti Draamateatris. Lavastaja Peeter Raudsepp.
T, 15. XII kl. 11 "Päkapikula".
T, 15. XII kl. 15 "Päkapikula".
K, 16. XII kl. 11 "Päkapikula".
K, 16. XII kl. 15 "Päkapikula".
N, 17. XII kl. 11 "Päkapikula".
N, 17. XII kl. 15 "Päkapikula".
R, 18. XII kl. 11 "Päkapikula".
R, 18. XII kl. 19 Akoš Kerteszi "Lesed" väikeses saalis. Lavastaja Eli Neuhaus. "Vaba lava" külastetud.
L, 19. XII kl. 11 "Päkapikula".
L, 19. XII kl. 15 "Päkapikula".
L, 19. XII kl. 19 "Lesed" väikeses saalis.
P, 20. XII kl. 17 "Lesed" väikeses saalis.
E, 21. XII kl. 11 "Päkapikula".
E, 21. XII kl. 15 "Päkapikula".
T, 22. XII kl. 13 "Ohtlikud suhted" (reserveeritud etendus). Lavastaja Peeter Raudsepp.
N, 31. XII kl. 19 aastavahetuspüü "Seep see on".

Piletite tellimine Rakvere teatri kassast E – R kl. 10 – 16, tel. 8 232 246 16 ja üks tund enne etendust. Üksikmüük Tsentrum ostukeskuse joogiosakonnas. Ööbimine teatri pansionaadis tel. 8 232 246 18.

T E A T E R

RAHVUSOOPER ESTONIA

R, 27. XI kl. 19 G. Verdi ooper "Don Carlo". Dirigent J. Alperden. Osades T. Maiste, V. Jürna, V. Stenkin (St. Peterburg), T. Sild, R. Airene jt.

L, 28. XI kl. 12 A. Bournonville'i ballett "Armastuse muinasjutt". Dirigent N. I. Reintamm. Tantsivad E. Andre, D. Hartšenko, J. Jekimov.

L, 28. XI kl. 19 J. Straussi "Viini veri". Dirigent P. Mägi. Osades T. Laur, M. Kõrts, V. Kuslap, A. Haak, S. Puura, M. Saulep jt.

P, 29. XI kl. 14 "Don Carlo". Dirigent J. Alperden. Osades T. Maiste, V. Jürna, V. Stenkin (St. Peterburg), T. Sild, R. Airene jt. (soodushind pensionäridele 50%).

ESTONIA TALVEAED

L, 28. XI kl. 18 Schuberti "Illus mõldrineiu". 175 aastat vokaalsüklil loomisest. Laulab Villu Valdmaa. Klaveril Martti Raide.

P, 29. XI kl. 12 Muusikaõpetaja. Helve Kuuskmanni klaveriklass. Esinevad Nõmme muusikakooli klaveriklassi õpilased (reserveeritud).

P, 29. XI kl. 19 Rahvusopera sümfooniaorkestri uue harfi esitluskontsert.

EESTI DRAAMATEATER

R, 27. XI kl. 19 Ray Cooney' "Pereringmäng". Lavastaja Ain Prosa.

kl. 19 Gaston Salvatore "Stalin" väikeses saalis. Lavastaja Mikko Mikiver.

L, 28. XI kl. 17 Tom Stoppardi "Armastuse leiutajad". Lavastaja Hendrik Toompere jun.,

kl. 17 Caryl Churchilli "Tipptüdrukud" väikeses saalis. Lavastaja Mati Unt.

P, 29. XI kl. 12 Alfred Bradley' "Võlur Oz". Lavastaja Tamur Tohver.

kl. 19 "Armastuse leiutajad", kl. 19 "Tipptüdrukud" väikeses saalis.

TALLINNA LINNATEATER

R, 27. XI kl. 18 J. Rohumaa "Impro 2 – Nanseni pass". Lavastaja J. Rohumaa.

L, 28. XI kl. 12 reserveeritud etendus. kl. 18 J. Rohumaa "Impro 2 – Nanseni pass" (viimast korda!). Lavastaja J. Rohumaa.

E, 30. XI kl. 11 E. Uspenski – P. Tammearu "Onu Teodor, kass ja koer". Lavastaja Peeter Tammearu.

VANALINNASTUUDIO

R, 27. XI kl. 19 R. Vitraci "Victor ehk...". Lavastaja Jaan Tooming.

L, 28. XI kl. 19 Neil Simoni "Päikesepoisid" (eelsietendus). Lavastaja Eino Baskin.

P, 29. XI kl. 19 "Päikesepoisid" (esietendus).

VENE DRAAMATEATER

R, 27. XI kl. 19 "Scapini kelmused".

L, 28. XI kl. 18 "Tagahoovis".

P, 29. XI kl. 18 "Emigrandid".

Lastele

P, 29. XI kl. 12 "Konn Tsaaritar".

VON KRAHLI TEATER

P, 29. XI kl. 15 "Libahunt".

THEATRUM

R, 27. XI ja L, 28. XI kl. 18 Maurice Maeterlincki "Pelleas ja Melisande". Lavastaja Lembit Peterson, kunstnik Liija Blumenfeld. Nimiosades Marius Peterson ja Anneli Tuulik.

Piletid on müügil Tallinna kaubamaja piletikeskuses tel. 640 0337 ja üks tund enne etenduse algust kohapeal. Info ja broneerimine tel. ja faks 644 6889. Theatrum internetis www.colleduc.ee/theatrum.

Piletid võib broneerida ka e-mailil:margitEidssstC/XA.

Eesti Muusikaakadeemia Kõrgema Lavakunstikooli III kursuse õppelavastused

Eesti Riikliku Nukuteatri saalis

E, 30. XI kl. 18 Samuel Becketti "Visand teatril 1", Leonard Melfi "Linnubassein".

P, 29. XI kl. 15 William Mastrosimone "Unistaja" kl. 19 William Mastrosimone "Trillamilla".

Kursuse juhendaja on Ingo Normet. Pileti hind on 30 krooni, kahe etenduse pileti 75 krooni, õpilastele ja üliõpilastele 20 krooni, kolme etenduse pileti 50 krooni.

VAT TEATER

E, 30. XI kl. 11 M. Karusoo "Sünnipäev ehk Kuski kokkus siinsamas" Luunja kultuurikeskuses.

VANEMUISE TEATER

Suures majas

R, 27. XI kl. 19 A. Suhhovo-Kobõlini komöödia "Tarekini surm".

L, 28. XI kl. 12 M. Leigh' muusikal "Mees La Manchast".

kl. 19 P. Tšaikovski ballett "Pähklipureja".

K, 2. XII kl. 19 J. Giraudoux' näidend "Undiin".

N, 3. XII kl. 19 A. Suhhovo-Kobõlini komöödia "Tarekini surm".

R, 4. XII kl. 19 W. Shakespeare'i "Hamleti tragöödia".

Kassa avatud E – L kl. 10 – 19, P üks tund enne etendust, tel. 8 27 434 059.

Väikeses majas

L, 28. XI kl. 19 F. Kafka – P. Raudsepa "Metamorfoos".

P, 29. XI kl. 13 lastelavastus "Väikese Onu saaga" B. Lindgreni raamatu järgi (ovaalsaal).

kl. 19 M. Undi "Lõoke taeva all", instseneering J. Anouilh' näidendi järgi.

T, 1. XII kl. 18 A. Lindgreni, M. Mikiveri, A. Oidi las-

tenäidend lauludega "Väikevend ja Karlsoon katuselt".

K, 2. XII kl. 19 G. Verdi ooper "Traviata".

N, 3. XII kl. 19 M. Tommingase tantsuetendus "Kadunud naine minus" ("The Lost Spirit").

R, 4. XII kl. 19 G. F. Händeli "Xerxes".

Kassa avatud T – L kl. 12 – 19, E P tund enne etendust, tel. 430 785.

Küülistetendused

R, 27. XI kl. 19 P. Tšaikovski ballett "Pähklipureja" Jõhvi kultuurikeskuses.

Päasmeid on võimalik osta ja broneerida Vanemuise kassadest. Pensionäridele esimese rea piletid soodushinnaga, õpilastele ja üliõpilastele hinnasoodustus 30% (v.a. esietendused, salongiõhtud ja lastetendused).

TARTU LASTETEATER

P, 29. XI kl. 12 M. J. Eiseni "Kõu ja Pikker" (esietendus). Lavastaja Rein Agur.

PÄRNU ENDLA

R, 27. XI kl. 19 "Jennifer ehk Doktori dilemma", kl. 19 "Minu öde siin majas" (väikeses saalis).

L, 28. XI kl. 12 "Silver Üksik", kl. 19 "Kodanlasest aadlimees",

kl. 19 "Järgmisel aastal on õlu parem" (ärklisaalis).

VILJANDI UGALA

R, 27. XI kl. 19 "Patused suvepäikese all" väikeses saalis.

L, 28. XI kl. 19 Nicky Silveri "Lendsaurused" (esietendus) väikeses saalis. Lavastaja Ingomar Viimar. Piletid 35 krooni.

P, 30. XI kl. 19 "Lendsaurused" väikeses saalis. Piletid 35 krooni.

RAKVERE TEATER

R, 27. XI kl. 19 Christopher Hamptoni "Ohtlikud suhted" (esietendus). Lavastaja Peeter Raudsepp.

P, 29. XI kl. 17 Christopher Hamptoni "Ohtlikud suhted". Lavastaja Peeter Raudsepp.

E, 30. XI kl. 11 Astrid Lindgreni "Pipi Pikksukk". Lavastaja Aare Laanemets.

K, 30. XI kl. 19 Christopher Hamptoni "Ohtlikud suhted" Vanemuise väikeses majas. Lavastaja Peeter Raudsepp.

K O N T S E R T

EESTI KONTSERT

L, 28. XI kl. 17 – 21 ESTONIA KONTSERDISAALIS

E, 30. XI kl. 15.30 – 21 ESTONIA KONTSERDISAALIS

K, 2. XII kl. 15 – 21 ESTONIA KONTSERDISAALIS

Eesti noorte interpretide konkurssifestival *Con Brio* '98 valikvoorud.

P, 29. XI kl. 18 ESTONIA KONTSERDISAALIS "80 aastat Eesti Vabadussõja algusest". Esineb Narva Linna Sümfooniaorkester, Eesti Rahvusmeeskoor. Dirigendid Aivo Välja, Ants Soots.

Anatoli Štšura. Kavas Sisaski "Reekviem Eesti vabaduse eest langenute mälestuseks" op. 67 (esietekanne), Eller, V. Kapp, Lepnurm, Tormis, Tubin, Saar. Tasuta!

P, 29. XI kl. 17 VANEMUISE KONTSERDIMAJAS "Don Quijote". Rahvusopera Estonia ballett. Kaie Kõrb (Quitera), Viesturs Jansons (Basilio), Janis Garancis (Don Quijote), Mart Kangro (Sancho Panza). Piletid 30 – 60 krooni.

T, 1. XII kl. 19 ESTONIA KONTSERDISAALI KAMMERLAVAL Trio: Andrus Haav (viul), Henry-David Varema (tšello), Lauri Väinmaa (klaver). Kavas Beethoveni Trio Es-duur op. 1 nr. 1, Debussy' Trio G-duur, Schumanni Trio g-moll op. 110 nr. 3. Piletid 30, 60 krooni.

K, 2. XII kl. 19 VANEMUISE KONTSERDIMAJAS

N, 3. XII kl. 19.30 ESTONIA KONTSERDISAALIS

Nordic-Baltic Concert Series. Eesti Riiklik Sümfooniaorkester. Solistid Mihaela Martin (viul), Frans Helmerson (tšello, rootsi). Dirigent Arvo Volmer. Kavas Brahmsi Traagiline avamäng.

Kontsert viiulile, tšellele ja orkestrile a-moll op. 102, Sibelius Sümfoonia nr. 5 Es-duur op. 82. Piletid Tallinnas 30 – 100 krooni, Tartus 30 – 80 krooni.

L, 5. XII kl. 16 PURTSE LINNUSES "Aleksander Rjabov – 70". Aleksander Rjabov (klarnet), Yvetta Raid (vokaal), Evi Ross (klaver), Aldo Meristo (klahvpillid).

P, 6. XII kl. 16 RAKVERE KAURI KOOLIS "Ohtlik mäng" Don Jose ja Carmen karakterite avanemine teiste heliloojate teostes. Moonika Sutt (metsosoprano), Vello Jürna (tenor), Heili Vaus (klaver). Kavas Bellini, Rossini, Donizetti, Brahms, Gounod, Lalo, Bizet.

P, 6. XII kl. 19 ESTONIA KONTSERDISAALIS eesti noorte interpretide konkurssifestival *CON BRIO* '98. Lõppkontsert. Piletid 30, 60 krooni.

E, 7. XII kl. 19 ESTONIA KONTSERDISAALIS Eesti Päevalehe heategevuskontsert Tallinna Lastehaigla toetuseks. Eesti Filharmoonia Kammerkoor, Tallinna Kammerorkester. Dirigent Tõnu Kaljuste. Kavas Saint-Saens Jõuluratsoroom, jõululaulud J. Rutteri seades. Pilet 550, lastele 150 krooni.

E, 7. XII kl. 18 VALGA MUUSIKAKOOLIS

T, 8. XII kl. 19 VÕRU MUUSIKAKOOLIS

K, 9. XII kl. 18 KÜRESSAARE LINNUSES

R, 18. XII kl. 16 JÕGEVA MUUSIKAKOOLIS

R, 18. XII kl. 19 PÕLTSAMAA KIRIKUS

L, 19. XII kl. 18 LIHULA KULTUURIMAJAS

L, 26. XII kl. 15.30 PÄRNU AGAPE KESKUSES

P, 27. XII kl. 14 MÄTAGUSE MÕISAS

T, 30. XII kl. 19 TALLINNA RAEKOJAS jõulumuusika, Tauno Saviauk (flööt), Harry Traksmann (viul), Rain Vilu (vioola), Aare Tammsalu (tšello), Mozarti flöödikvartetid.

Piletid Tallinnas 50, 100 krooni.

Eesti Kontserdi kassa on lahti E – R kl. 12 – 19, L kl. 12 – 17, P üks tund enne kontserdi algust. Pileteid on võimalik tellida hooaja kõikidele kontsertidele, info tel. 644 3198. Piletite broneerimine ja tellimine tel. 644 1308, faks 641 830, e-mail:info@concert.ee

TALLINNA MUUSIKAKESKKOOL

L, 28. XI kl. 14 ESTONIA KONTSERDISAALIS Tallinna muusikakeskkooli õpilaste kontsert.

P, 29. XI kl. 13 MUSTPEADE MAJA OLAVI SAALIS esineb Hando Nahkur (klaver).

P, 29. XI kl. 16 AJALOOMUUSEUMIS esinevad Tiit Ranna kammeransambli klassi õpilased.

L, 5. XII kl. 14 MATKAMAJAS esinevad Laine Leichter, Mart Laasi ja Leho Karini tšelloklassi õpilased.

kl. 17 KIEK IN DE KÖKIS esinevad Ivi Tikviku ja Kaido Välja viiuliklassi õpilased.

P, 6. XII kl. 16 AJALOOMUUSEUMIS esinevad Anu ja Toivo Nahkuri klaveriklassi õpilased.

kl. 13 MUSTPEADE MAJA OLAVI SAALIS esinevad Mirjam Keremi viiuliklassi õpilased.

kl. 16 TEATRI- JA MUUSIKAMUUSEUMIS esinevad Ene Metsjärve klaveriklassi õpilased.

MUUSIKAKADEEMIA

N, 3. XII kl. 17 MATKAMAJAS Heiki Kalause trombooniklass. Kavas Bach, Händel, Saint-Saens, Ledebev, Koch, Lynn.

E, 28. XI kl. 16 AJALOOMUUSEUMIS Taissa Filippova (klaver). Kavas Beethoven, Schumann.

P, 29. XI kl. 18 MUSTPEADE MAJA OLAVI SAALIS klaverimuusika õhtu, dots. I. Iija klaveriklass. Kavas Chopin, Liszt.

ADAMSON-ERICU MUUSEUM

P, 29. XI kl. 13 ADAMSON-ERICU MUUSEUMIS kontsertloengute sari klavessiinimuusika ajaloost "Inglise muusika". Lektor Marju Riisikamp.

Esinevad Ele Sonn, Ene Nael, Oksana Butsenko, Eve-Riina Rannik, Nele Altot. Kavas Byrd, Purcell, Händel.

SOOME INSTITUUT Harju 1, EE0001 Tallinn, tel. 631 3917

Soome Instituudi raamatukogus saavad huvilised kasutada internetti ja tutvuda meie CD-ROMidega. Juurde on tulnud uuemat soome kirjandust. Instituut on lahti kolmapäeviti kl. 10 – 18, teistel tööpäevadel endiselt kl. 10 – 16.

SOOME INSTITUUT Vanemuise 19, EE2400 Tartu, tel. 827 427 319, faks 427 097, e-mail soome@ilmamaa.ee. Lugemissaal ja raamatukogu on avatud E – R kl. 10 – 16.

BRITI NÕUKOGU Vana-Posti 7, EE0001 Tallinn, tel. 631 4010, e-mail: british.council@bctallinn.ee, interneti aadress: www.bctallinn.ee

PRANTSUSE KULTUURIKESKUS Kuninga 4, EE0001 Tallinn, tel. 449 505

PÕHJAMADE MINISTRITE NÕUKOGU INFOBÜROO Pikk 11, EE0001 Tallinn, tel. 640 6626, faks 640 6622.

PÕHJAMADE MINISTRITE NÕUKOGU INFOBÜROO Raekoja plats 8, Tartu, tel. (827) 433 944

UNGARI KULTUURIESINDUS Roosikrantsi 6, 10119 Tallinn, tel. 6440 817 e-mail:uke@eki.ee

Pimedate ööde festivali ungari film "Witmani poisid" R, 4. XII kl. 15 Sakala keskuses, L, 5. XII kl. 19.30 Kinomajas, R, 4. XII kl. 18 kohtumine režissöör János Szásziga Ungari Kultuuriesinduses.

N, 17, XII kl. 17 P. B. Kovácsi näituse avamine Tammsaare majamuseumis.

TALLINNA SAKSA KULTUURIINSTITUUT / GOETHE INSTITUUT Tolli 2, Tallinn, tel. ja faks 641 1439 dki.gi@online.ee http://www.goethe.de/ne/tal

6. XI – 13. XII Rotermani soolalaos fotonäitus "realer raum bild raum". Väljas on kolme saksa kaasaegse fotokunstniku Susanne Brüggeri, Heidi Speckeri ja Thomas Demandi looming.

AMEERIKA ÜHENDRIIKIDE SAATKONNA INFOTEENISTUS Kentmanni 20, EE0001 Tallinn, tel. 631 2212, faks 631 2026, e-mail: vaiko@usislib.ee; www.usislib.ee/ic.html

Infokeskus avatud külastajatele E, K, R kl. 14 – 17, teistel aegadel eelneval kokkuleppel telefoni teel.

TAANI KULTUURIINSTITUUT Vene 14, EE0001 Tallinn, tel. ja faks 6466 373.

Taani fotograafi John B. Johnseni fotonäitus "Keha piiratud ruumis" Sakala keskuses (Rävala pst. 12).

EESTI RAHVUSRAAMATUKOGU NÄITUSED

10. XI – 31. XII rahvusraamatukogu 80. aastapäevale pühendatud näitused: raamatunäitus "Rahvusraamatukogu trükised 1918 – 1998"

peanäitusesaalis; "Eesti raamatukogude 80 aastat: Eesti Rahvusraamatukogu ehituslugu. Eesti Kirjandusmuuseumi arhiiviraamatukogu 1909 – 1940" viienda korruse kataloogisaalis; näitus "Eesti raamatukogude uued kogud 1993 – 1998" viienda korruse trepialgaleriis; näitus "Rahvusraamatukogu pere läbi aegade" kuuenta korruse trepialgaleriis;

12. XI – 12. XII raamatunäitus "Lätimaa. Daugava ajaloo peegliis" seitsmenda korruse lugemissaalis;

kuni 31. XII näitus "Omanikumärgid vanaraamatus" harulduste kogu näitusesaalis.

ERR on lahti E – R kl. 10 – 18, harulduste kogu näitusesaal kl. 10 – 17.

Tartu Kunstnike Liit kuulutab välja

TARTU KUNSTNIKE LIIDU LOGO KONKURSI

Preemia 3000 krooni

Kavandeid ootame hiljemalt 15. detsembriks Tartu Kunstnike Liidu kantseleises, Vanemuise 26. Info tel. 8 27 427 671, 8 27 427 193, e-mail: tartuart@kodu.ee

KONRAD ADENAUERI

FONDI RUUMES

Tallinn, Vana-Viru 3

Mati Vaitmaa näitus

"KAKSTEIST MAALI – KIHID" kuni 12. XII.

Avatud tööpäeviti kl. 9 – 17, lõuna kl. 13 – 14.

DOMINI CANES

Tallinn, Katariina käik, Vene 12

JÕULUNÄITUSMÜÜK

Avatud iga päev kl. 11 – 18.

Jõgeva keslinna

detailplaneeringu ideekavandi arhitektuurivõistlusele

laekus tähtjaks seitse tööd. Võitjad kuulutame välja

1. detsembril kell 15 Jõgeva linnavalitsuses saalis

Suur tn. 5 teisel korrusel.

Kõik huvilised võivad laekunud töödega tutvuda pärast 1. detsembrit Jõgeva linnavalitsuses.

LASTEKUNSTIKOOLI

GALERII

Tartu, Jakobi 52

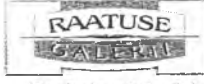
8. XI – 6. XII Kaljo Põllu

MAALID "VÕIMATUSE VÕIMALIKKUSEST".

Avatud E – R kl. 12 – 17.

V A A L GALERII
Väike-Karja 12
Ljudmilla Siimu maal ja instal-
latsioon "EKLIPTILINE TEE"
kuni 12. XII.
Avatud T – R kl. 11–18 ja
L kl. 11–16.

RAATUSE
GALERII
Raekoja plats 14
Evald Okase "KARNEVAL"
kuni 4. XII.
Avatud E – L kl. 11 – 24,
P suletud.
Kunstimüük E – L kl. 11 – 17,
tel. 6442 758.

LÜHIKESE JALA GALERII
Lühike jalg 6
TARBEKUNSTI NÄITUS-
MÜÜK.
Avatud E – R kl. 10 – 18,
L – P kl. 10 – 17,
tel. 699 7825.

EESTI KUNSTIMUUSEUM

RÜÜTELKONNA HOONE (Kiriku plats 1)

Püsiekspositsioon.
Avatud K – P kl. 11 – 18.
Iga kuu viimane reede ja laupäev tasuta!

TARBEKUNSTIMUUSEUM (Lai 17)

Püsiekspositsioon "Eesti professionaalne tarbekunst".
Eesti keraamika – 75 "Terrakota – põletatud maa" kuni 13. XII.
Avatud K – P kl. 11 – 18.
Iga kuu viimane reede ja laupäev tasuta!

K. RAUA MAJAMUUSEUM (Nõmmel K. Raua 8)

Püsiekspositsioon K. Raua loomingust.
"Konrad Mägi – 120. Maalid, joonistused, visandid" kuni 13. XII.
Avatud K – P kl. 11 – 18.
Iga kuu viimane reede ja laupäev tasuta!

ADAMSON-ERICU MUUSEUM (Lühike jalg 3)

EKA keraamikaosakonna juubelinäitus "Kondiportselan"
kuni 27. XI.
Püsiekspositsioon Adamson-Ericu loomingust.
Alates 2. XII "15 aastat Adamson Ericu muuseumi"
Avatud K – P kl. 11 – 18.
Iga kuu viimane reede ja laupäev tasuta!

MIKKELI MUUSEUM (Kadrirus Weizenbergi 28)

Johannes Mikkeli kollektsioon (XVI – XVIII sajandi lääne-euroopa,
vene, hiina kunst).
Ikoonid XIV – XIX sajand.
Avatud K – P kl. 11 – 18.

NIGULISTE MUUSEUM (Niguliste 3)

"Vana kunst".
Avatud T kl. 17 – 20, K kl. 12 – 18, N – P kl. 11.30 – 18.
Igal T kl. 18 jazzkontsert.
Igal L kl. 12 barokkmuusika kontsert.

Tasuta külastuspäev iga kuu viimane reede.
Eesti Kunstimuuseumi kodulehekülj aadressil: www.ekm.ee

ROTERMANNI SOOLALADU

Ahtri 2

Eesti Arhitektuurimuuseumi saalis
Ann Tenno FOTONÄITUS.
Keldrisaalis fotonäitus "realer raum bild raum" kuni 13. XII.

Eesti Kunstimuuseumi näitusesaalis
Marko Laimre ja Andrus Kõresaare videoprojektid
"EGOISTICALLY CORRECT" kuni 29. XI.

Avatud K – P kl. 11 – 18. Tasuta külastuspäevad iga kuu viimane
reede, laupäev ja pühapäev.

DRAAKONI GALERII
Pikk 18
Maali ja graafika
NÄITUSMÜÜK.
Avatud E kl. 10 – 17, T – R kl.
10 – 18, L kl. 11 – 16.
Piltide raamimine.

Galerii
ILEGAARD
Tartu, Ülikooli 5
Stassise fotod
"SÜGISENE JA TALVINE
KADRIORG".
Avatud iga päev kl. 11 – 02.

GALERII KAKS
Lühike jalg 1
TARBEKUNSTI
MÜÜGIVÄLJAPANEK.
Avatud E – L kl. 10–18,
P kl. 10–17.

SAMMAS
GALERII
Vabaduse väljak 6
Mare Vichmanni keraamika
"KUUKUMMARDAJAD"
kuni 5. XII.
Avatud T – L kl. 11–18.

Kadrirus Weizenbergi
Galerii
Kadrirus, Roheline aas 3
Ehalill Halliste vaibad
"PANTA RHEI" kuni 29. XI.
Avatud K – E kl. 11 – 18.
Info tel. 426 300.

EESTI VABAÕHUMUUSEUM

Park ja Kolu kõrts
on avatud iga päev kl. 10 – 18.
Eesti Vabaõhumuuseumi
telefoninumber 6549 117,
faksinumber 6549 127,
indeks 13521.
Registreerimine jõulukülla tel.
654 9123.

TÄRANNA
KUNSTHOONE
Vabaduse väljak 8
Sirje Runge "VAIKUS"
kuni 13. XII.
Avatud K – E kl. 12 – 18.

LINNAGALERII
Harju 12
Maire Kolli "AEDNIKU PILDID"
kuni 6. XII.
Avatud K – E kl. 12 – 18.

GALERII MOLEN
Viru 19
SALONGIMÜÜK.
Kellad. Autoriehted.
Avatud T – R kl. 10 – 18,
L kl. 11 – 15.

KUNSTIHOONE GALERIIS
Vabaduse väljak 6
Ülle Marks ja Jüri Kass
kuni 29. XI.
Avatud K – E kl. 12 – 18.

GALERII
AUTORIEHTED
Hobusepea 8
Aknal Leida Ilo ehted.
Müügil AUTORIEHTED.
Avatud E – R kl. 10 – 18,
L kl. 11 – 16.

PÄRNU LINNAGALERII
Pärnu, Rütli 30
Vello Paluoja KALLIGRAAFIA
kuni 5. XII.
Avatud T – R kl. 11 – 18,
L kl. 11–17.

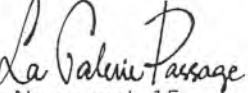
TARTU KUNSTIMUUSEUM
Vallikraavi 14
Eduard Wiiralti
GRAAFIKA.
Alates 27. XI Johannes Uiga.
Avatud K – P kl. 11 – 18.
Tasuta külastuspäev on reede.

A.H. Tammsaare muuseum
L. Koidula 12 a
Einar Vene MAALID
kuni 17. XII.
Avatud K – E kl. 11 – 18.

CHAPLINI KUNSTIKESKUS
Pärnu, Esplanaadi 10
Ellen Hanseni ja Aet Ollisaare
ühisnäitus
"VANAEMA JA TÛTRETÛTAR",
Lääne-Eesti tekstiile Heinz
Valgu erakogust "SÄNGIS" kuni
14. XII.

La Galerie Passage
Narva mnt. 15
(Aedvilja tn. poolt)
JÕULUKAARTIDE NÄITUS
kuni 30. XI.
Esther Roode
JUUBELINÄITUS.
Avatud E – R kl. 10 – 18 ja
L kl. 10 – 15. Tel. 631 2551.
Galeriis aidatakse valida raame
ja raamitakse pilte.

EESTI RAHVA MUUSEUM
1909
Tartu, Kuperjanovi 9
Püsiekspositsioon
"EESTI. MAA, RAHVAS,
KULTUUR",
"PORTSELANNUKUD",
"OH KOOLIAEG, OH..."
kuni 29. XI.
Reedeti sissepääs tasuta.
K – P kl. 11 – 18.
Avatud kohvik.
ERM internetis: <http://www.erm.ee/>

KIVISILLA GALERII
Raekoja plats 18
EESTI KUNSTI
PÜSIEKSPOSITSIOON,
KONRAD MÄE
MÄLESTUSNÄITUS
kuni 14. II 1999.
Avatud K – P kl. 11 – 18.
Tasuta külastuspäev on reede.

SEBRA
GALERII
Tartu, Baeri 2
Tauno Kangro SKULPTUURID
kuni 12. XII.
Avatud E – R kl. 11 – 18,
L kl. 10 – 15.
Raamimistööd.

Fotonäitus "PÕHJALA SAARED"
kuni 9. I 1999.
Näitused on lahti
iga päev kl. 9 – 21,
Väikeses Texases kl. 12 – 24 ja
mudaravilas kl. 9 – 17.
Internetis: www.chaplin.ee Info
tel. 8244 30 772.

CON BRIO 98

Estonia kontserdisaalis

EELVOORUD: 28. novembril kell 17-21
30. novembril kell 15.30-21
2. detsembril kell 15-21

LÖPPKONTSERT 6. detsember kell 19

EELVOORUD: tasuta piletid Eesti Kontserdi piletikassast. LÖPPKONTSERT: piletid 60.-, 30.-

"Con Brio" eelvoorudes panevad end proovile 39 noort Eesti solisti ja ansamblit. Esimest korda konkurssifestivali ajaloos on eelvoorud avalikud. Lõppkontserdil selgub, kes pälvib Eesti Kontserdi preemia (25 000 krooni ja rida kontserte), keda tunnustatakse EMA, ERSO ja ETV auhindadega. EMA auhinna võitja otsustab publikuhääletus.

"Con Brio'98" toetajad: Eesti Muusikaakadeemia, Eesti Riiklik Sümfooniaorkester, Eesti Klaveriõpetajate Ühing, Eesti Keelpilliõpetajate Ühing, Eesti Televisioon

EESTI TELEFON

SAKU

Postimees

PILETITE TELLIMINE: kassa avatud E-R 12-19 ja L 12-17, P tund enne kontserti
tel: 6441 308 faks: 6418 304 e-mail: info@concert.ee

EESTI RIIKLIK SÜMFOONIAORKESTER

Dirigent ARVO VOLMER

Solistid **MIHAELA MARTIN**
(viul, Rootsi)

FRANS HELMERSON
(tšello, Rootsi)

Brahms. "Traagiline avamäng"

Brahms. Kontsert viiulile, tšellole ja orkestrile a-moll op. 102

Sibelius. Sümfoonia nr 5 Es-duur op. 82

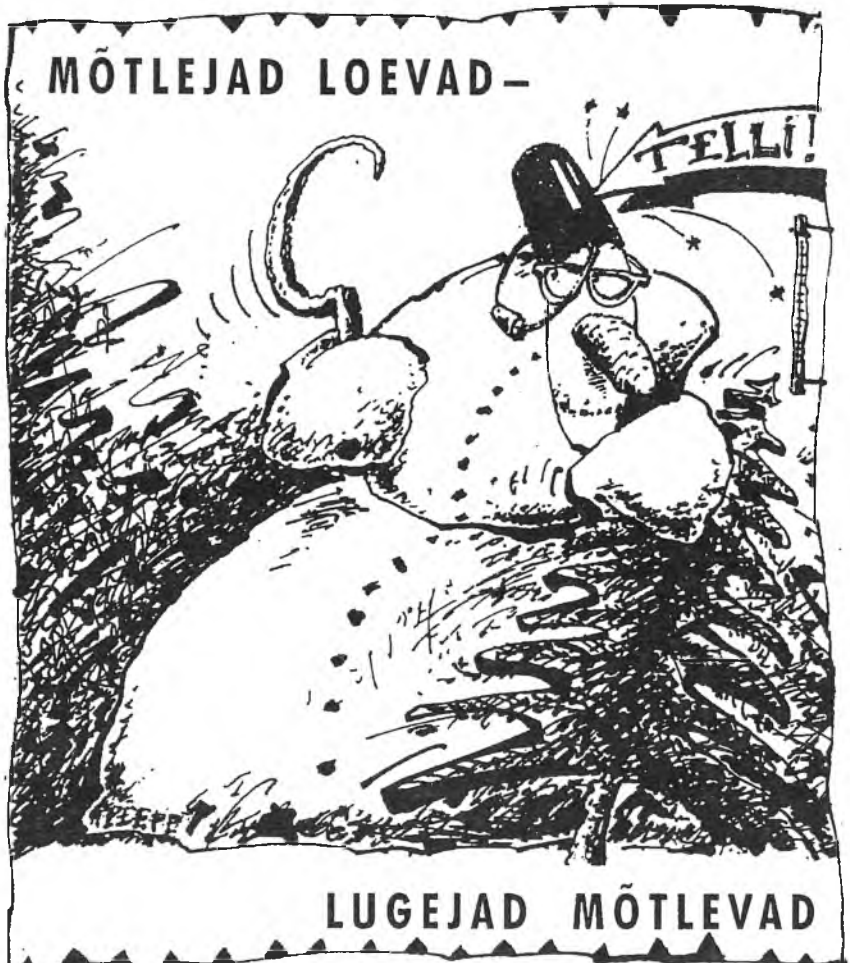

Postimees

Eesti Kontserdi piletikeskus
tel: 6441 308, faks: 6418 304
e-mail: info@concert.ee

Vanemuise kontserdimaja
tel: (27) 44 22 72 faks (27) 44 22 53
e-mail: kontsert@vanemuine.kontsert.ee

Piletid Tallinnas 30-100,-
Tartus 30-80,-

kuusk on 2 nädalaga kütu, SIRPkäib terve aasta!

Tellimisindeks 69786
EESTIS 1 kuu 28 krooni 3 kuu 84 krooni 6 kuu 144 krooni 12 kuu 288 krooni
Välisellumisi võetakse vastu Sirbi toimetuses aadressil Pärnu mnt. 8.

Eesti Kunstnike Liidu liige!

Kunstnike Liidu ja Ku-Ku klubi liikmete laste jõulupuu on pühapäeval, 20. detsembril kell 14 Ku-Ku klubis.

- * jõuluvana
- * kommikott
- * mängud

Kui sul on alla 12aastasi lapsi, registreeri palun EKLi sekretariaadis Vabaduse väljak 6, kolmas korrus, tel. 442 188 (Agnes Tang) kuni 11. detsembrini.

EKL sotsiaalkomisjon

INFOTELEFON

FAKS

e-mail

Sirp internetis

Peatoimetaja

Peatoimetaja asetäitja,

Muusika

Esseistika

Kirjandus

Teater

Kunst

Film

Keeletoimetaja

Korrektor

Raamatupidaja

Sekretär

Uudised, reklaam

Arvutikujundus

6 448 868

6 449 247

sirp@sirp.ee

http://www.sirp.ee

Mihkel Mutt

mihkel@sirp.ee

Tiina Mattisen

Jan Kaus

Doris Kareva

Kristiina Garancis

Reet Varblane

Tarmo Teder

Aili Künstler

Tiina Kivikas

Maret Rospel

Aire Holtsmeier

Marju Veikat

Margot Kask

6 443 008

6 443 008

6 448 820

6 448 820

6 443 008

6 448 820

6 449 454

6 449 454

6 448 868

6 448 868

6 448 868

6 448 868

Toimetuse kolleegium: Karin Hallas, Sirje Helme, Jaak Kangilaski, Mart Meri, Reet Neimar, Kristel Pappel, Kristiina Ross, Erkki-Sven Tüür, Udo Uibo, Märt Väljataga.

EE0001 Tallinn, Pärnu mnt. 8, II korrus
EE0090 Tallinn, Peapostkontor, postkast 388
Väljaandja kirjastus Perioodika, Tallinn, Pärnu mnt. 8
Trükk AS Printall Tatari 64
Tellimise nr. 4821.
Kaastööd tuua Word 6.

Praaeksemplaride korral helistada tel. 681 411.
INDEKS 69786
Honorare makstakse T ja K kl. 14 - 16.30.
Lugupeetud autorid!
Teatage meile oma aadress, arveldusarve number pangas ja isikukood.

PERIOODIKA AS TELEFONINUMBRID ON MUUTUNUD

Juhataja, sekretär 6 44 12 62
Asetäitja 6 44 17 93
Raamatupidamine 6 44 57 67
Levitajad 6 44 61 00
Kassa 6 44 03 81

PERIOODIKA AKTSIASELTS

1. detsembrist kuni 19. detsembrini
Perioodika kirjastuse
raamatute jõulumüük
tööpäeviti kl. 11 - 16
Tallinnas Voorimehe 9/Pikk 2 hoovimajas